

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

29 octombrie - 4 noiembrie
2003
(Anul XXXVI)

43

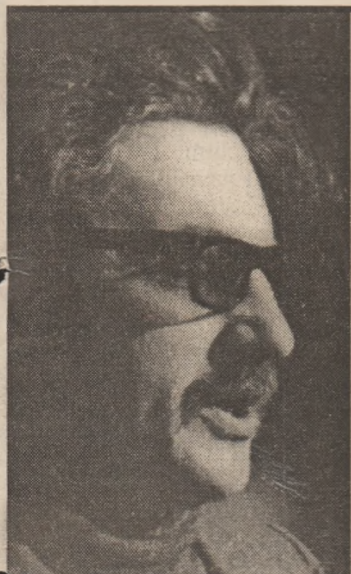
Vă reamintim că miercuri, 29 octombrie, ora 19, la Clubul Prometheus, Piața Națiunilor Unite nr. 3-5,
în cadrul

Întâlnirilor „României literare“

va avea loc o dezbatere

Despre plagiat

Intrarea fără invitație

■ document

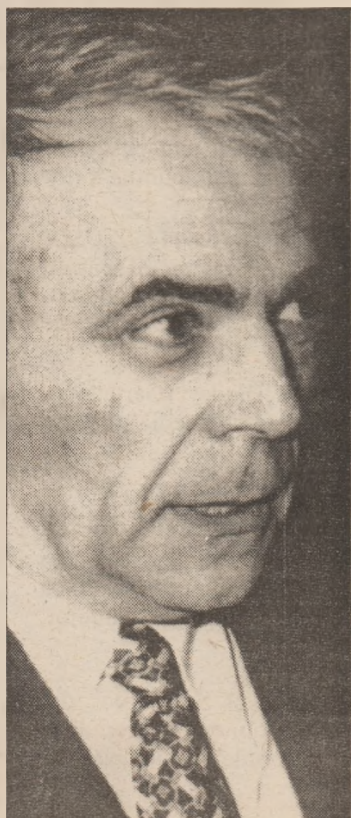
„Cercul literar de la Sibiu“

(intervalul timișorean
în scrisori)

Scrisori inedite
și
comentariu
de

Cornel Ungureanu

pag. 16-18

scrisori către editorialist

Domnule Manolescu,

cum editorialistul e urcat pe
meterezele... critice ale
*Istoriei critice a literaturii
române* (fie-i condeii spor-
nic!), vin acum spre el cu
niște marginalii la mai vechiul
editorial *Adevăratul
Maiorescu*, prilejuit de cartea
unui tânăr filosof și politolog,
Ciprian Șiulea. Am citit și eu,
fie și cu întârziere, *Retori,
simulacre, imposturi*, Editura
Compania, 2003. Chiar dacă
titlul ei e un ecou al celebra-
lui *Oratori, retori și limbuți* al
lui Maiorescu, volumul relevă
un excelent *debater*.

Valentin Chifor

(continuare în pag. 30)

Un mare prozator rus contemporan

Dimitri Bakin

Nu i se cunoaște nici o fotografie. Personaj
fantomatic, scriitor neprofesionist, fiu de
jurnalist, a optat totuși pentru meseria de
șofer de tir și a început să publice în
revista *Ogoniok* povestiri care l-au con-
sacrat și au atras atenția editorilor. În 1995,
editura petersburgheză *Limbus Press* îi
adună cele mai reușite texte în volumul ce
poartă titlul *Strana proishojdeniia* (*Țara de
obârșie*), pentru care, în anul următor, la
vârsta de numai 35 de ani, i se acordă pre-
miul *Antibuker* pentru proza (premiu lite-
rar independent, instituit de „Nezavisimaa
gazeta” la sfârșitul anului 1995, ca replica
rusească la cunoscutul premiu englez
Booker). Publicul nu a reușit să facă însă
cunoștință cu tânărul și talentatul prozator,
deoarece și-a delegat soția să ridice pre-
miul, fapt ce i-a făcut pe unii literați să
creadă că acest Bakin este un personaj fic-
tiv, în numele căruia semnează altcineva.
În pofida acestor suspiciuni, autorul există
în carne și oase.

O nuvelă din volumul
Țara de obârșie

pag. 26 - 28

contrafort

de Mircea Mihăieș

„Taci sau dispari!”

DESI AU trecut câteva săptămâni, n-am observat ca vreo publicație culturală (că de ziare nici nu poate fi vorba!) să fi reacționat la editorialul „Despre oameni și instituții. O despărțire și o explicație” publicat de Liviu Antonesei în revista ieșană „Timpul”. În esență, binecunoscutul poet, prozator și publicist își anunța intenția de-a părăsi revista pe care-a fondat-o pentru că, devenind un fel de *persona non grata* pentru organele administrative ieșene, primejduia finanțarea pe viitor a publicației. S-auzi și să nu crezi!

Liviu Antonesei nu e, în România, chiar oricine: dizident plin de curaj pe vremea lui Ceaușescu, client favorit al Securității, el a rămas, și după 1990, la fel de incomod pentru mediocritățile din sfera politicului. Ocupând funcția de președinte al Consiliului Județean Iași, el a avut îndrăzneala nemăiîntâlnită în România obsedaților de fotoliu de a-și depune demisia dintr-o poziție care-i garanta controlul discreționar asupra a tot ce mișcă în cel mai important punct administrativ al Moldovei. (Să nu uităm că șefia județului Iași a fost ultima poziție politică importantă ocupată de însuși Ion Iliescu!) Sătul de mizeriile, aranjamentele nesfârșite și ticăloșiile din politică, Liviu Antonesei a decis să revină la literatură.

În cei zece ani în care s-a aflat la cârma „Timpului”, Antonesei a reușit să facă din această publicație una dintre cele mai vii tribune ale culturii române post-decembriste. Polemicile, dezbaterele, anchetele, interviurile din revista ieșană au iritat, desigur, multă lume, iar fulminantul său serial despre „cumetriile”, aranjamentele și hoțiile din mediul universitar e posibil să fi umplut paharul. Pentru că sfidătorul caz Beuran nu e decât subțirele vârf al unui aisberg de proporții înspăimântătoare. „Chestiunea uni-

versitară” e cel mai coerent, implacabil și înspăimântător document despre lumea plină de pretenții — dar de-o găunoșenie respingătoare — a multora dintre carierele construite pe fraudă profesională și terfelire a moralității.

Nu știu dacă domnii consilieri de la Iași s-au simțit vexați de lungul studiu al lui Antonesei, ori dacă activitatea sa recentă de redactor-șef al cotidianului „Lumea Ieșanului” a stârnit viersparul de interese și orgolii ce domină activitatea politică a partidului de guvernământ. Oricum, Liviu Antonesei a fost drastic urechiat de tot soiul de hahalere cu funcții de decizie („de la primar la nu știu care membru obscur al Consiliului Local”), punându-i-se în vedere să înceteze să mai atace politica pesedistă. Liviu Antonesei nu e omul care să tremure în fața unor asemenea jalnice încercări de a pune botniță presei. N-a cedat el în fața lui Ceaușescu, cum o să cedeze la presiunile traseistului politic Simirad?!

(Și fiindcă veni vorba de Simirad: cu ce obraz i se adresează el lui Liviu Antonesei, când, ca un laș ce este, a abandonat corabia în scufundare a administrației locale pentru un post de ambasador în Cuba? „Ziua de Iași” a scris pe larg despre incompetența și grandomania acestui personaj, care a supradimensionat bugetul local, aventurându-se în construcții faraonice, de-o perfectă inutilitate, precum „Ateneul Tătărași”, și favori-

zând la plată firme private — vezi „Conest S.A.” —, în dauna unor sectoare vitale și vulnerabile în același timp, precum învățământul și asistența socială? În acest context, e aproape o ușurare să afli că Simirad nu mai e dispus să aloce o mână de bani pentru cea mai vie publicație culturală a Iașului...)

U SAU FĂRĂ banii de la Consiliul Local, revista „Timpul” va supraviețui tuturor acestor creaturi ale neantului care operează la buzunarul public în maniera picpocheșilor din metrou. Cultura ieșană a strălucit și până la Simirad, va continua să strălucească și pe mai departe, având în vedere că acolo se afla și „Poliorom”-ul lui Silviu Lupescu și că pe malurile Bahluiului trăiesc

atâtea dintre personalitățile culturale ale României. Problema e alta. Pentru prima oară după 1990, asistăm la o intruziune agresivă și intolerantă a politicului în domeniul culturii de-o asemenea manieră. Ea demonstrează că formula îmbrățișată de politicienii ieșeni este una a mafiotismului agresiv, și tare mi-e teamă că ea se va extinde fulgerător.

După exemplele de cinism date de membrii comisiei pentru repartizarea subvențiilor Ministerului Culturii (unde a triumfat șlagărul „Noi și-ai noștri!”), la Iași se experimentează formula nememniciei absolute: „Taci din gură, sau dispari!” Situația este cu atât mai șocantă cu cât pese-deii au încercat să vâre pe gâtul electoratului, cu ocazia circului adoptării Constituției, gogorița garantării „accesului la cultură”. E drept că nu s-a spus și ce fel de cultură. Probabil una dominată de filmele lui Sergiu Nicolaescu, prozele lui Grigore Zanc și poeziile lui Paunescu. După ce s-a dovedit un antemergător în abandonarea vaporului avariat al orașului pe care-l conducea, Simirad I-ul se află și în avansposturile batjocoririi cinice a veritabilei culturi române.

Străvechiul fief iliescian se ilustrează, iată, printr-o inovație demnă de cele mai sinistre perioade ale comunismului și fascismului: condiționarea unor subvenții de supușenia politică a redactorilor. Aflată la cheremul a tot felul de neaveniți, cultura română devine marfă de schimb la marele bazar al nimicniciei

naționale. „Taci sau dispari!” — după acest precept s-au condus toate regimurile dictatoriale-autoritariste, dar tot după această formulă au dispărut ele însele. Poate că pentru o vreme vocea lui Liviu Antonesei va fi ceva mai prudentă, poate că lovitura de pumnal aplicată pe la spate a vătămat țesutul fragil, de literă și spirit, al revistei „Timpul”. Dar cu atât mai groțesti sunt încercările politrucilor (nu doar ieșeni) de a pune botniță cuvântului liber. Pentru simplul motiv că astfel de măsuri samavolnice nu fac decât să grăbească sfârșitul celor care le inițiază, susțin și pun în practică.

Un regim care se teme de cultură e un regim terminat. Atunci când începe să-i vâneze pe creatorii care dau formă realității în toată întinderea ei, neocolind hârtoapele vieții și mormanele de gunoarie morale, el nu face decât să-și anunte propria moarte. Nu din cauza lui Liviu Antonesei merg treburile catastrofale la Iași. Nu pana sa ascuțită e responsabilă pentru îmbuibarea unora, puțini (y compris șmecherașul devenit ambasador în țara lui Castro), și nici pentru sărăcia înnebunitoare a majorității. Chiar dacă spargi oglinzile în care te vezi cu trăsăturile schimonosite, știrb și chior, nu înseamnă că în realitate ești un Adonis.

Precedentul de la Iași trebuie denunțat cât mai repede și cu toată fermitatea. Pătura capșelor politice trebuie desprinsă cu urgență de stratul de osânză în care s-a înșurubat pentru viață ire îndelungată. Vremea lui „Așa vreau eu!” ar cam trebui să apună, dacă nu vrem să „apunem” cu toții ca nație, ca entitate spirituală. Clănțăii și pungașii au avut aproape un deceniu și jumătate pentru a-și arăta înalta măiestrie. A sosit timpul s-o ia din loc, să-i lase pe scriitori să-și vadă de vocație și misie. Și, dacă se poate, ar fi bine să nu folosească până la capăt modelul Simirad. Adică să nu pustiască și pârjolească totul în urma lor! ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 8, 20, 21, 24,
25, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13,
14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 29), NINA PRUTEANU (1, 12, 22,
26, 27, 28, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Despre vulnerabilitate*

Tehnoredactare computerizată: EDUARD CANDET,

VLAD TRACIU, IONELA STANCIU.

Introducere texte: ECATERINA RĂDOIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD)
și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv),
Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu,
Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Apeluri fără răspuns

ACUM zece ani și mai bine, am înființat o revistă literară românească, LITTERAE, în care publicam lunar povestiri și versuri de scriitori români, prezentări de cărți și de evenimente culturale din țară, traduceri, eseuri, interviuri cu figuri marcante ale exilului etc. După cinci ani de frumoase succese și de laude de pretutindeni și după o pierdere de patru zeci de mii de dolari, am sistat publicarea revistei din lipsă de bani. Apelurile către instituții din țară au rămas fără răspuns. Cu o încăpățănare demnă de o cauză mai bună, am transformat revista tipărită într-una electronică. Sperând că o mai largă audiență va fi profitabilă, am decis să public și literatură în engleză, franceză, germană, italiană, latină și spaniolă. Revista a devenit un centru de informații literare. Am publicat liste de scriitori de limbă engleză, franceză, italiană, germană, spaniolă, cu operele lor accesibile prin Internet. Am cerut din țară, liste de scriitori români, i-am scris o scrisoare amănunțită dlui Aurel Sasu, autorul dicționarului scriitorilor români, căruia i-am cerut o listă de scriitori români contemporani. Nu am primit nici un răspuns astfel încât în revista noastră, avem liste complete, unele foarte vaste, de scriitori din alte țări, dar nu din România. Acum doi sau trei ani, la propunerea Uniunii Scriitorilor Canadieni am cerut sprijinul Consulatului român din Toronto pentru organizarea unei expoziții de cărți românești la Toronto, așa cum cu un an înainte făcuseră bulgarii, cu rezultate foarte frumoase. Consulatul mi-a promis tot spri-

jinul, după ce se va primi aprobarea din țară. Asta a fost tot.

Impresia mea este că discursurile patriotice frumoase, promisiunile, planurile, înființarea de comitete sau de instituții, nu trec mai departe de nivelul teoretic. Concret nu se face nimic. Ca în multe alte domenii. Statul român nu ne sprijină în nici un fel. Nici presa și nici oligarhia românească. Fundația Culturală Română ne trimite un buletin lunar săracios, la cre nu scriu decât redactorii, fără idei, oglinzind imaginea românului din reviste de propagandă comunistă, curat, frumos, îmbrăcat în costume naționale și vorbind ca la carte. Se trimit bursieri la școlile din străinătate. Tinerii studenți, buni la învățătură, se reîntorc acasă cu titluri universitare și cu diplome. Nu li se dă de lucru pentru că nu acceptă salariile de mizerie ce li se oferă, nu acceptă condițiile barbare de muncă și de ambianță și atunci pleacă.

Guvernul și parlamentul român caută soluții administrative, politice, organizatorice, pentru aspecte ale vieții publice demult rezolvate în țările noastre de adopție. Noi constituim un imens izvor de experiență pe toate planurile. Am trăit în democrație, am participat la viața publică timp de zeci de ani, avem contacte personale cu oameni politici, cu oameni de cultură, cu intelectuali valoroși. Am putea fi de folos țării noastre pentru că știm multe, dar cine ne întreabă? Cine are nevoie de noi? Frații noștri din țară, odată ajunși pe posturi bune, se tem să nu-și piardă din importanță dacă cer sau acceptă sfaturile cuiva din afară. Se vorbește mult de imaginea României în lume. Se cheltuiesc bani

Această situație afectează mentalitatea cetățeanului român care nu mai crede în calea dreaptă, deschisă, nici în cinste și corectitudine. Noii imigranți își închipuie că instituțiile canadiene funcționează la fel ca în țară. Adică prost. Ei nu-și pot închipui o altă lume decât cea în care au crescut și din care au venit. Sunt bănuitori și sceptici. O profesoară de germană mi-a mărturisit că nu i se oferă de lucru pentru că vine din România. Un inginer nu solicită o întrevvedere cu un profesor român de la universitate, pentru a obține o bursă de studii, pentru că profesorul nu o să vrea să vorbească românește cu el. Cei mai mulți au convingerea mărturisită sau nu, că românii sunt un popor ales, cu mari merite în fața oamenilor și a lui Dumnezeu. În ziare s-a publicat declarația unui episcop român după care lumea întreagă se va prăpădi în curând dar nu și România pentru că țara noastră e înconjurată cu brăul Maicii Domnului. După unii, piramidele din Egipt au fost ridicate de strămoșii noștri, constructorii din Nordul Dunării, în mileniul trei înainte de Chr. Ba mai mult, prima scriere găsită de arheologi la Tătarasi în județul Alba, e mai veche decât orice scriere sumeriană, deci strămoșii noștri au inventat și scrierea. Aceste convingeri alimentează sentimentele de superioritate și de naționalism înfocat care are ca urmare șovinismul. În unele publicații din Toronto se publică cu regularitate un fel de ciorbă cu pretenții științifice potrivit căreia Româ-

nia va salva omenirea de la distrugerea totală prevăzută în scriptele străvechi pe care ni le descifrează un binevoitor dezințersat. Și românii noștri citesc și cred, pentru că lipsa de contacte cu alte culturi și cu alte credințe îi face naivi și încrezuți. Printre alte tare aduse de-acasă e și neîncrederea în instituții și în bănci. Nu se poate ca banierii să nu bage banii în buzunar. Dobânzile anunțate de bănci sunt false, sunt propagandă, la fața locului vei afla că sub o formă sau alta, vei avea de plătit atâtea taxe încât ieși mai bine la socoteală dacă-ți ții banii sub saltea.

O altă sursă de confuzii este lipsa unei bune cunoașteri a limbii engleze și jena de a cere lamuriri atunci când e nevoie. O româncă, profesoară de franceză, care pentru a-și completa orele preda în două școli apropiate, a crezut că a fost concediată pentru că, întâlnind-o pe coridor, directorul școlii i-a spus câteva cuvinte. După câteva zile directorul a venit la ea acasă s-o întrebe de ce nu mai vine la școală. Soțul profesoarei, vorbind o bună engleză, a aflat că văzând-o alergând pe coridor, directorul i-a spus în glumă „take it easy, no reason to run, they won't pay you not even an extra penny.”

Un alt român, specialist în informatică, pleacă de la doctor înjurând, pentru că, zicea el, doctorul i-a recomandat să-și caute în Internet tratamentul bolii de care suferea. În realitate, doctorul, știindu-l informatician, îi recomandase să citească în Internet efectele secundare ale medicamentelor prescrise de un alt doctor.

Am vrut în rândurile de mai sus să prezint câteva aspecte mai puțin îmbucurătoare ale vieții românilor din diasporă. Cei care

vor să emigreze ar trebui să fie avertizați că nici în Canada nu curge numai lapte și miere, ci și multe lacrimi. Dar cine s-o facă? Nu noi, întrucât contactul nostru cu emigranții e posibil numai când e prea târziu. Emigranții sunt deja aici. A te reîntoarce în țară înseamnă a te declara învins, or, un român are șapte vieți în pieptu-i de aramă și nu se dă bătut. O revistă onestă, scrisă de exilați din lumea întreagă, nu neapărat numai români, ar trebui să preia aceste oficii. Primim *Curierul românesc*, lunar, dar în paginile lui se poate citi numai ce viață frumoasă ducem noi pe aici, ce minunate realizări am înfăptuit și câte fericiri ne întâmpină la tot pasul. *Curierul românesc* sau o altă publicație ar trebui să fie scrisă de membrii diasporei, nu de cei câțiva redactori bine intenționați, desigur, dar neinformați. Poate că, citind ce spunem noi, sau unii și alții ca noi, tinerii se vor gândi de două ori înainte de a se avânta pe drumul fără întoarcere al exilului. Nu susțin că numărul emigranților români va scădea de îndată, pentru că adesea condițiile proaste din țară, corupția, dezorganizarea, necinstea politicianilor, îi vor determina pe mulți să-și ia lumea în cap și o vor face blestemând țara pe care sunt nevoiți s-o părăsească ca să supraviețuiască ei și familiile lor. Guvernul român are o mare și sacră răspundere pe linia aceasta.

P.S.: Autorul acestor rânduri este scriitor, singurul prozator român membru al Uniunii Scriitorilor Canadieni și editorul șef al revistei electronice LITTERAE, multilingual literary magazine, (<http://litterae.net>) ■

Eugen Giurgiu

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
tel. 210.89.05; 210.89.24 office@prior.ro

Un singur volum furnizează răspunsul rapid la întrebările noastre zilnice, acoperind toate domeniile cunoașterii umane.

Cele 28 000 de articole succinte, completate de cele peste 2000 de fotografii, hărți, tabele, fac din **BRITANNICA CONCISE ENCYCLOPEDIA** o sursă de referință ideală pentru orice cămin sau instituție.

Preț: 3.460.000 lei

PREMIILE REVISTEI „ATENEU”

În cadrul Festivalului Național „George Bacovia” (ediția XXIV, Bacău, 16-17 oct.) au fost decernate premiile „George Bacovia” ale revistei „Ateneu” pe 2003. Juriul format din Eugen Uricaru (președinte), Gabriel Dimisianu, Ioan Holban, Constantin Donea, Sergiu Adam, Ovidiu Genaru și Carmen Mihalache a acordat premiul pentru *Opera omnia* lui Eugen Simion, premiul pentru *critică și istorie literară* lui Eugen Negrici, premiul pentru *proză* Gabrielei Adameșteanu, premiul pentru *poezie* lui Dan Bogdan Hanu, premiul pentru *publicistică* lui Constantin Coroiu, premiul *special* al revistei „Ateneu” lui George Genoiu.

Premiul pentru *mecenas în cultură* a fost acordat lui Gheorghe Antochi (S.C. Agricola Internațional Bacău) și lui Mircea Rusu (Hydroconstrucția, cursala „Siret”, Bacău). Cu prilejul Festivalului a mai avut loc colocviul „Bacovia după Bacovia”, la Grupul școlar „Dumitru Mangeron”, și au

fost lansate cărțile *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, vol. I, de Ioan Holban și *Epidermice* (poezii) de Raluca Neagu. La manifestările din cadrul Festivalului au participat Eugen Simion, președintele Academiei Române, Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor, Gabriela Adameșteanu, D. R. Popescu, Eugen Negrici, Gabriel Dimisianu, Ioan Holban, George Genoiu, Nicolae Iliescu, M. R. Iacoban, Adrian Alui Gheorghe, Vasile Spiridon, Dan Bogdan Hanu, C. Th. Ciobanu, Vlad Sorianu, Constantin Coroiu, Ionel Savitescu, Emil Nicolae, Nicolae Nicolae, Sergiu Adam, Carmen Mihalache. ■

lecturi la zi

de Irina Marin

Cuvinte ciudate

SPRE DEOSEBIRE de „masca” peisajului tihnit din poezia lui Fondane, versurile lui Sesto Pals din volumul *Omul ciudat* vorbesc despre un tragism al existenței ascuns printre lucruri și cuvinte, dezvăluind un joc complicat de măști, care, precum „boarfe părăsite mirosind a trecut”, își cer dreptul la a fi „eu”: „Aici tu care ai fost/ Zaci într-un cufar/ și zici: / Sunt masca/ Dar măștile tale, fiecare din

ele zice/ Sunt eu! (...) Cineva a vrut să stea de vorbă cu o mască/ Dar când a spus primul cuvânt/ A văzut că vorbește cu propria sa mască/ Și a fugit (...) Unde sunt măștile mele?/ Umbra gol prin lume/ Gol ca o mască răsturnată pe dos/ Și când mă îmbrac în mine/ Mă înăbuș/ Sunt mult prea scurt pentru mine./ Și mult prea strâmt.”

Energia vitală este una textuală: totul se ivește din, și se raportează la, cuvinte, iar ele te interpelează asemenea inscripțiilor funerare antice: „Aici zace semnul de întrebare mort/ Aruncă cu pietre în el, tu care treci/ El nu te așteaptă acum în palat sau în cort/ În unghere nu mai vezi ochii lui reci// Poți să stai liniștit sau să mergi/ Cu ochii albaștri acum, el nu mai vede/ Dintre semne și gânduri pe el poți să-l ștergi/ Acum mergi înainte și crede.” (*Epitaf*)

Ruptura avangardistă cu tradiția ia și aici forma morții poetului: „Privesc, ascult cum inima îmi bate/ Sunt steaguri negre înălțate în port/ Uriase stau dorințe ancorate./ Privind în gol... poetul lor e mort// și fumul dens cuturea orașul/ «N-am nici un glas din care să mai zic,» / Scrisoarea asta a adus poștașul/ «N-au loc poezii în acest nimic.» Versurile se întrupează acum din întrebări, din paradoxuri, din explorări ale limbii deturnate de la sensurile ei obișnuite: „Am

încetat să mă frământ/ Sunt eu, un semn de întrebare/ Mășca fuge după vânt./ Iar eu mă suflu în suflare./ Și dacă voi sufla mai tare/ Mă voi prefăce în cuvânt// Enigmă n-are dezlegare...” Ciudățenia omului din titlu vine dintr-o înstrăinare a poetului de cuvânt și de sinele cuprins în acesta, înstrăinare bănuțată de spectrul tăcerii: „M-a adunat tăcerea, din pajiștea dorinței/ M-a înnegrit cu umbră și m-a-nnotat, m-a șters/ Și zac bolnav de mine în haina suferinței/ Țesută dintr-o lege de-ntregul univers.”

Deși, în majoritatea lor, poemele lui Sesto Pals urmează spiritul de frondă avangardist, la răstimpuri, ecouri din „vechea” poezie răzbat printre versuri probând nostalgia pentru trecut existentă chiar și în cea mai radicală formă de poezie.

Poetul a murit, trăiască poetul!

VOLUMUL BILINGV *Paysages/ Priveliști* reeditat de Paralela 45 aduce în prim-plan un Benjamin Fondane (B. Fundoianu) care urmează modelul rimbaldian și se deține de poezia „de tinerețe”. Însă, spre deosebire de poetul francez, românul nu o distruge fizic, deși impulsul în acest sens există, ci recurge la o metodă mult mai eficientă tocmai prin faptul că este una simbolică: el publică propriile poezii într-o ediție... postumă. Dedublarea poetică se concretizează în cele „Câteva cuvinte padurețe” care prefătează colecția: „Volumul de față”, spune Fundoianu cu o voce pe care anevoie o recunoaștem ca fiind a autorului versurilor ce urmează, „apartine unui poet mort, în vârstă de 24 de ani, prin anul 1923. De atunci urma lui se pierde prin continent. Cei care l-au deslușit undeva, într-un studio de cinema, sau în biroul unei societăți de asigurare, au întâlnit un om rece și insensibil pentru o activitate care-i era atribuită și nici un fel de lacrimă în privire pentru un trecut în care cheltuisese energia unei semnificații. Mort? Nu, asasinat după toate regulile artei, după o lungă urremie morală, în care voința lui de a săvârși și voința lui de a fi s-au luat în luptă, desfrunzindu-se una pe alta de pene, ca în

am primit la redacție

Cărți

- Aglaja Veteranyi, *Raftul cu ultimele suflări*, roman, traducere de Nora Iuga, cu un cuvânt lămuritor de Werner Löcher și Jens Nielsen. Postfață de Rodica Binder, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Valeriu Stoica în dialog cu Dragoș Paul Aligică, *Provocări liberale*, București, Editura Humanitas, 2003, 348 pag.
- Silviu Floarea, *Universul și noutatea poeziei lui Ion Caracul*, București, Editura Cartea Universitară, 2003, 110 pag.
- Ștefan Dimitriu, *Steaua păgubosilor*, teatru, prefată de Romul Munteanu, note bio-bibliografice de Emil Paraschivoiu, București, Ed. C. D. Press, 2003, 432 pag.
- Marian Nicolae Tomi, *Nostalgii intermediare* (haiku; gunka), Târgoviște, Ed. Macarie, 2003 (postfață de I. Găbudean). 102 pag.
- Marian Nicolae Tomi, *Dinspre soare răsare* (haiku; tanka), desene de Iulius Andrei Tomi, Cluj-Napoca, Ed. Limes, col. „Metamorfoze” (coord.: Mircea Petean), 2003, 98 pag.
- Adrian Georgescu, *Rebutarea omenirii*, roman, ed. a II-a revizuită, București, Ed. Amurg sentimental, 2003, 82 pag.
- Dan David, *Bună dimineața, America!*, Criterion Publishing, col. „Debut”, Norcross, SUA, 2003 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Gabriel Stănescu). 152 pag.
- Ion Nedelescu, *Trăiri viitoare*, Criterion Publishing, col. „Debut”, Norcross, SUA, 2003 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Constantin Eretescu). 74 pag.
- Natalia Talmacec, *Întâmplare sau Căderea în lume din al nouălea cer*, ediție îngrijită de Silvia Pop, prefată de Horia Ziliu, Blaj, Ed. astra, Despărțământul „Timotei Cipariu”, 2003 (versuri). 84 pag.
- Adriana Tudor Gătan, *Diminețile unei adolescente carnivore*, Timișoara, Ed. Mirton, 2003 (versuri). 48 pag.
- Radu Ghica Moise, *Un gram de echilibru*, poeme, selecție și prefată de Constantin Manolache, Ploiești, Ed. Libertas, 2003, 52 pag.

faimoasele bătălii de cocoși, în Flandra. Celui căzut, cu gura în țărână, i-am supraviețuit eu. Nu-i încă momentul să hotărâsc dacă sunt eu mortul, sau dacă eu asasinul.”

Dar în ce constă poezia atât de asiduă înfierată de autor? Volumul dat spre publicare/anihilare cuprinde poeme autumnales în care se simte influența lui Francis Jammes, scrise dintr-un impuls evazionist, de autoconservare, „împotriva peisajului mecanic, de gloanțe, de sârmă ghimpată, de tancuri” al

anului 1917. Este o lirică nostalgică, de târguri toropite, străbatută de arome rustice, cu versuri tihnite, îmbibate de tăcerea care „mușcăiește în lucruri”, versuri cu gust de struguri copti și trup de femeie tânără, cu zvon de germinație și de descompunere.

În contrast cu seninătatea anestezică a poeziilor, prefata vorbește despre un moment de criză declanșat de o revelație amară, postlapsariană: „Am înțeles, brusc, că paradisul meu pământean, cu boi, cu belșug, cu balegi era o minciună; și minciună poemul oriunde ar fi fost. Minciună Hugo, Goethe! Minciună serafică Eminescu! Cu Baudelaire, cu Rimbaud, o sprânceană numai de adevăr începea. Împotriva câtorva legi care ne circumcid din naștere, împotriva Evidenței legată la ochi, împotriva destinului, poemul nu aducea decât un *alibi*.” În aceeași manieră rimbaldiană, poetul conchide proclamând dimensiunea existențială inefabilă a poeziei: „La judecata din urmă, poezia singură va judeca pe om. Ea singură nu l-a pierdut o clipă din ochii ageri. Cine îndrăznește să-și ridice capul, să asmută vorbele? Omul e un animal pe care poezia îl cioplește din lut, sau îl aruncă în aer cu dinamită.” ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

În seria Eliade Proză

205 000 lei

MIRCEA ELIADE
Huliganii

170 000 lei

MIRCEA ELIADE
Lumina ce se stinge...

BENJAMIN FONDANE
paysages/ priveliști

Benjamin Fondane, *Paysages/ Priveliști*, Editura Paralela 45, 2002, 162 pp.

lecturi la zi

de Iuliana Alexa

Senzualitate și moarte

AGATA MURIND, primul roman al poetei Dora Pavel e realizarea unei literate hiperconștiente de procedeele romanului de analiză. E o construcție originală și ingenios adaptată pretextului epic, cu procedee venite dinspre romanul interbelic de analiză psihologică. Cartea are ca pretext o întâmplare inedită, exhumarea unui cimitir. Dezgroparea surorii moarte în copilărie atrage un întreg flux al conștiinței balansând obscur între Eros și Thanatos. Iubiții Augustei, personajul-reflector și copilăria surorii „îndrăgostite” una de alta sunt „nodurile” narrative, pretextele pentru un spectacol al amintirii care emană o scriitură senzuală și senzațională pe alocuri, cu accente retorice ample și pasaje calde, „aburind” de intensitatea senzației. Scriitura Dorei Pavel susține uneori o perspectivă filmică ingenioasă, de o vizualitate grea, obsedată de amănunt, descriptivă în mod obsesiv: „Și-atunci, l-am recunoscut abia, ba chiar i-am admirat și spatele, pentru că nu-l mai văzusem, din spate, e înalt, și bine făcut, doar cu acel umăr stâng, același, excesiv înclinat și pe care el însuși pare a nu se sfii să-l evidențieze, ca și cum croiala hainei și nu propria axă corporală ar avea acel curbură minor, un curbură cu care, în mod cu totul misterios, câteodată vrea să pară cald și afabil între ceilalți, când cutremurele lui de cordialitate se țin lanț, deși, curios, mie a vrut să-mi răspundă atunci în fața vitrinei, sau poate nici nu

m-a auzit, sigur nu m-a auzit, cum era cu spatele, cum privea fără încetare vitrina, și eu înșami am rămas uimită de îndrăzneala mea când m-am pomenit vorbind...”

Punctul de vedere adoptat în roman e al personajului-raportor Augusta, perspectiva *avec*, interesul axat pe un singur personaj, descris din interior, în a cărui conduită și subiectivitate cititorul pătrunde lesne, un unghi personal, extrem, cu încărcătura informațională a fantasmelor cvasi-inconștiente, ceea ce individualizează povestirea. Mai există și câteva personaje cu povestiri secundare, colate pe biografia Augustei. Tot acest păienjenis diegetic e „găurit” de întoarcerile și reconsiderările Augustei, ușor prea retorice („Dar ce spuneam? Tânărul, da! Ovalul serii...”.) Descripțiile se contaminează de imaginație și rezultă scenarii halucinante: „...în timp ce ochii mei fixau nesmintit și de fiecare dată numai versanții interiori ai mormintelor deschise, acolo unde nu mă fascina decât un singur lucru: rădăcinile! Răspândite în toate direcțiile, secționate brutal de buza hârlețului și ale căror capete spânzurau acum în gol din pereții negri, umezi și transpirați. Aveam pentru întâia oară revelația faptului că morții nu erau singuri, cum nici Agata nu fusese, că țesătura secretă a verigilor subterane făcea legătura între ei, fără noi, fără știrea și ajutorul nostru, al viilor, că «în zonă» veștile li se aduceau la zi, cum că numărul lor se înmulțea, dacă între șei se așezase cutare și cutare nou-venit, că era de-ajuns un nou capăt de fibră sfâșiat, ca simpla vibrație transmisă porilor lor de sevele golite să le permită adevărate statistici, frecvența cu care se murea și de ce, și din ce fel de moarte, cât de naturală sau, dimpotrivă, de violentă.”

Moartea și dragostea fizică sunt cele două teme majore ale acestei cărți și, în pofida fluxului păsător al amintirilor, povestirea capătă pe alocuri tonul rece al unei disecții operate pe memorie; este un exorcism, o eliberare de moartea studiată cu lupa. Agata moare „secvențial”, de câte ori ochiul hipertrofic al naratoarei descompune din alt unghi episodul tragic și grotesc al agoniei surorii. Legătura afectivă puternică, ritualurile lor, tot ceea ce constituie un suport particular pentru memorie, e decriptat retrospectiv cu o intensă voluptate a senzorialului, apăsător

și obsedant; moartea e o explozie de culori și de mirosuri: „Agata râzând și plângând simultan, năvălind desculță și plânsă și răvășită la patul meu să-mi dea vestea, cenzurându-se mai înainte și poposind o clipă în fața ușii să-și tempereze gâfâitul, surplusul de vitalitate devenit indecent în preajma unui muribund, în cazul în care pe patul de suferință aș fi eu și nu ea... Agata udându-mă toată și îngrămădind și pătând cearșaful când s-ar apleca peste mine la urechea mea să-mi spună, și urlând cu toată puterea, firește, pentru că și-ar da seama că ar fi prea târziu ca eu să mai aud ceva...” Ritmul narativ al prozei este sincopeat, inegal, urmând mișcările aleatorii ale memoriei. Lungi pasaje lente, cu aglomerări repetitive, parca în căutarea nuanței corecte, altele sacadate, ascuțite, bruște.

Erotica debordantă din această carte e transparent psihanalitică. În primul rând, întregul roman este o pendulare între pulsunile erotice și cele thanatice debordante la nivelul fiecărui personaj, moartea însăși se contaminează de o senzualitate a parte, cu trimiteri către prima copilărie, cu trăiri indistincte și imature. Romancierul scoate în vedere abjecția, amestecul angoasant de amor și moarte, prin acele acte „ratate” în sensul bizarului, acte sexuale ce amestecă dorința și respingerea, exaltând în aceeași măsură senzația tipic feminină de plăcere, punând-o sub lupă, urmărindu-i nuanțele și proiectând descoperirea în mitolog: „Unde sunt femeile lumii să m-audă? Adevăratele femei, nu cele lipsite și latrătoare? Lăsați-mi să vorbesc despre liceanul, despre puștiul meu în uniformă militară!”

Agata murind e o suită de întâmplări excepționale sau, mai curând, de pretexte excepționale de a nara. Exodul evreilor din anii '60, cadavrul spânzurat al unei femei, exhumările din cimitir (întâmplarea context, matrice, care generează restul firelor narrative, ca într-un un cuib), totul are un aer vag naturalist ce completează exterior firele invizibile ale conștiințelor povestitoare. Fiecare personaj scos la rampă, în prim-planul romanului, are un *story*, special, grotesc și interesant. Există mulți morți de toate felurile și gradele de rudenie în acest roman, ei sunt motoarele lui epice, generează material mnezic și fertilitate stilistică. În cimitir au loc scene de erotism intens, violent sau macabru. Cert este că proza toarea are un fin simț al limitei, dincolo de care acestea ar putea deveni scabroase și gratuite. Dora Pavel știe să facă din pulsunile răvășitoare ale vieții și morții spectacole în penumbră, electrizante și percutante.

Iubirile înfățișate ca niște stări nucleare, greu de definit, lăsate în prada instinctelor au aceeași intensitate grea, apăsătoare, contracarată doar de izbucniri sarcastice: „Sexul opus nu e o entitate pe care să contezi. Acum știu asta. Nu-l ai la îndemână niciodată, chiar dacă îl ai, nu știu dacă mă înțelegi. Disponibilitatea noastră e ineputabilă. Firesc mi s-ar părea să ținem bărbați în captivitate. Nu unul, ci șase-sapte, mulți, mult mai mulți. Să-i hrănim și să-i spălăm. Să-i îngrijim. Să le primenim spinarea, urechile, subsuorile. Lutul sfrijit. Să-l învelim în săpun, să-l dezghioacă cu blândețe, pe-ndelete, din toate culele. Să-l facem bun, mănos, alunecos... Și imediat,

odihna obligatorie. Și numai pentru a-i face apti să ne servească iar, în orice clipă. Visez o asemenea rezervație de bărbați. Animală. Nouă, femeilor, ne-ar tăia panica, ne-ar aduce liniștea, confortul. Putința de a ne concentra asupra altor treburi.”

Ceea ce îngreunează pe alocuri lectura acestui roman foarte reușit, este lipsa lui de construcție internă riguroasă, miza exclusiv pe analiză, pe subiectiv. Materia epică este lăsată să curgă în acord cu mișcarea arbitrară a memoriei și dorinței. Epicul ca o incorporare a dorinței este iarăși o trăsătură a prozei feminine – nu neapărat feministe – de la Julia Kristeva încoace. ■

am primit la redacție

Reviste

- *Oglinda literară*, revistă de cultură, civilizație și atitudine, editată de S. C. Zedax Focșani cu sprijinul Consiliului Județean Vrancea și al Asociației Culturale „Duliu Zamfirescu”, anul II, nr. 22, oct. 2003. Redactor-șef: Gheorghe Neagu, redactor-șef adjunct: Gabriel Funica. Articole: *Dreptul la imagine* de Magda Ursache, *Săptămâna roșie* de Paul Goma, *Zaharia Stancu (sau aventura poetică a romanului)* de Ioan Adam, *Dacă mâine...* de Anatolie Paniș, *Postmodernism și postmodernitate* de Adrian Dinu Rachieru, *Sfârșit de vacanță* de Liviu Grăsoiu, *Parașuta culturală* de Adrian Țiglea etc. Interviu cu Adrian Alui Gheorghe realizat de Virgil Panait.
- *Bujor de Plenița*, revistă a Grupului Școlar „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Plenița - Dolj, anul X, nr. 10/2003 (număr jubiliar). Din sumar: mesaje de salut din partea lui Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor din România și a prof. univ. dr. C.D. Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România; citate din *Biblie* culese de Ionela Mateescu, clasa a XII-a B; *Anul Nichita Stănescu - Prea tânăr pentru premiul Nobel*, articol de Doinița Kraus, master-student, „Estetica filmului”, UNATC; poeme inedite de Nichita Stănescu (din arhiva Cristinei Tacoi); *O profesoare și directoare de excepție: Florica Voinea*, profil de prof. Gina Elisabeta Saliu; *Omagiu lui Emil Botta, poetul și artistul dramatic* de Cristina Tacoi; scrisori către C.S. Nicolăescu-Plopșor, la rubrica *Istorie locală*; o evocare Cătălin Bursaci (17 apr. 1957-24 iun. 1975), cuprinzând un text al lui Mircea Sântimbreanu și facsimile ale unor manuscrise rămase de la scriitorul-adolescent dispărut prematur; versuri scrise de elevii liceului.

Cărți

- Grigore Șoitu, *Addenda*, „texte poetice”, cuvânt înainte de Cornel Moraru, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, 94 p.
- *Sex, suprarealism, Dali și eu*, memoriile lui Carlos Lozanu (mărturisiri provocate, înregistrate pe bandă de magnetofon, transcrise, puse în pagină și adnotate de jurnalistul englez Clifford Thurlow), traducere de Catrina Sofica, revizie și redactare de Magda Bunea, editor: Maria Marian, București, Ed. Universal Dalsi, 2003, 240 pag.
- Ion Cristoiu, *Istoria ca telenovelă*, eseuri, note, documente, București, Ed. Evenimentul Românesc, 2003, 368 pag.
- Mirel Brateș, *Israel fără horoscop*, roman, prefată de George Bălăiță, București, Ed. Viitorul Românesc, 2003 (prezentare pe ultima copertă de Viorel Știrbu). 360 pag.
- Sterian Nicol, *Clipa tăind subțire hohotul zăpezii*, Iași, Ed. Junimea, 2003 (versuri). 128 pag.
- Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, vol. I, Iași, Ed. Princeps Edit, 2003, 490 pag.
- Gellu Dorian, *Cartea fabuloasă*, București, Ed. Cartea Românească, 2003 (roman; prezentare pe ultima copertă de Mircea A. Diaconu). 424 pag.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Temele vremii noastre

PARE greu de crezut, dar a trecut deja mai bine de un an de când marele poet Ștefan

Augustin Doinaș nu mai este printre noi. Fără să fi fost o prezență foarte zgomotoasă în viața culturală – dimpotrivă! –, Doinaș făcea parte din acea categorie de oameni care, prin simpla lor apariție umpleau un spațiu public și ofereau sentimentul unei confortabile și trănice stări de normalitate. Mereu egal cu sine, cu aerul său olimpic, aparent distant și cerimonios, în spatele cărui se puteau întrezări însă luminițele abia sesizabile ale unui umor fin, dublat de (auto)ironie, Ștefan Augustin Doinaș lăsa impresia clară că nimic rău nu se putea petrece în prezența sa. Și astăzi, la mai bine de un an de la dispariția sa, când trec prin dreptul magazinului București-Berlin, îl caut mecanic din priviri sau ridic ochii spre ferestrele apartamentului său după care urmează, invariabil, dureroasa strângere de inimă.

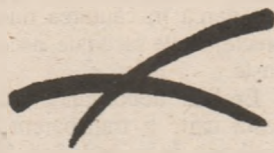
Că Ștefan Augustin Doinaș este unul dintre marii poeți români ai secolului XX o știe toată lumea. Multă vreme de numele său s-a legat speranța unui mereu amânat Premiu Nobel românesc pentru literatură, balada *Mistreful cu colți de argint* a intrat în programele școlare de vreo treizeci de ani, iar traducerea sa din capodopera lui Goethe, *Faust*, este considerată superioară celei a magistrului său, Lucian Blaga. Că poetul Doinaș a fost în același timp și un foarte subtil eseist sau că în pragul noului mileniu a oferit cititorilor săi surpriza majoră a unui foarte târziu debut în proză prin publicarea unui incitant volum de povestiri (*T de la Trezor*), iarăși se știe. Nu este un secret pentru nimeni nici faptul că în ultimii ani de viață a cochetat cu politica (a fost senator PAC în legislatura 1992-1996) și s-a distins prin debordanta sa activitate publicistică (în special în calitate de comentator politic, dar și de memorialist și portretist).

FOARTE PUȚIN sau deloc s-a vorbit despre vocația de reporter a lui Ștefan Augustin Doinaș. Poate pentru că mulți au privit ca pe o glumă de bătrânețe transformarea poetului-academician, într-un umil reporter, înarmat cu un reportofon, dornic să obțină pentru revista pe care o conduce (*Secolul 21*) interviuri de la diverse celebrități ale zilei. Publicarea în volum a acestor discuții risipite în mai multe numere ale revistei *Secolul 21* dovedește, o dată în

plus, temeinicia proiectului avut în vedere de autor și seriozitatea funciară a lui Ștefan Augustin Doinaș. Publicate în revistă, la intervale mari de timp, interviurile păreau aleatorii, iar criteriile de selecție ale celor intervievați nu erau foarte clare, dădeau impresia că se rezumă doar la nivelul de vizibilitate al acestora în spațiul cultural (românesc, în primul rând, dar nu numai). Strânse laolaltă în volum, aceleași interviuri dobândesc o cu totul altă semnificație și pondere. Devine limpede faptul că autorul a avut în minte realizarea unui proiect unitar și coerent care viza lămurirea unor probleme fundamentale cu care se confruntă lumea contemporană la începutul mileniului III. Fiecare interviu este o discuție pe o temă fundamentală a vremii noastre, cu câte un specialist indiscutabil al domeniului respectiv. Ștefan Augustin Doinaș discută cu Alexandru Paleologu despre chiar rostul dialogului în lumea contemporană și cu Mihai Șora despre „paradisul iresponsabilității” (cu consecințele politice cunoscute) în care au fost obișnuiți să trăiască românii în societatea comunistă după reguli pentru unii imposibil de abandonat. Virgil Nemoianu este chestionat în legătură cu specificitatea culturii americane și ofensiva acesteia asupra culturii europene. Michel Deguy vorbește despre rostul și modalitățile de exprimare ale poeziei în epoca postmodernă, iar Gianni Vattimo despre importanța religiei la începutul secolului XXI. Eugen Vasiliu face considerații asupra dezvoltării fără precedent a *mass-media* și a problemelor de comunicare ale lumii contemporane, iar Solomon Marcus face o pledoarie în favoarea procesului de globalizare. Lucian Pintilie este întrebat în legătură cu șansele filmului de autor (ale capodoperei cinematografice) în competiția tot mai dură cu subprodusele care au invadat sălile de cinematograf și ecranele televizoarelor, iar Alina Ledeanu este pusă să ofere o explicație – din perspectiva filozofiei contemporane – incapacită-

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

ARTA DIALOGULUI

FUNDAȚIA CULTURALĂ SECOLUL 21

Ștefan Aug. Doinaș, *Arta Dialogului*, cu o postfață de Ion Vianu, Fundația Culturală Secolul 21, București, 2003, 320 pag.

ții omului de a-l înțelege și accepta pe semenul său. Nu încapă îndoială că temele grave abordate de Ștefan Augustin Doinaș în discuțiile pe care le inițiază reprezintă chiar marile dileme ale omenirii acum, la început de mileniu.

Poate părea incredibil, dar academicianul Ștefan Augustin Doinaș își ia foarte în serios rolul de reporter (unii dintre cei intervievați, Lucian Pintilie, pare chiar tentat să îl ia în glumă). Modest, el se situează cu decență mereu în planul secund lăsându-i invitatului său scaunul de onoare. Spre deosebire de mulți dintre reporterii veleitari de azi, Ștefan Augustin Doinaș știe că rostul celui care ia un interviu nu este să se proiecteze pe sine într-o lumină cât mai favorabilă, ci să afle cât mai multe lucruri de la cel aflat în fața sa. De aceea el nu face paradă de cunoștințe, își expune cu multă decență punctul de vedere, cedează, atunci când e cazul, în fața argumentației celui alt și, în general, încearcă să afle cât mai multe lucruri. Și cititorii cărții odată cu el. Alexandru Paleologu oferă o explicație chiar cuvântului „dialog”, alta decât cea comună (și greșită) potrivit căreia acesta ar semnifica o discuție între două persoane: „Dialogul nu înseam-

nă dualitate. Nu este vorba de numeral, ci de «dia», care înseamnă «între» deci el poate fi între o sută de inși” (p. 8).

Toate interviurile din volum sînt de maxim interes, dar, probabil, fiecare cititor al cărții își va stabili propriile ierarhii în funcție de preocupările sale. În ce mă privește, am fost interesat în mod cu totul special de discuția despre poezie cu Michel Deguy (dată fiind recunoscuta experiență în domeniu a ambilor participanți), de interviul luat lui Virgil Nemoianu în legătură cu specificitatea culturii americane și rolul ei în lumea contemporană și de cel acordat de Solomon Marcus despre efectele globalizării.

Virgil Nemoianu spulberă o serie de locuri comune privind precaritatea mediului cultural din Statele Unite, în raport cu marea tradiție culturală europeană. Pus să comenteze afirmația lui Tocqueville, potrivit căreia „Nu există în lumea civilizată o altă țară în care cineva să se ocupe de filozofie mai puțin decît în Statele Unite”, profesorul american de origine română răspunde: „Este probabil una dintre puținele judecăți ale lui Tocqueville care s-a dovedit nejustă față de America. Aș putea să-i pun în față judecata lui George Steiner de acum vreo 30-40 de ani care spunea (fiind el încă și mai critic ostil față de civilizația americană) că în America toată cultura este de tip alexandrin, că avem mari biblioteci, colecții, muzee, inegalabile în lume, dar nu inițiative creatoare. În realitate era nedrept și Steiner. America a fost, da, găzduitoare și dornică de influențe vreme de 200 de ani. Dar, pe de altă parte, au crescut aici mișcări masive care au influențat decisiv (prea mult! – aș zice!) restul lumii: pragmatismul american, gîndirea sociologică și politologică, nici nu mai vorbesc de științele exacte și de științele biologice. Sisteme întregi de gîndire și artă au luat ființă în America și au proliferat în restul lumii, adoptate uneori slugarnic și stupid în alte țări (printre care și România), inclusiv în Franța admirabilului viconte Tocque-

ville (pp. 86-87).

Pentru Solomon Marcus globalizarea nu este un fenomen nou. Printre teoreticienii ei *avant la lettre* s-a aflat la noi Eugen Lovinescu autorul faimoasei teorii a sincronismului. Profesorul bucureștean crede, printre altele, că pentru a se adapta acestui fenomen, poezii români ar trebui să scrie direct în limbi de circulație internațională. Poziție discutabilă pe care poetul Ștefan Augustin Doinaș (altminteri un mare poliglot) este primul care o amendează. O altă formă de globalizare în cultură ar fi, potrivit lui Solomon Marcus aceea ca un creator să nu rămînă cantonat într-un singur domeniu (hiperspecializare), ci, dimpotrivă, să lase porți deschise spre zone dintre cele mai diverse. Și această afirmație este într-un fel discutabilă, existînd teorii cel puțin la fel de solide care recomandă contrariul.

Arta Dialogului este o carte gravă, de stringentă actualitate, menită să ducă la o mai bună înțelegere a specificității și problematicei complexe a lumii în care trăim. În mod paradoxal, la sfîrșitul lecturii în mintea cititorului ei rămîn mai multe întrebări decît răspunsuri. Fiecare dialog din acest volum ar putea fi lesne transformat în cite o amplă dezbateră publică asupra temei puse în discuție cu argumente pro și contra.

SCRIIND această carte, Ștefan Augustin Doinaș spulberă mitul poetului cu capul în nori, al artistului exilat în turnul său de fildeş, rupt de realitățile prozaice ale vieții cotidiene. El se dovedește a fi (hélas – fost!) un poet-cetățean, preocupat de dilemele timpului său și de marile probleme ale cetății. *Arta Dialogului* este o carte teribil de actuală, cu o evidentă deschidere spre viitor, chiar dacă autorul ei nu mai este printre noi de mai bine de un an de zile. Un motiv în plus de a-l considera pe autorul ei, Ștefan Augustin Doinaș, unul dintre marile spirite ale culturii române în secolul abia încheiat. ■

La o aniversare

Cornelia Ștefănescu

NUMELE Corneliei Ștefănescu, pentru toți cei care o cunosc, este aproape emblematic legat de acela al Institutului George Calinescu. Și asta nu doar pentru că lucrează aici de la întemeierea lui și și-a legat cu abnegație cariera științifică de destinul acestei instituții. Nu doar pentru că a făcut parte din cercul de apropiați ai Profesorului și ulterior ai doamnei Calinescu. Nu doar pentru că ani de-a rândul nu s-a dat în lături ca anume în acest cadru să lucreze din toate puterile și pe mai multe „fronturi”, în funcție de necesitățile impuse, pe vremuri ca și astăzi, și să îndeplinească cu răbdare benedictină tot felul de obligații administrative uneori aberante, întotdeauna cronofage, care i-au revenit masiv în calitate de conducător de colectiv. Nu știu dacă majoritatea, dar în orice caz un număr important de cercetători din Institut îi datorează preluarea hamalăcului birocratic al promovării, ca și popularizarea eficientă a activității lor științifice. Mă număr printre aceștia și îmi exprim, de astă dată și public, gratitudinea.

Dar dincolo de asta, Cornelia Ștefănescu ilustrează o stare de spirit pe care Profesorul ar fi dorit cu siguranță s-o imprime Institutului ca ansamblu și care, din, păcate, atât datorită dispa-

rității lui premature, cât și adversităților istorice și de altă natură, nu s-a realizat decât episodic și precar. E vorba de un anume interes pasionat, susținut nu numai de vocație, ci și de efort laborios continuu, pentru munca de cercetare, înțeleasă aproape ca un mod de a fi. Un anume devotament nepregetător și simț de răspundere față de obligațiile profesionale asumate.

NTR-O LUME dezorientată, obtuza, dominată de superficialitate și impostură, inclusiv academică, precum se manifestă eclatant la noi și în aceste zile, spirite aplecate spre rigoare, spre corectitudine, spre lectură exhaustivă, veșnic entuziaște și deschise cu egală disponibilitate spre zone din cele mai diferite din câmpul disciplinei căreia i se consacră, precum Cornelia Ștefănescu, ale cărei cărți, ediții, bibliografii, traduceri, rubrici permanente la

prestigioase reviste literare, contribuții la colocvii și congrese sunt unanim prețuite, se pot institui ca repere deontologice solide. Este ceea ce se vede cu ochiul liber. Ceea ce însă e mai puțin vizibil în cazul Corneliei Ștefănescu ține de cordialitatea care o însuflețește, de sollicitudinea ei, de sentimentul solidarității intelectuale, al datoriei care o face să nu refuze, uneori cu prețul periclitării proprii sănătăți, nici un serviciu care i se cere, de la nesfârșitele referate la teze de doctorat, conferințe și emisiuni radiofonice, la cronici și recenzii ale unor cărți cu subiecte, uneori străine de preocupările ei curente, pentru care se aplică în a se informa cu și mai multă grijă, cu și mai multă trudă. Nu a precupețit niciodată vreun efort când a fost vorba să dea o mână de ajutor într-un fel sau altul unui coleg de breaslă. Chiar și în cazuri nemeritate, și acestea nu au fost și nu sunt deloc puține, căci principiul nobil după care se conduce consecvent este acela de a răspunde cu bine la raul primit, de a trece cu eleganță peste ofense și gesturi neprietenesti. Totodată, există la ea o generozitate intelectuală, evident nu numai, care o face să caute în obiectele de care tocmai se ocupă nu neajunsurile și lacunele, ci aspectele laudabile, părțile pozitive, detaliile interesante care merită să fie scoase în evidență. Pe de altă parte, delicatetea, efect poate și al unei educații primite într-o lume demult apusă, îi dictează un dezinteres total și evident păgubos, de care se abuzează mai totdeauna, pentru roadele materiale ale muncii ei, atât de acaparante, de dificile, de pline de răspundere.

Ce poți dori unui om ajuns la o vârstă atât de frumoasă atunci când ești încercat pe de-o parte de afecțiunea unei vechi prietenii, pe de altă de admirația pentru omul de cultură? În ce mă privește nu îi pot spune decât că îi urez din toată inima o sănătate cât mai robustă, însoțită și pe mai departe de aceeași putere de muncă, de aceeași eficiență, de același nobil entuziasm pentru cărți ca și până acum! La mulți ani și să ne trăiești, Doamna Cornelia!

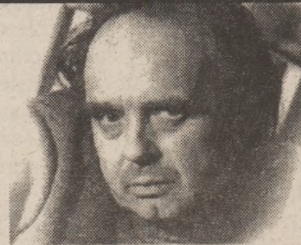
Viorica Nișcov

am primit la redacție

Cărți

- Ion Cristoiu, *Istoria ca telenovelă*, eseuri, note, documente, București, Ed. Evenimentul Românesc, 2003. 368 pag.
- Mirel Brateș, *Israel fără horoscop*, roman, prefată de George Bălăiță, București, Ed. Viitorul Românesc, 2003 (prezentare pe ultima copertă de Viorel Știrbu). 360 pag.
- Sterian Vicol, *Clipa tăind subțire hohotul zăpezii*, Iași, Ed. Junimea, 2003 (versuri). 128 pag.

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

O rochiță fără tiv se numește adjectiv!

Stimate domnule Lucian Raicu,

DACĂ în *Crimă și pedeapsă* observasem singur galbenul, în *Idiotul* n-am bagat de seamă că verdele e (la Rogojin, Ippolit și Mișkin) de-o importanță definitorie! Păcat. Cărțoiul a început să lucreze-n mine cu efecte imprevizibile.

Ieri, după un adevărat calvar, am reușit să beau pe la unsprezece o cafea mare! Trec peste faptul că-n vreo trei locuri nu mi s-a dat, fiindcă nu-s străin! Am ajuns, în sfârșit, la un restaurant care a acceptat să mă servească. După un sfert de oră cafeaua comandată nu sosise. Mă ridic și-i reproșez unui tip sașiu. Acesta, nici una, nici două, cheamă o tipă-n blugi și-o ferfenitește-n insulte, apoi pleacă. Tipa se uită la mine și-ncepe (jur că-i autentică chestia): „Ce p... se mai crede?! Și nu-i decît ospătar! Ce, m-am dus să mă f...? Doar am treabă! O clipă, domnu', vine în cinci minute!” Bineînțeles c-am trăit o stupefacție mută, infinită, devastatoare. Blugista mi-a trîntit, în final, cafeaua-n masă și-a luat, ofensată, banii. Probabil că și-a zis în gînd: „Ce p... se mai crede și asta!”

Dramă pentru Tamara Nikolaevna: n-are cu ce să-și calce rochiile! Umblu pe la recepție, mă rog de „fete” să-mi scoată din pămînt obiectul (luat de altcineva și neadus), declar că fără dînsul nu pot intra în cameră. Cînd le explic că nu-i pentru mine, ci pentru nevastă, încep să înțeleagă, să mă compătimească etc... Le devin simpatic, zic că trece și asta, nu-i nimic, se mai împlină. Dar eu, stimate domnule Lucian Raicu, abătut și fără fier de călcat, ce mă fac? Citesc Cehov?

Ieri seară, în timp ce oficialam mămăliguța cu brînză, în ușa deschisă sfios a sălii de mese a apărut, mai smerit ca niciodată, fratele Ioan Alexandru! Ulvine și trei pruncuți îl însoțeau. Cu ochii plecați în pămînt, a alunecat pînă la o masă din fundul sălii și-a început cina, tihnit. Cred că și-a făcut cruce cu limba pentru că mîinile îi erau înțeleștate, una pe furculiță, cealaltă în părul unui pruncuț ce sărea, laic, cu fundul pe scaun. Oare cum o fi arătînd în slip, m-am întrebat eu, netrebnic. Dar el nu a venit să facă plajă! Neîndoindu-l, scrie *Imnele Dobrogei*!

Pentru galbenul din *Crimă și pedeapsă*, ceva care nu există în cărțoi. E vorba de Lujin. Poartă un lornion de aur. Mai are un „inel mare, masiv și foarte frumos, de aur, cu o piatră galbenă, pe care-l purta pe degetul mijlociu...”, la mîna stînga.

Lucrul care-l înnebunește cu adevărat pe Svidrigailov este foșnetul rochiei Duniei. Nu-l poate pur și simplu suporta, îl exasperază pînă la delir. Nu vrea decît să-i sărute tivul rochiei. „Lasă-mă să-ți sărut tivul rochiei, lasă-mă, te rog! Nu pot să-i aud foșnetul!” Ca și Rodea care îngenunchese să sărute piciorul Soniei! Diavolul, normal, adoră jumătatea inferioară a femeii, o dorește goală, nu suportă în preajma ei foșnetul vreunui veșmînt protector. Iar a săruta tivul înseamnă și a trage puțin cu ochiul! Dar mi-amintesc că, elev fiind, circula printre noi următorul distih:

„O rochiță fără tiv
Se numește adjectiv!”
Ce-ar fi spus Freud de definiția asta gramaticală?

Cu stimă și grație,

Emil Brumar

22.VII.1980

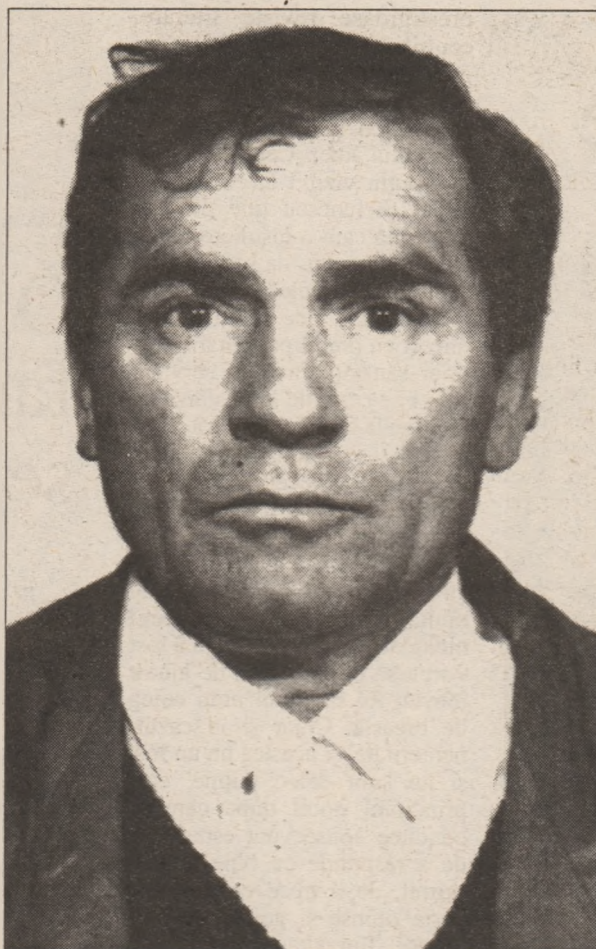

A ȘI Gheorghe Azap sau Vasile Morar, Ion Dragomir (născut la 22 aprilie 1944) locuiește la țară, într-un sat (Valul lui Traian, de lângă Constanța) și urmărește de acolo, atent, viața literară din România. Biblioteca lui este comparabilă cu aceea a unui academician sau profesor universitar.

Nu întâmplător, versurile pe care le scrie se remarcă prin ținută intelectuală și bun-gust. Deși trăiește – iar uneori se lasă trăit de – sentimente incendiare, poetul recurge, pentru exprimarea lor, la o retorică rafinată, de inspirație livrescă.

Ion Dragomir a publicat până în prezent mai multe volume de poezie, printre care *Aud foșnetul piramidelor*, 1994 și *Iubește și nu vei putezi*, 1995. Versurile pe care le propunem acum cititorilor *României literare* sunt selectate dintre cele mai recente scrieri ale lui, încă neincluse într-o carte.

Alex. Ștefănescu

Ion Dragomir

Inima

Inima ta este tunelul
prin care intru în câmpie
și aflu
cît lup și cît cîine
ți se plimbă

prin copilărie.

Aflu cu ce fel de furtună ai deschis fereastra,
aflu cu ce fel de cărbuni alergi frigul.
Aflu demnitățile de a fi egală crizantemei.
Rafale de pretutindeni există,
este tunelul prin care eu trec,
sunt ogorul
și pînea din mîna ta
o mîmînc.

*
* *

Trei zile-au trecut,
de trei ori am murit.
de trei zile nu te-am văzut,
de trei zile sunt fără apă, pîine și somn.
Mi-e teamă, nu te voi întîlni
nici mîine?

Vino, nu veni

Vino,
nu veni lumină flendurită!
Vino și aprinde umerii, zîmbetul.
Fii veselă în care să-mi scald
câii cerului!
Ești în sufletul meu de cîteva luni.
Vino, marea te-așteaptă.
Începe-vom ziua prin sărutul
întîlnindu-se cu zambila,
cu liliacul.

*
* *

Iubirea
a făcut din mine
un om
nici al visului
nici al realității.
Iubire,
întruna mori și te naști
ești cămașa
trupului nostru.

*
* *

Cu tine casa-i un migdal înflorit,
Nu te schimb nici pentru o țară,
aprinzi în mine zeul.
Buzele tale își țin predica!

*
* *

Pînea pe care-o mîmînc
a fost curcubeu,
Trandafirul bogat în parfum a fost și este
un bulgăre de pămînt,
obrazul tău e un bulgăre de pămînt,
iubirea ta este fapta acestui bulgăre
de pămînt.

*
* *

Cîntecul meu
este geometria trandafirului înflorit,
sălbatica bucurie
a copilului!
Sunt forma flăcării tale,
sunt steagul de sărbătoare
sunt statuia visului tău...
Cîntecul este privirea-mi
și-i zidirea
în piramida de rouă
a sufletului tău!

*
* *

Cunosc tăcerea ta.
Marea-i tăcută,
pădurea-i demult în nemișcare
doar în fundul pămîntului
se mai aude ceva.

*
* *

Dimineața
deschei cămașa casei,
trandafirii se plimbă pe albine,
o pasăre

scrie
romanul nopții!

Strigătură

Mai știi tu să spui ceva,
vremea, acoperi-ne-va
și-om glăsui prin alții
pîn-la stîlpii înalții
unde-n infinit
oul iese la iubit,
Ne-nfășăm cu alte straie
cîntă undeva o Gaie,
suntem apa vieții
la marginea porții!

*
* *

Dorm
îchis într-un fir de iarbă,
pămîntul
arome-și culege,

Singur
egal numai cu o picătură de apă
ascult ce se-ntîmplă
în sînul de bronz
al mării!

Lumină

Tu, blondă cu șolduri de aramă.
Priveliște mediteraneană-i dialogul tău,
în tine-mi stau poemele nescrise,
sigilate cu flăcări,
în ele deslușesc plutitoarea lumină –
ești jocul meu
împotriva
morții.

*
* *

Într-o luni
într-un februarie
inima-mi pe Stema umărului tău
își etaja
trandafirii.
Tinerii înmugureau în bibliotecă.
În dreapta mea
cîmpie deschisă așteptai
soarele.

*
* *

Tac pînă mîine
În casă de pîine
la fîntîna fără-ncetare
culegînd izvoare,
Și-mi va fi gîndul
Cît pămîntul!
Drumul tău și-al meu
trunchi de curcubeu
scris cu litere de fier
pînă-n cer.

*
* *

Cînd scriu nu sînt deloc al meu!
Sînt gîndirea ta ajutînd cireșul
să-nflorească
sînt văzul tău închizîndu-mă
între gînduri,
sînt zidirea casei
de-amîndoi.

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Globalismul poetic

ULTIVÎND UN exotism flamboiant, poate că Virgil Mihaiu e prin această trăsată un poet al viitorului. Dacă pentru simbolistii noștri ca și pentru unii poeți de pînă la 1989 (*exempli gratia* Dimov), reveria îndreptată spre ținuturi îndepărtate a avut caracterul unei nostalgii, iată că vine o vreme în care autorii români ajung în situația de-a putea atinge aievea meridianele altădată doar imaginativ aproximare, visate cu ochii deschiși. E o lărgire spațială a poeziei corespunzătoare unei deplasări nu doar psihice, ci și fizice. În ipostază de *homo viator*, bardul autohton devine mai degajat, mai sigur pe sine, mai exuberant. Nu mai e constrîns de un topos limitat, căpătînd conștiința de „cetățean al lumii”, umplut fiind de imaginile planetare, de impresiile unei trăiri geografic globalizante ce însoțește fatalmente controversata „globalizare” economică. Uneori Virgil Mihaiu mai menționează cu oarecare emoție legătura placentară: „ușu/ primul meu coleg de bancă/ a murit în anul fatal 1999/ cu puțin timp înainte de eclipsa solară/ și umbra lui de emigrant în california/ mai bîntuie asupra Clujului/ întîlnindu-se cu extraterestrii din/ pădurea baciului” (*flaviu*). Robustul fond rural mai trimite semnale și dincolo de ocean, chiar în plin extaz eroticesc: „rîul atîngea aici dimensiuni fluviale// plimbîndu-ne pe faleză/ iepșoara cea zvăpăiată/ îmi șopti/ știi/ eu sînt de fapt o țărancă puternică și sănătoasă/ călca grațios pe picioarele-i potcovite cu pantofi fini/ avînd stilette în loc de tocuri” (*nord-vest, nov. '96*). Evocîndu-și bunicii transilvani care „au șezut pe astre pe lavițe” și ale căror mobile „miros a timp”, poetul bate un țărîș în textu-i mobil, neastîmpărat, spre a putea măsura distanțele fabuloase pe care le-a parcurs. Mediul d-sale habitual e nervos-cosmopolit, atît de presant prin ineditul său, încît impune o transcripție brută de fapte „prozaice”, a căror aură provine în bună măsură din șocul

noutății. Lirismul se iscă din *realizarea* exotului, așa cum la predecesori deriva din irealizarea sa. Jazzul de care Virgil Mihaiu e împătimit funcționează precum o monedă de schimb în comerțul moral dintre indivizi: „vizionarul claviaturii/ uri caine/ mă primește/ în pragul milenului trei/ acasă la el/ lîngă central park/ new york/ vizavi de edificiul dakota/ unde a fost ucis john lennon// după întrevvedere/ coborîm pe 52nd W Street// acroșează un taxi galben/ și se asigură că/ șoferul mă va duce unde trebuie// în taxi/ efluvii pianistice/ creează/ un climat de comunicare// șoferul/ chel cu ochelari/ îmi mărturisește că-i place/ jazzul// îi spun că omul care mă condusesse/ e un mare pianist de jazz/ cu prenumele de străveche/ sorginte ebraică// și eu sînt evreu/ emigrat din fosta uniune sovietică/ zice șoferul/ alunecînd peste fluidul rece de neon/ al nopții newyorkeze// aflui că îl cheamă/ giorgi buzukașvili/ prenumele lui e identic/ cu cel din care derivă numele țării/ unde s-a născut: georgia// acasă lucra ca inginer// e încîntat că/ tocmai scrisesem un eseu/ despre jazzul georgian// îi reamintesc numele lui/ tamaz kurașvili/ contrabasistul fotografiat cîntînd alături de/ jazzmanul extraterestru/ sun ra// îi vorbesc despre basistul electric zurab gagnidze/ îi spun că un regizor precum/ otar ioselliani/ e genial în felul cum știe/ să redea oamenilor umanitatea// giorgi zice:/ sir/ nu știți cît de bine îmi face/ că-mi vorbiți despre georgia/ rar am parte de clienți cu care/ să pot face schimburi/ de idei” (*fluidul jazzistic facilitează întîlnirile dintre oameni*). Frecvențarea străinelor țărîmuri duce la momente de beatitudine cu celestă conotație: „cîmpia elizee/ a grînarului european/ iarba în dialog cu asfaltul/ cerul alunecă pe tisa/ cerul alunecă pe timiș/ cerul se varsă în dunăre” (*uzdin*).

PUTEM recunoaște aici un veritabil orgasm geografic, moment al unei plenitudini existențiale de care discursul poetic profită cu inteligență spre a-și alimenta energia proprie.

Să-l analizăm în continuare pe acest *glob-trotter* impenitent, purtînd mereu condeiul liric în buzunar, care este Virgil Mihaiu. Starea d-sale de spirit, du-

pă cum am văzut, este una expansionistă, opusă solitudinii, închistării romantice, aidoma unui strigăt de bucurie provocator aruncat lumii ce i se deschide fără opreliști. Într-atît de satisfăcut e poetul de „descătușarea” sa spațială, încît îi asociază dezinvolt și una temporală. Dacă e să i se ofere ofranda geografiei, de ce să nu i se ofere și cea a istoriei pe care o gustă cu același deliciu? „stăm pe terasa/ napoca 15/ împreună cu patru jazziști/ din mexic// fetele curg/ curg pe ecranul stadal încadrat de/ o casă din secolul 16 și alta din secolul 19” (*șaișeciopțiști mexicani la cluj*). Beția emancipării îl îndeamnă pe poet a și-o savura în figuri diverse, fie ale hazardului (ca și cum ar amesteca voios cărțile de joc): „poemele japoneze au/ structuri închise/ precum scoicile// ce s-ar întîmpla/ dacă ele ar fi presărate/ pe pista de alergări/ sub tălpile/ negreselor galopînd/ spre victorie?” (*ce s-ar întîmpla*), fie geometrice, într-o suită de imagini concentrice: „oala sub presiune românie/ introdusă în oala sub presiune europeană/ inclusă în oala sub presiune terra/ gata să explodeze” (*păpuși matrioșka*). Cît de adecvat este în context cuvîntul „explozie”! actantul liric se vadește cuprins de un entuziasm care-i dizolvă complexele introvertirii, împingîndu-l spre o extrovertire fulminantă. Peisajul în mirobolantă desfășurare se imprimă asupra ființei, îi împrumută dinamismul său regenerator, îi împinge hedonismul pînă la incandescență. Ceea ce pentru scriitorul de odinioară era vis, se transpune acum într-un real feeric, copleșitor, care nu suprimă visul, ci-l înglobează: „nici un voiaj nu seamănă cu precedentul// aeroporturi cîndva atît de fragede/ au ruginit pe la colțuri// falnice turnuri de televiziune/ strigă împietrite spre cer// prognoza meteorologică indică/ extinderea periplanetară a/ piclei dezolării// dar acolo unde fericirea și-a făcut cuib/ ea se înmulțește prin autogenerare/ așa cum visul numit/ praha/ se nutrește din sine însuși” (*adevărata capitală a european*).

Un efect al unei asemenea frenetice deflări turistice îl reprezintă dezlănțuirea senzualității. Aceasta nu mai acceptă nici o amînare, nu mai suportă convențiile, denudîndu-se cu o

grabă exhibiționistă. Poetul asaltează globul cu o apetență de Don Juan manifestată fără pauze: „o vară cu cele mai frumoase femei/ flănînd aproape nude/ cauzînd ambuteiaje și accidente/ de circulație/ automobilistică/ sanguină” (*șaișeciopțiști mexicani la cluj*). Sau: „după un sfert de oră – încă o superbisimă/ cu fustă minusculă & coapse infinite/ se așează la masa alăturată// excedat de asediul erotic/ alejandro/ explodează/ pe-ro, hombre, eso es insultante!” (*ibidem*). „Substitutele” sexuale se văd înlăturate cu naturalitatea euforiei: „vorbindu-i despre/ simboluri falice/ o văd sclipind șagalnic/ din ochi// apoi gura ei perfectă/ rostește discret:/ de ce să apelăm/ la substitute?” (*vorba & fapta*). Pofticiosul bard nu se mai ostenește a transfigura, a idealiza obiectul dorinței ce i se oferă pe tavă, consemnîndu-l pur și simplu: „era strunjită conform celor mai exigente/ norme de calitate// și-mi întinerea palmele/ și-mi înaripa cugetul// absolvea con brio cele mai dificile/ probe de dresaj” (*februarie trecut 14*).

UNICA PROBĂ de disciplină ce și-o impune constituie reducția unor texte la ținuta epigramatică, în nuanța ironică a lui Brecht (altminteri, cum se petrece în unele situații similare,

ne-ar fi amenințat o inundație de declarații ale împlinirii, un stufos, interminabil retorism al victoriei!). „se apropia termenul// se descoperea că termenul/ putea fi eronat// se acționa în spiritul/ termenului/ fixat eronat” (*bombardament*). Sau: „duminică – /întotdeauna mai scurtă/ decît un haiku” (*17 silabe căzute din ceruri*). Sau: „casa de nebuni/ se învecina cu/ casa de nașteri” (*perpetuum mobile*). Sau, în duhul călătoriei insașiabile de sine, următoarea amabilă autopersiflare: „cei mai entuziaști/ erau cei cu sfredelele// perforînd/ cala propriei nave// în căutarea/ altui orizont” (*scufundarea*). Ca să ne rostim precum un *advocatus diavoli*, poate că nu se află în atari stihuri atît aspirația estetică spre lapidaritate, cît expresia dorinței de a nu pierde timpul cu scrisul, de-a îmbrățișa viața cea indicibil ispititoare, irezistibil chemătoare. Poetul dă mereu impresia că scrie în grabă, temător a nu pierde cursa spre un infinit concret, voluptuos. Îl bănuim pe Virgil Mihaiu, cel stimulat la începuturi ca o odraslă iubită a Clujului străbătut mereu de adieri central-europene, că planuiește în viitorul apropiat o debarcare pe Marte și – de ce nu! – plictisit de ceea ce i se oferă în relativa apropiere, că premeditează la o prea dulce aventură în altă galaxie. ■

Literatură bună

AVENIT VREMEA să parafrazăm un inspirat slogan publicitar inventat de Academia Cațavencu. Așadar:

Va e sete de literatură bună? V-o puteți potoli citind revista *Lettre Internationale*. Numărul 47, ediția română/ toamna 2003 a elegantei publicații, care apare sub auspiciile Institutului Cultural Român, are un sumar mai mult decît tentant. La rubrica *Biblioteca „Lettre Internationale”* figurează Michel Houellebecq cu un fragment din romanul *Platforma*, în traducerea lui Emanoil Marcu, în curs de apariție la Editura Polirom, Juan Marsé cu un fragment din romanul *Cozi de șopărlă*, în traducerea lui Mihai Cantuniar, în curs de apariție la aceeași editură, William Maxwell, cu un fragment din romanul *La revedere, pe mâine*, în traducerea Luanei Schidu, în curs de apariție la Editura Humanitas, Arturo Pérez-Reverte, cu un fragment din romanul *Clubul Dumas*, în traducerea lui Mihai Cantuniar, în curs de apariție la Editura Polirom, Carson McCullers, cu un fragment din romanul *Răsfrîngerii într-un ochi de aur*, în traducerea Domnicăi Drumea, în curs de apariție la Editura Humanitas, Ian McEwan, cu un fragment din romanul *Sorocul*, în traducerea Irinei Horea, în curs de apariție la Editura Polirom.

În compartimentul rezervat documentelor se remarcă o selecție din scrisorile pe care și le-au trimis unul altuia, în perioada 1945-1969, Hannah Arendt și Karl Jaspers, ca și comentariul pe marginea lor semnat de Alexandru Al. Șahighian.

Merită semnalate, de asemenea, scrierile cu caracter eseistic: *O anumită tristețe* de Dubravka Ugrešić, *Istorie și biografie* de Mircea Angheliescu, *Despre Străinul de Albert Camus* de Jiri Kratochvil, *O partidă de șah* de Micha Gowiński, *Moartea, supraviețuirea și uitarea în Rusia* de Rodica Culcer.

Se citesc cu interes și noile secvențe din deja celebrul *Jurnal* al lui Mircea Cărtărescu, referitoare la câteva zile din martie 2001 petrecute în Germania și Italia. (Al. Șt.) ■

Virgil Mihaiu: *Jazzografia pentru îmblînzit saxofoniste*, Ed. Dacia, 2001, 88 pag., preț nementionat.

biografie

În 1960, Premiul Goncourt a fost atribuit unui scriitor român stabilit în Spania, Vintilă Horia, pentru un roman scris în franceză, *Dieu est né en exil*, apărut la Editura Fayard. Hotărârea juriului, așteptată cu mari emoții de candidații la premiu, de ziaristi și de publicul larg, a făcut senzație. Era pentru prima dată când mult doritul premiu, adevărat Nobel al francezilor, revenea unui străin. Vintilă Horia, până atunci un necunoscut, a devenit peste noapte o vedetă, iar romanul său (respins anterior de editurile Plon și Seuil) a ajuns la fel de repede un *best-seller*. („Mă duceam - își va aminti scriitorul, în cursul unei convorbiri cu Marilena Rotaru din 1990 - la tipografie să văd camioanele cu cartea mea. Pe camioane scria mare: Vintilă Horia.”)

În scurtă vreme însă împotriva lui Vintilă Horia s-a declanșat o violentă campanie de presă, dirijată din umbră de Ambasada României de la Paris, cu concursul lui Mihai Ralea, trimis în Franța special în acest scop, și amplificată până la proporțiile unui linșaj moral de mediile intelectuale franceze, aproape toate stângiste pe atunci. Pe baza unor informații false, confecționate de Securitatea din România comunistă, se afirma că laureatul Premiului Goncourt a fost în țara lui de origine legionar și antisemit și că însuși romanul premiat îl are ca protagonist nu pe poetul latin Ovidiu, ci pe Corneliu Zelea Codreanu, lider al mișcării legionare în perioada ei de avânt.

În realitate, Vintilă Horia nu fusese niciodată legionar. La origine era o confuzie de nume, după cum reiese dintr-un raport al Serviciului Special de Informații datând dinaintea instaurării comunismului:

„[...] din reexaminarea cazului numitului *Vintilă Horia Caftangioglu* [acesta era numele din acte al lui Vintilă Horia], s-a stabilit că acuzațiile aduse acestuia se datoresc unei confuziuni de persoană.

Sub regimul legionar tatăl celui în cauză, Vintilă Caftangioglu, inginer agronom, a fost consilier la I.N.C.O.P. de unde a fost îndepărtat ulterior.

În prezent Vintilă Caftangioglu este administrator delegat al Băncii Agronomilor.

Tot în familia Caftangioglu este cunoscut ca având sentimente legionare *Gh. C. Caftangioglu*, nepotul lui Vintilă Caftangioglu și varul lui Vintilă Horia Caftangioglu.

Acesta a fost comisar de românizare și în relații de prietenie cu legionarul Horia Cosmovici.

În concluzie acuzațiunile aduse numitului Vintilă Horia Caftangioglu se datoresc numai unei confuziuni de persoană, nestabilindu-se că acesta ar fi fost legionar sau ar întreține legături cu elemente legionare. (26 iulie 1943)“.

Lucrătorii Securității cunoșteau bine situația, dar puseseră în circulație informațiile false pentru a-l discredita pe un intelectual anticomunist (ceea ce Vintilă Horia chiar era) care, încununat de un premiu de mare prestigiu, ar fi devenit greu de învins ca adversar al regimului din România.

Vintilă Horia (născut la 18 dec. 1915, la Segarcea în jud. Dolj) a fost, începând din 1936, colaborator apropiat al revistei *Gândirea*. Prieten și discipol al lui Nichifor Crainic, de sub tutela căruia s-a emancipat, înființând la București, în 1939, o revistă proprie, *Meșterul Manole*, a fost numit, la recomandarea acestuia, atașat de presă la Ambasada Română de la Roma, în 1940. Începând din 1942 a îndeplinit aceeași funcție la Viena. La întoarcerea armelor de către români, în 1944, a fost luat prizonier de nemți, dar englezii l-au eliberat din lagăr în 1945. Întrucât România se afla sub ocupație sovietică, a hotărât să nu se repatrieze. A trăit, succesiv, în Italia (1945-1948), Argentina (1948-1953), Spania (1953-1960), Franța (1960-1964), din nou în Spania (1964 - până la 4 aprilie 1992, când a murit și a fost înmormântat la Madrid).

În lunga perioadă a exilului a făcut o respectată carieră universitară și a scris versuri (în limba română), romane și eseuri (în franceză și spaniolă), incluse în cărți care au avut în general succes și s-au tradus în numeroase alte limbi. A urmărit mereu, de la distanță, evoluția situației din România, țară pe care a iubit-o cu ardore și cu o tragică luciditate, până în ultima clipă a vieții. După 1989 a intenționat să vină în România, dar prezența la conducerea țării a unor foști activiști ai PCR și, mai ales, mineriada din 14-15 iunie 1990 l-au determinat să renunțe. O bună cunoaștere - și admiratoare - a operei sale, realizatoarea de emisiuni TV Marilena Rotaru, ea însăși scriitoare, l-a vizitat la 5 martie 1990 la Madrid și i-a luat un interviu filmat, singurul document audio-vizual referitor la Vintilă Horia de care dispunem în prezent. Tot Marilena Rotaru a publicat în 2002 la Ed. Ideea din București o valoroasă lucrare cu caracter eseistic și documentar, de aproape 400 de pagini, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*.

Personaj indezirabil

SECURITATEA DIN România a dat dovadă de fler văzând în Vintilă Horia un adversar redutabil. La o evaluare superficială, el se înfățișa ca un personaj cu totul inofensiv, ca un intelectual delicat și lipsit de spirit practic, dintre aceia care își dau cu ciocanul peste degete când vor să bată un cui. În personalitatea lui aparent fragilă se ascundea însă o forță morală incoruptibilă, greu de învins în luptă deschisă.

Nici după 1989 scriitorul n-ar fi fost o prezență comodă în România. Într-o scrisoare către Camilian Demetrescu, din septembrie 1990, el face câteva aprecieri care, rostite la un post de televiziune din București, ar fi reușit să dea de gândit populației și i-ar fi înfuriat pe foștii activiști ai PCR instalați la conducerea țării, care l-ar fi acuzat din nou că a fost legionar.

„Poporul român a dispărut. Nu cu totul, evident. A mai rămas din el o minoritate, astăzi anonimă, ocultă, inactivă la suprafața politică a Țării, făcută din studenți, poate că și muncitori și militari, mare parte din cei care aparțin Bisericii Unite, din două sau trei milioane de țărani și din acei intelectuali lucizi care nu iau parte la demența «democratică» postceaușistă. Restul, masa majoritară constituie un fel de etnie care vorbește prost românește, nu are alte velleități decât să mănânce mai bine și să se integreze în consumism, luând astfel apărarea guvernului actual. Karl Marx, astfel, a fost înlocuit, la noi, de frații Marx. Dacă minoritatea românească nu învinge, atunci poporul român, în mai puțin de o jumătate de secol, dispare. Încrederea mea în acea minoritate este mare. Au existat la noi câteva zeci de mii de familii care și-au crescut copiii în spirit tradițional. Sunt cei care s-au jertfit în decembrie '89 și au ieșit mai târziu în Piețele Libertății. Admirabili. Au venit mulți să mă vadă, alții mi-au scris din Piața Universității (eu m-am declarat «golan» prin *Europa Liberă*), pe alții i-am întâlnit în Elveția în martie trecut. Am rămas uluit. Gândesc exact ca noi, vorbesc o românească fără cusur, știu tot și sunt dispuși să moară pentru România, adică pentru ceva care nu mai e un ideal decât pentru această minoritate, foarte puternică în fond din punct de vedere spiritual. Ceilalți sunt mulți însă slabi, nestructurați decât în jurul unei pregândiri alimentare, *există*, nu *sunt*“ (apud Marilena Rotaru, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*).

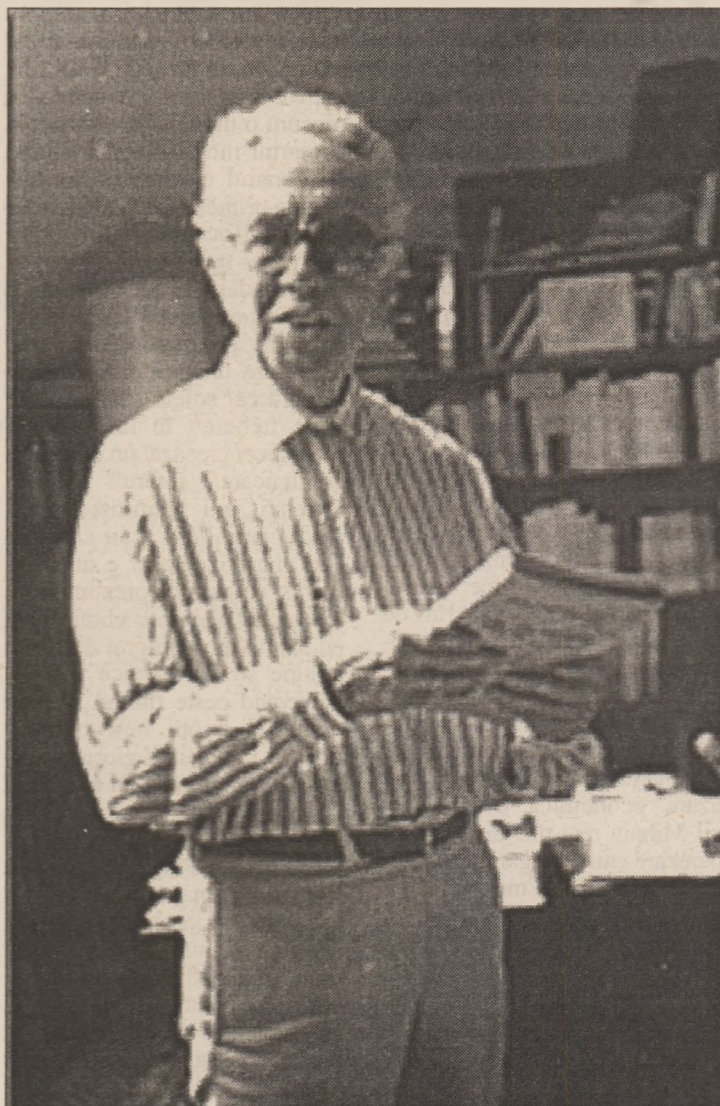
Așa se explică (deși nu se și justifică) ignorarea și azi a lui

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Vintilă Horia

Vintilă Horia. Câtă vreme cultura română va fi administrată de oameni interesați să amâne *sine die* un proces al comunismului, iar revistele de cultură independente vor avea la conducerea lor scriitori și publiciști lași, adepți ai unui pact de neagresiune cu autoritățile, Vintilă Horia va fi ignorat în continuare, ca un personaj indezirabil.

Poeme și poeme critice

CUVINTELE lui Vintilă Horia *au greutate*. Ele nu sunt folosite în joacă, nu intră în combinații improvizate, nu participă la o paradă lingvistică. Scriitorul recurge la ele cu sentimentul răspunderii și cu gravitate. În comparație cu textele lui, multe dintre scrierile unor autori la modă azi par fride.

Ilustrațiile din aceste pagini ne-au fost puse la dispoziție de Marilena Rotaru, căreia îi mulțumim și pe această cale.

Vintilă Horia este, prin vocație, un poet. Un poet neoromantic, solemn și reflexiv, conștient de sine. Adunându-și într-un volum - *A murit un sfânt...*, 1951 - versurile scrise în perioada 1941-1951, el le însoțește de un comentariu din care reiese ce bine își înțelege propriul mod de a face literatură. Referindu-se, de exemplu, la poemele datând din vremea când se afla la Viena, explică, subtil, ce legătură există între tristețea lor funerară și atmosfera din fosta capitală a imperiului. Explicațiile se constituie într-un fastuos *poem critic*: „Mi-aduc aminte de înserările din vara lui 1941, cele mai

Cu soția lui

tragice înserări pe care le-am trăit vreodată. Pe sub portalurile baroce, oamenii grăbeau tăcuți spre casă, de teamă parcă să nu fie surprinși pe străzi de căderea nopții. Și cu cât se întuneca mai mult, cu atât lumea părea mai neliniștită, mai agitată de panică. Un fel de retragere generală din viață cuprindea orașul, ca o psihoză colectivă, și-mi dădeam seama că oamenii acelora care căutau să dispară în interiorul lor luminat și familiar, ascuns în dosul perdelelor de camuflaj, le era frică să nu se întâlnească cu chipul cel adevărat al cetății lor, *cu realitatea vieneză*. Eu, ca străin indiferent, continuam să-mi sun pașii pe străzile pustii, pe sub fațadele ornamentate ale palatelor, pe lângă pulpanele somptuoase ale statuilor de sfinți, pe lângă bisericile scăldate în umbre tragice. Mă aflam parcă într-un imens cimitir, printre cavouri de marmură în care zăceau nu oameni vii pe care-i văzusem fugind cu o oră mai-nainte, ci cadavrele solitare ale unui timp iremediabil trecut.

Poemele propriu-zise cad ca un brocart greu, în falduri, De altfel, verbul *a cădea* este mereu prezent în cuprinsul lor, ca marcă a unei mișcări esențial descendente, a crepusculului, a triumfului sumbru raportat de atracția gravitațională împotriva oricărui elan:

„Cad grele degetele lui pe clape;/ Afară albe liniști cad peste cetate/ Și ninge-n casă, ninge peste ape/ Același alb de liniști înghețate.// Când degetele curg în lunga fugă/ Își tremură perdeaua alba rugă/ Iar creanga-ncremenită sub zăpadă/ Își lasă-ncet dantelele să cadă.// Din colivia, lui un papagal/ Când muzica a stat, glumeț râdea/ Iar omul cu privirea de cristal/ Plângea pe pian ce n-a putut cânta.// Murise-n umbră albul din perdele/ Penajul papagalului pălea/ Iar clipa prăbușită în sonată/ Strânsese-n ea durerea lumii toată.“ (*Scherzo pentru Wolfgang Amadeus*).

Poezia lui Vintilă Horia pare demodată pentru că tot ceea ce este aristocratic pare astăzi demodat.

Cu Eugen Coseriu

Exilul ca inițiere

UN POEM epic de mare anvergură, o adevărată simfonie lirică și romanescă, savant orchestrată, poate fi considerat romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, 1960, conceput ca un jurnal al poetului latin Publius Ovidius Naso (43 î.e.n. - 17 e.n.) exilat de împăratul Octavianus Augustus la Tomis, pe malul Mării Negre. Scriitorul s-a documentat atent înainte a de a trece la redactarea romanului. A citit opera poetului - *Ars amandi*, *Remedia amoris*, *Fasti*, *Metamorphoseon libri* etc. - la care face frecvent referiri, a studiat epoca împăratului Augustus, s-a informat în legătură cu stilul de viață al geților (dacilor), bazându-se îndeosebi pe studiile despre geto-daci ale lui Vasile Pârvan. Toată această documentație nu conferă însă precizie relatării, care rămâne elegiac-nebuloasă, de la prima și până la ultima pagină.

Competența de istoric îl ajută pe Vintilă Horia doar să-și desfășoare în deplină siguranță fantezia, fără teama că alunecă în ridicol. În rest, suverană este drama trăită de exilat. Scriitorul nu și-a propus să reconstituie o lume, ci o *trăire*.

În mintea lui Ovidiu năvălesc mereu imagini din trecut, unele din îndepărtata lui copilărie, petrecută la Sulmona:

„Mă găseam afară din oraș, pe o colină aproape încercuită de meandrele torentului Avella. Fratele meu mă însoțea. Ne întorceam dintr-o lungă plimbare, de la via unuia din unchii mei. Era spre începutul toamnei. Ne opream din când în când să culegem smochinele coapte de pe crăcile care spânzurau peste zi-

bibliografie

POEZIE. *Procesiuni*, Buc., 1936 • *Cetatea cu duhuri*, Buc., 1939 • *Cartea omului singur*, Buc., 1941 • *A murit un sfânt*, poezii 1941-1951, vol. şapirografiat, Buenos Aires, 1951 (ed. a II-a, îngr. şi postf. de Nicolae Florescu, Buc., Ed. „Jurnalul literar”, seria „Poesis”, 2000) • *Jurnal de copilărie*, Paris, Ed. Fund. Regale Universitare Carol I, 1958 • *Viitorul petrecut*, Salamanca, 1976 (ed. a II-a, postf. de Vintilă Horia, fişă bio-bibl. de Ion Deaconescu, Craiova, Ed. Europa, 1990).

ROMANE. *Acolo şi stelele ard*, Buc., 1942 • *Mai sus de miezânoapte*, roman-testament, Buc., CR, 1992.

*

Vintilă Horia a publicat numeroase cărţi - studii de critică şi istorie literară, eseuri, romane - în limba spaniolă: *Presencia del mito*, 1956 (eseu), *Poesia y libertad*, 1959 (culeg. de eseuri), *Rebeldía de los escritores soviéticos*, 1960 (eseu), *España y otros mundos*, 1970 (culeg. de eseuri), *Mester de novelista*, 1972 (eseu), *El viaje a San Marcos*, 1972 (roman), *Consideraciones sobre un mundo peor*, 1978 (eseu), *Literatura y disidencia: de Mayakowski a Soljenitsin*, 1980 (studiu), *Marta o la segunda guerra*, 1982 (roman), *Perseguid a Boecio*, 1983 (roman), *Un sepulcro en el cielo*, 1987 (roman), *Reconquista del Descubrimiento*, 1991 (eseu despre descoperirea Americii de către Columb) etc.; în limba franceză: *Dieu est né en exil*, 1960 (roman), *Le Chevalier de la Résignation*, 1961 (roman), *Les Impossibles*, 1962 (roman), *Giovanni Papini*, 1963 (monografie), *La septième lettre*, 1964 (roman), *Journal d'un paysan du Danube*, 1966 (roman), *Une femme pour l'Apocalypse*, 1968 (roman), *Les Clefs du crépuscule*, 1988 (roman) etc.

Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* poate fi considerat ca aparţinând literaturii române, întrucât nu este o simplă traducere, ci o versiune la realizarea căreia a contribuit, printre alţii, autorul însuşi. Ediția care merită toată încrederea este: *Dumnezeu s-a născut în exil*, traducere în limba franceză de Al. Castaing, revizuită în prima fază de către autor, iar într-o a doua fază de Ileana şi Mihai Cantunari, prefată de Monica Nedelcu, postfață de Daniel Rops, coperta de Sorin Dumitrescu, Bucureşti, Ed. Anastasia, 1999.

durile livezilor. Seara era liniștită, era destul de cald, frunzele măslinilor se răsuceau ușor sub adiere, arătându-și pânțele argintii, ca peștii într-o apă limpede.

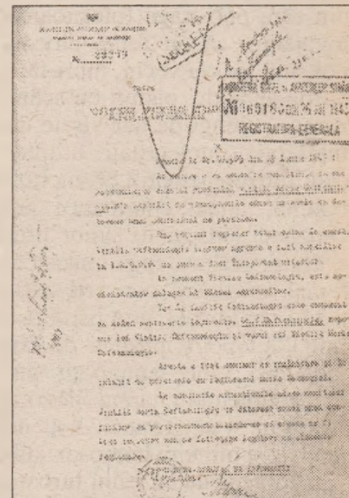
Și mai obsedante sunt amintirile din perioada în care poetul a trăit la Roma, cunoscând gloria ca poet și dragostea. El trăiește chinuitor, ori de câte ori rămâne singur cu sine, întâlnirile de altădată cu iubita lui, Corina, care i-a devenit pentru totdeauna inaccesibilă:

„Ochii ei erau verzi. Mi se părea, privindu-i, că mă cufund într-o apă limpede și răcoroasă. Sfiala ei cădea odată cu rochia, de cum se găsea lângă mine, aproape, aproape, și un răs tăcut îi învăluia trăsăturile și trupul. Era ca inundată de lumina minunată a acestui răs, care-i izvoră din fundul ochilor și o acoperea apoi toată de strălucire. Mă așezam pe marginea patului, după dragoste; venea să-și rezeme capul de genunchii mei și-i mângâiam luminul răsfirat, în care jucăușul părului unui asfințit de aur și de aramă.”

În această stare de spirit, Ovidiu nu poate fi receptiv față de lumea în care a nimerit, lume care i se pare inițial primitivă, înțelegibilă, situată în afara istoriei. Și totuși, treptat, datorită sensibilității lui înnăscute, de poet, începe să descifreze ceva

din frumusețea austeră a vieții populației de la țărmul Mării Negre. În mod special îi atrage atenția o femeie tânără din partea locului, Dochia, angajată să-i spele și să-i gătească. Sobră, tăcută până la un fel de muțenie, dar foarte hotărâtă și eficientă în acțiunile gospodărești, ea îl inițiază (involuntar) în înțelepciunea geto-dacilor. Ovidiu are, printre altele, revelația existenței *unui singur Dumnezeu*, intrând astfel în dezacord cu mitologia țării lui de origine.

(fragment)

Raport al Serviciului Special de Informații din data de 26 Iulie 1943 din care reiese că Vintilă Horia nu a fost legionar

prepeleac

de Constantin Toiu

Un fel de Urmuz

CONSILIINDU-L pe Noe să îmbarce în Corabia sa toate animalele pământului, perechi-perechi, spre a scăpa omenirea de potop, păstrând astfel mostre, printre altele, pentru o Facere viitoare mai bună. Cel de sus uitase cățile... Șerban Tomșa încearcă să repare omisiunea. Propunând Prea Înaltului, uituc, ignar, analfabet, ori contând, conservator, numai pe Sfânta scriptură, să-l convingă pe Noe să depoziteze în Arca salvatoare și o Bibliotecă, măcar Edițiile Principele ale lumii, dacă nu toate Operele, și căreia chiar așa să-i zică, după cum sugerează Tomșa în cartea sa, Biblioteca lui Noe.

Zis și făcut. Cu ideea aceasta umanistă, îndrăzneată, încuviințată de astădată de un Dumnezeu Bibliofil, Amic al scriitorilor generali salvată și ea o dată ca restul necuvântătoarelor de la Înecul Universal, literatura noastră de azi obține un pașaport nou, supraréalist, pentru orice alte împrejurări... În primul rând, autorul nu uită de istoria română literară, inventariată, sintetizată în felul următor:

„Poezia o vom îmbarca pe toată... Nu avem saci prea mulți. Iată: cronici cu domni vicleni și cruzi, capete tăiate, munți de aur dăruit străinilor, istorii ieroglice cu inorogi... un romanț din care poți trage folositoarea învățatură că, în fond, ciocoi noi sunt tot cei vechi, mori fără noroc arzând... păduri cu spânzurați... crengi de aur visate de înțelepți; intelectuali utopici care filozofează prin bezna războiului, femei enigmatice ascunzând scrisori de amor prin scrinuri; năluca unei rusoaice, femei ascultând concerte rafinate... milionari plimbându-se prin Metopolis; paznici de far, ingenioși bine temperați; pămâneni neiubiți, țărani filozofi, risipitori și singuratici, hoți de mahala și principii homosexuali; vânători regale cu câini turbați, îngeri care deschid calea pentru frumoșii nebuni ai marilor orașe; galerii cu viță sălbatică și însoțitori ce vor scrie povestea;

îngeri de gips și animale bolnave iluminări și păsări intrând să moară în vestibul; ținutul Vladia acoperit cu nori de purpură imperială; armeni de catifea, colivărese cu amanții lor; travestiuri și vise himerice.“

Crezi că e totul. Dar cel cu Inventariul vine cu încă o carte *pe care nu se așternuse nici un firicel de praf*. Cineva întreabă ce-i aia? E *Pâlnia lui Stamate* răspunde Tehur, una din fețele autorului.

Stăm sub semnul lui Urmuz. Unul care, în loc de pâlnie, este obsedat de instrumentul învățării de carte. „De cele mai multe ori, – se destăinuie povestitorul – visez bibliotecă... Este o cămaruță sărăcăcioasă de student, la etajul unu al unui imobil ale cărui contururi se pierd într-o noapte permanentă. Ies totdeauna din odaia aceea și pornesc pe o stradă la capătul căreia se află o uriașă bibliotecă. Este o clădire triumfială cu două uși care par niște porți. Deseori le găsesc ferecate cu un lacăt mare. Atunci mă cuprinde desnaidejdea și încep să bat în ele cu furie...“

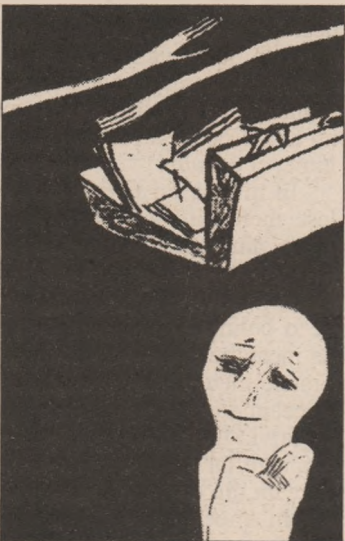
Era înainte de 1989. „Știi – mai zice povestitorul – fostul învățător mi-a spus că, de când cărțile au fost interzise în Republică, se spionează unii pe alții... Mulți șoptesc despre Marea Bibliotecă, spunând că unii ar cunoaște cu precizie locul unde se află ea. Ai grijă ce-ți iese din gură... În ce mă privește, mă gândesc la o bibliotecă alcătuită din cărți indestructibile, așezate peste tot. Pe sub copaci, la izvoare, pe creste de munți, pe crengi și pe pantele domoale ale dealurilor. Când te întinzi pe iarbă, la umbra unui copac, să ai două trei cărți pe aproape. Chiar și infernul mi s-ar părea acceptabil, dacă aș ști că îmi pot păstra simțul văzului și aș găsi acolo ceva de citit.“

„Adevărul e – mai spune – că nimic nu mi-ar da mai multă liniște și siguranță decât un oraș care să aibă străzile, trotuarele și zidurile acoperite cu texte. Cuvinte, propoziții, povești.“

O cetate înțeleaptă. Dacă nu, un Infern bine informat, măcar. ■

DISCREPANȚA dintre capacitatea de a recunoaște anumite forme lingvistice și disponibilitatea de a le folosi este uneori mai mare decât ne imaginăm. Nu mă refer la arhaismele propriu-zise, ci la termeni aparent nemarcați stilistic, excluși totuși din registrul comunicării standard. Fiecare dintre cititori poate face un exercițiu de autoanaliză, descoperind cuvinte al căror sens îl stăpânește perfect, dar pe care nu le rostește niciodată (cel mult le citează, cu detașare ironică); acestei categorii (foarte subiective) cred că îi aparțin termeni ca *gingaș* sau *duios*. Dacă în cazul unor cuvinte izolate actualizarea „marcilor de uz“ e utilă, dar nu urgentă și indispensabilă, cheștiunea devine mai importantă în caracterizarea formelor gramaticale. Se poate pune, de exemplu, întrebarea în ce măsură pronumele personal *însul*, înregistrat scrupulos de gramaticile noastre, mai este într-adevăr în uz. În gramaticile și dicționarele contemporane se precizează faptul că singurele situații în care pronumele apare sînt combinațiile cu prepozițiile *întru* (= *în*), *dintru* (= *din*), *printru* (= *prin*): *întru-însul*, *dintru-însul*, *printru-însul*. Compusul cu *de*, sudat – *dînsul* – a avut o evoluție cu totul aparte, specializându-se treptat ca pronume de politețe. Un sondaj prin câteva diferite tipuri de texte contemporane (volume de proză, eseuri, numere de ziare și reviste) pare să confirme intuiția vorbitorilor: chiar dacă se află încă în competența noastră pasivă, *însul* nu mai este folosit. În textele ultimului secol, distribuția pronumelui e foarte diferită. Complet absent la unii autori (în romanele interbelice ale lui Camil Petrescu, de exemplu), apare în mod excepțional în formula stilistică specială, artificializată, a *Craiorilor de Curtea Veche*; la Matei Caragiale, *însul* e destul de frecvent, în combinație și în alternanță cu *el* și în

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

„Însul“

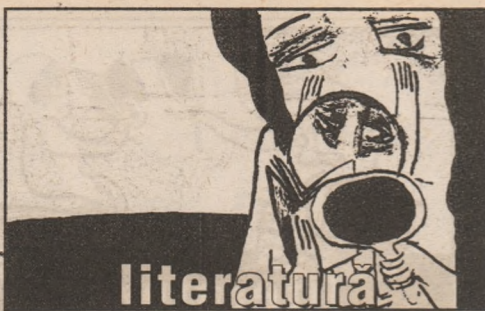

deplină afinitate cu *dînsul*: preferința autorului se poate explica prin voința sa de variație stilistică, dar și de depărtare de uzul curent, în favoarea unui registru arhaizant, ceremonios. Oricum, citatele par să infirme orice specializare pentru uman sau non-uman a formelor pronominale: „Omul acesta ciudat îmi fusese drag și înainte de a-l cunoaște, *întru-însul* mi se părea că găsiseră un prieten de când lumea“; „Am stat nepăsător cât a ținut cercetarea, afară de o clipă de vie uimire când s-a deschis namila de dulap de fier, și nu din pricina comorilor *dintru-însul*“; „sângele încins al bunicăi vorbise de timpuriu și *întru-însă*“; „Hotărât, punându-le în cumpănă bunele și relele, nici unul *dintru-însii* nu-și merita soarta“. Un exemplu caracteristic de alternare a formelor *dînsa* / *ea* / *însa* se poate observa în finalul cunoscutului pasaj de evocare a mării: „La *dânsa* îi era gândul, ca într-o scoică, *ea* răsună în inima lui fără sfârșit, *întru-însa*, care fusese patima întregii lui vieți, dorea să-și afle și mormântul...“.

La o investigație prin Internet, cu motorul Google, se constată că atestările furnizate pentru pronumele *însul* provin în primul rând din reluarea unor texte literare, religioase sau juridice mai vechi. Cele mai multe ocurențe aparțin, în mod clar, stilului religios, caracterizat de trăsături arhaizante; e vorba de texte (traduse) mai vechi, de rugăciuni care își conservă forma și registrul, de predici și comentarii care citează și parafrazează textele sacre – „întrupându-se cuvântul lui Dumnezeu s-a luminat fapta, și *printru-însul* a

izvorât mulțimea mucenicilor“ (biserica.org/Publicatii/Acristice); „se cade să-l socotească mare voitor de bine, că *printru-însul* își câștigă mântuirea sa“ (homepagez.com/ortodox); „Iar bătrânul, începând Apostolul, a citit mult *dintru-însul*“ (geocities.com/ortodox2001/eseuri); „iar *cuvânt* în limba greacă e «logos», deci rațiune, logică, și toate *printru-însul* s-au făcut, și fără el nimic nu s-a făcut, fără logos, fără rațiune“ (biserica-sfantul-silvestru.ines.ro). Și texte juridice mai vechi sau mai noi (*Codul civil*) conservă construcțiile cu *însul*. „Debitorul se poate libera predând sau pe unul sau pe altul din lucrurile promise; nu poate însă sili pe creditor a primi parte *dintru-însul* și parte *dintr-altul*“; „înfrumusețările și construcțiile noi, făcute asupra fondului legat, fac parte *dintru-însul*“ (legal.dntis.ro/codcivil).

Pînă la urmă, rămîn doar trei-patru citate actuale care să dovedească faptul că folosirea construcțiilor este încă posibilă. Cele mai convingătoare sînt două mostre de mesaje spotane, colocviale, trimise unor forumuri de pe Internet: „am văzut un anume film de curînd, așa că o să dau un citat aproximativ *dintru-însul*: «Ceea ce posezi va sfîrși prin a te posedă»“ (computergames.ro/forum); „cel mai mult mi-a luat un puzzle de 1000 buc., fotografie alb-negru, fără nici o culoare *printru-însul*, numai cu umbre, de m-au luat nervii și l-am lăsat un an“ (fanclub.ro). Nu avem deci dreptul să decretăm dispariția pronumelui *însul* din limba actuală; putem totuși afirma, cu liniște, că prezența sa vie este extrem de limitată. ■

cronica edițiilor

de Cornelia Ștefănescu

Critici și detractori

UTILUL de mai sus, gândit să precizeze și să provoace mai vibrant asupra conținutului, decât utilul și frecventul mod de a însoți o lucrare de acest calibr, „introducere”, „prefață”, „studiu”, își deschide Alexandru Dobrescu primul volum al ediției *Detractorii lui Eminescu*. De la bun început, termenul de vastă specializare în aria de cuprindere a istoriei literare se impune. Cu atât mai implicată prin înțelesuri, capacitatea de pătrundere în echilibrul său oscilant a autorului-editei și a propunerii sale spre meditație, din titlu.

„Nota asupra ediției”, care presupune, în general, tehnică, în formulare și reflecție, aruncă aici punți de legătură către un îndărăt al timpului publicistic, egalând cu o acțiune de restituire istorico-literară. E vorba de texte descoperite în vechi publicații de epocă, și de acolo aduse la lumină și oferite celor interesați, după următoarea punere în pagină a ediției: Petru Grădișteanu, *Convorbiri literare și Revista contemporană*, articol apărut în „Revista contemporană” (1873); Gr. Gellianu, *Șapte literare. Poeziile d-lui Eminescu*, în „Revista contemporană” (1875); [Alexandru Grama] *Mihail Eminescu, Studiu critic*, Blaj, 1891; Aron Densușianu, *Literatura bolnavă*, studiu în patru părți, publicat în „Revista critică literară” (1894), numerele

5-6 (mai-iunie) și numărul 10 (octombrie) și în anul 1896, numărul 9 (septembrie); Anghel Demetrescu, *Mihail Eminescu*, în „Literatură și artă română” (1903). Pentru a nu pierde nimic din prețioasele informații, găsesc mai potrivit a reproduce paragraful lămuritor al mai sus numitei „note”. „Cu excepția ultimului, inclus de Ovidiu Papadima în ediția *Operele lui Anghel Demetrescu* din 1937 (Fundatia pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București pp. 223-272) și revizuit după manuscrisul autorului, aceste texte nu au fost retipărite (un fragment din volumul canonicului Grama a fost, totuși, reprodus de Ion Buzăși în *Addenda la reeditarea Istoriei școlilor din Blaj* de Nicolae Brânzeu, îngrijită de Ioan Popa, Editura Astra, Despărțământul „Timotei Cipariu”, Blaj, 2000, pp. 136-149), probabil unde s-a considerat că uitarea este cea mai nimerită răsplătă pentru detractori.”

EDIȚIA A FOST concepută în două volume: perioada 1875-1903, cuprinde contribuțiile contemporanilor lui Mihail Eminescu; perioada întinsă pe aproape un secol, 1904-2000, trimite la traiectoria pe spații enorme a posterității poetului.

În *Critici și detractori*, de la implicări teoretice, la alcătuirile demonstrative pe marginea textelor, constituite în *Antologie*, nimic nu este linear-abstract. Implicarea lui Alexandru Dobrescu este dinamică. Înțelesurile textelor apar ca materializări ale gândurilor celor în cauză, nicidecum epuizate. Adevărată spirala de rosturi complexe ale discuțiilor, ale tehnicii interpretării contemporane, în dublul sens, de la timpul lui Eminescu spre noi și, neabătut, circumstanțele și transparența, depășind emoțiile contemplative, ocolind împovărarea prejudecăților și îndărătă preconceptelor, de la timpul nostru către epoca lui Eminescu, nu de puține ori dezvăluind simetrii și coincidențe în formele mai mult sau mai puțin elaborate de interpretare. Un fel de demonstrație a esteticii negării.

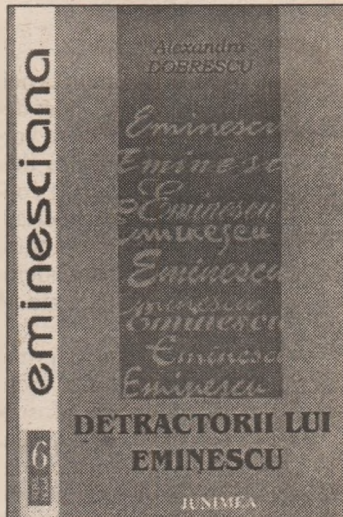
Alexandru Dobrescu explică ce este din punctul său de vedere, un detractor. Dacă se poate vorbi de un statut al acestuia. Existența negării, susținute de argumente, șterge noțiunea de detractor: „Unde există argumente, nu încap denigrare, înfloritoare numai în lipsa acestora. În criza de dovezi, dar neînțelegând să-și tempereze apetitul pentru negație, criticul se preschimbă în detractor. După cum, orice detractor înarmat cu probe este, la urma urmelor, un critic.” După acest început teoretic, interesant joc de „da” și „nu”, joc al flexibilității de interpretare complexă, urmează amplul spațiu acordat istoriei literare, cu punctul de plecare în polemica dusă de „Revista contemporană” cu publicația *Junimii*, „Convorbiri literare”. Bineînțeles, nefiind omise manifestările antimaioreștiene provocate de viziunea acestuia asupra „noii direcții” și asupra „beției de cuvinte”. Alexandru Dobrescu este mereu atent să demonstreze, argumentat, după cum își formase principiul interpretării: „imaginația polemică” a adversarilor lui T. Maiorescu. El le semnalează, dincolo de autorii avuți în vedere, și în contribuțiile lui D. Aug. Laurian, Iosif Vulcan, S. Bănuțiu, V. A. Urechia.

Prețioasă este aplecare asupra identificării posibile a lui Gr. Gellianu cu Anghel Demetrescu și urmările, după această atribuire a lui Nicolae Iorga, în *Istoria literaturii românești contemporane*, din 1934, dată până la care, observă Alexandru Dobrescu, nimănui nu-i trecuse prin gând că Anghel Demetrescu ar fi fost autorul articolelor din „Revista contemporană”. Cine s-ar ascunde sub acest pseudonim, iată întrebarea la care încearcă să răspundă, prin deducții și coincidențe de nume, D. Murărașu în *Năpăstuirea Anghel Demetrescu* în „Tânărul scriitor” (1957), Ion Hangiu în *O veche polemică și un nou pseudonim*, în „Convorbiri literare” (1981), Mihail Stăje în *Istoria unui pseudonim*, din „Gazeta literară” (1967) și *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1976), fiind numiți în ordinea enumerării de

mai sus, Nicolae I. Pruncu, Petru Grădișteanu, avocatul Gr. Gallian, aflat la conducerea „Revistei contemporane” în 1875. Am insistat pe această enigmă și pe înșurubarea în timp a istoricilor literari, nu pentru că ar fi unica elocvență a componentei argumentației, ci dimpotrivă, pentru că am evitat împovărarea demonstrației cu prea multe și neașteptate raportări. Dar la toate face referiri competente Alexandru Dobrescu. Tot lui îi datorăm calitatea portretelor așa-zisilor detractori, un Gellianu, caracterizat pentru „paciența lui de contabil” și polemist „inferior” lui Petru Grădișteanu; portretul moral și intelectual făcut lui Anghel Demetrescu, pe parcursul demonstrației, cu argumente pro și contra identificării lui cu Gellianu. Vladimir Streinu, în *Clasicii noștri*, numește pe Anghel Demetrescu „bănuț adversar de altădată” al lui Eminescu. Și, mai ales, Alexandru Dobrescu în toată demonstrația din studiul introductiv al ediției: de ce sunt necesare reluările și reanalizările textelor acestuia, de către cercetători eminescologi de prestigiu, ai tuturor timpurilor. Editorul îl numește „cel mai interesant exeget eminescian al epocii” și „primul” care formula limpede dezideratele unei cercetări serioase a scrisului eminescian. Alexandru Dobrescu, parcurgând ce a scris Anghel Demetrescu, extrage un prețios document de epocă în formularea datelor necesare pentru alcătuirea unei bune ediții critice complete, prin amănunțimea biografiei și prin comentariul adecvat, prin punerea opere din nou în împrejurările care au produs-o și prin detectarea transformărilor succesive prin care a trecut și a influențelor suferite.

Atracția lui Alexandru Dobrescu spre portret și spre definirea caracterologică, o constatăm în caracterizările ardelenilor, din partea studiului orientat către aprofundarea manifestărilor „canonicului Grama”, cum îl numește mereu în textul care apreciază contribuția lui Alexandru Grama, rectorul Seminarului greco-catolic din Blaj, dar și în studiul *Literatură bolnavă*, în mai multe părți, datorat profesorului de latină și istoria literaturii române a Universității din Iași, Aron Densușianu. Cu alte cuvinte, în ce constă spiritul elevat al ardelenilor, reflecțiile și formulările lor precise, implicarea lor fără dubii în sublimul cunoașterii culturii și literaturii Europei celor mai îndepărtate timpuri, ecurile acestea trezite în conștiința, iubitoare de concret, a ardelenilor.

Alexandru Dobrescu are posibilitatea să se exprime despre istoricul literar, despre „eroarea”

Detractorii lui Eminescu. Vol. I. Ediție îngrijită și prefată de Alexandru Dobrescu. Editura Junimea, Iași, 2002. „Eminesciana”, Serie nouă, nr. 6.

și „rostul” acestuia, trăsături deduse din atitudinea manifestată față de predecesori. Una din demonstrațiile lui Alexandru Dobrescu privind hieratismul și emblema statuară a istoricului literar constă în aducerea în discuție a studiilor care încearcă să se manifeste nepărtinitor, în ciuda prestigiului incriminătorilor. Toate aduse aproape de timpul nostru: Georgeta Antonescu, Aron Densușianu, 1974; Sara Iercoșan, *Junimismul în Transilvania*, 1984; Mircea Popa, *Eminescu și Blajul în Eminescu, radiografii transilvane*, 2000; Dan Mănuță, „Jugul” lui Eminescu, în *Opinii literare*, 2001.

Motivând pe Alexandru Grama și pe Aron Densușianu, Alexandru Dobrescu nu este îndreptat că cei doi l-au considerat pe Eminescu total lipsit de talent. Pentru ei, poetul era atacat, pentru că prin scrisul său, limbaj, credință, iubire, contravenea programului lor cultural și intelectual. Arta nu trebuie să se reducă la a fi o sursă de emoții estetice, ci să-și asume răscumpărarea acestui păcat prin rolul de perfecționare pe tărâmul educației morale și patriotice.

Strictețea netă a exemplorilor, elocvența contururilor imaginii epocii cuprinse în acest prim volum al ediției *Detractorii lui Eminescu*, valabilitatea distanțelor prin neîndoelnice interpretări, îmbie la nerăbdătoare așteptare a volumului următor, bănuț a fi un portret auster, dar și de o emblematică responsabilitate pentru scurgerea timpului și implicare umană a conștiințelor. Nimic din ce ar putea fi cuminte, repliat doar pe minima rezistență a înțelesurilor gata făcute, spălat în apele de lumină ale unei vane omagierii ori, dimpotrivă, abia acum fantastic denigrator. ■

S-A VORBIT mult la noi, în primii ani post-decembriști, și încă se vorbește, despre criza literaturii, o criză survenită în condițiile abia dobânditei libertăți. Aceasta nu i-ar fi fost literaturii în totul prielnică, neîngăduindu-i, în orice caz, o afirmare pe măsura așteptărilor.

Alții au observat totuși, mai târziu, și înclin să le dau dreptate, că nu atât literatura a fost în criză, cât receptarea acesteia. După paisprezece ani, oricine poate să vadă că s-au ivit în interval destule cărți bune și mai mult decât bune, dar cu ecouri prea slabe; că nu de un gol de valori a fost vorba, ci de un deficit de receptare. Să admitem că altfel nici nu se putea, în climatul de viață publică de după căderea comunismului, care a fost așa cum îl știm. Toată lumea urmărea, cu sufletul la gură, spectacolul politic. Numai trădându-se pe sine ar fi putut literatura, în acele circumstanțe, să rețină atenția mai mult decât a făcut-o, să fie atractivă și stimulativă, să genereze discuții cu oarecare impact. Abia de curând lucrurile s-au mai schimbat în zona receptării și o carte precum *Omul recent* a lui H. R. Patapievicu a izbutit să creeze un eveniment.

În 1992, când a apărut romanul *Sertarul cu aplauze* al Anei Blandiana, a cărui a treia ediție o am în față, literatura nu putea să creeze prin ea însăși evenimente. Cartea importantei scriitoare a trecut aproape neobservată și aceasta în ciuda faptului că numele Anei Blandiana atinsese atunci, probabil, cota cea mai de sus a popularității. Atât că acest factor, în împrejurările date, nu a contat cine știe ce, ba se poate spune că mai mult a împins romanul în umbră decât l-a propulsat. Se afla autoarea în atenția tuturor, e adevărat, dar pentru că era implicată în confruntările politice, pentru că, fără să fi fost om politic, era o figură a scenei politice. Elogiată sau blamată, adulată sau hulită. Iar faptul că tot atunci îi apăruse o carte de literatură, un roman, aproape că nu s-a văzut. Și nu doar publicul mare, acela care o urmărise pe Blandiana în Piața Universității, la Televiziune sau în ziare, i-a ignorat romanul, dar și critica literară (publicul specializat). Un simptom, desigur, al crizei de receptare. Numai existența unei astfel de crize poate să explice împlinirea că o carte de anvergură *Sertarul cu aplauze* a trecut neluată în seamă, la apariție, de critica literară. Fără doar și poate că ea îi rămâne datoare acestei cărți cu o acțiune reparatoare. Însemnările care urmează doresc să se înscrie într-o astfel de acțiune, fie ea și oricât de întârziată.

Am numit mai sus romanul *Sertarul cu aplauze*, dar cititorul nu va găsi înscrisă pe copertă, dedesubtul titlului, respectiva mențiune. Omiterea nu este accidentală. Autoarea, autocomentându-se în timp ce elaborează, în manieră postmodernă, vorbește despre acea stare de spirit poetică din care cartea a germinat și care a îndemnat-o să-și gândească lucrarea „în termeni muzicali” („un fel de fugă sau motet”). Cu toate că nu s-a îndoit vreodată că va fi o carte de proză s-a raportat la ea „tot timpul ca la un poem”, un punct de sprijin aflându-l în *Suflete moarte* a lui Gogol, subintitulată *poem*, cum se știe, deși este „o carte cu personaje și acțiune”. Acestea ar fi considerentele pentru care Blandiana evită să-și subintituleze romanul *Sertarul cu aplauze*, o scriere care fructifică bogat, într-adevăr, trăiri poetice și stări muzicale. Atât că acestea de mult nu mai sunt incompatibile cu romanul, genul cu cele mai elastice frontiere. Nu mi s-a părut de aceea nepotrivit să numesc *Sertarul cu aplauze* roman, chiar dacă autoarea s-a ferit să facă același lucru.

Nu voi intra în detalii privitoare la construcția multiplană a *Sertarului cu aplauze*, riguros analizată, din perspectivă comparativă, de Rumiana Stanceva, în substanțiala postfață a prezentei ediții. Voi spune doar, în privința construcției, că formula celor „trei fluxuri narative dependente unul de altul”, pentru care autoarea mărturisește că a optat târziu, „după mai bine de un an de la începerea cărții”, este expresia tehnică a unei aspirații către atotcuprindere și a unei „nevoi de sinteză”: „ceea ce căutam eu era (...) un fel de mare care să strângă la un loc (...) râurile izvorâte dintr-un munte”. Și într-adevăr, cele trei mari teme ale „textului polifonic” (tema autoarei care-și analizează scrisul în timp ce scrie, tema personajului-scriitor, tema cărții scrise de personajul-scriitor), la început dispersate, cum ne apar, se strâng toate, până la urmă, în albia temei fundamentale a romanului, aceasta fiind, spune Rumiana Stanceva, „soarta contemporană a poporului român”. Poate că este prea angajantă formularea eseistei bulgare, dar fapt e că romanul, într-un plan reverberat, implică o meditație asupra soartei românilor, a felului în care ei au înfruntat, ca popor, vitregiile istoriei.

U EXCEPȚIA ultimului capitol, redactat în 1991, cartea a fost scrisă între 1983 și 1989, în anii convulsionați și sumbri ai sfârșitului de eră ceaușistă. Anii afundării fără limite a societății românești în grotesc și absurd, în marasmul unei vieți oarbe, im-

Comentarii critice

Despre vulnerabilitatea umană

Ana Blandiana, *Sertarul cu aplauze*, ediția a III-a, cu o postfață de Rumiana Stanceva, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

păcate cu absurdul, ajungând să admită calvarul cotidian ca pe o stare normală, să ia drept normale cozile, frigul din case, întinericul, demolările, telefoanele interceptate, denunțurile, plantarea securiștilor peste tot. Sunt „semne” care trimit inechivoc la anii din urmă ai domniei lui Ceaușescu și tot romanul este impregnat de atmosfera celui timp detracat, a cărui amintire apasă și azi sufletele noastre, până la obsesie. Dar este de urmărit în roman și altceva decât numai imaginea localizată a coșmarului totalitar, astfel cum l-au trăit românii într-un anume interval istoric, acela pe care Mircea Zăciu l-a numit în jurnalul său „deceniul satanic”.

Dincolo de elementele care delimitează în spațiu și timp este vorba în *Sertarul cu aplauze* despre vulnerabilitatea umană, despre faptul că lumile totalitare, oricare dintre ele, îi anulează pe oameni ca indivizi, îi dezintegrează moral și psihic, până la pulverizarea identității.

Martor – și până la urmă obiect – al unui astfel de proces este chiar eroul romanului (de fapt al romanului din roman), devenit locatar fără voie al „complexului de reeducare”, un ciudat așezământ despre care crezuse inițial că este o banală școală („un grup școlar, ceva de genul ăsta”), iar mai apoi constată, din ce în

ce mai tulburat, că este altceva: un fel de clinică sau, mai exact spus, un „penitenciar medical”, pentru că pacienții aveau acolo regim de detenție, odată intrați nu mai puteau ieși.

Eroul ajunsese la „complex” în calitate de scriitor, invitat laolaltă cu alți doi confrăți la ceea ce crezuseră că va fi o șezătoare literară oarecare, până ce începe să observe unele lucruri care îl pun pe gânduri. Printre altele, aspectul uniformizat al participanților („păreau să semene și fizic între ei, ca și cum același desen ar fi fost multiplicat în misterioase scopuri artistice, ca și cum sala întreagă ar fi fost spațiul unei fascinante serigrafii”) și comportarea lor de automate („în clipa în care am trecut pragul, acei tineri s-au smuls, cu un fel de bruscă mișcare colectivă, amenințând să facă praf băncile care li s-ar fi împotrivit, și au început să aplaude cu frenetie”). Încă mai ciudată este feroarea rece a acestui public compus parcă din roboți. La urcarea pe podium a scriitorilor-aospați izbucnesc în asurzitoare aplauze, le continuă sacadat și în crescendo, fără însă vreun indiciu de participare emotivă, fără ca în expresia lor să transpara ceva din ce simt, înspăimântător de rigizi, de „schematici”, totuși debordanți. Căci aplauzele se întesc, cresc în in-

tensitate atât de mult încât acoperă vocile oaspeților, tot mai contrariați, devin ropotoare, frenetice și fără sfârșit, s-ar fi zis, o manifestare al cărei obiect pare a nu mai fi altul decât ea însăși: „Nemaiîntrerupte de cuvinte, aplauzele se dezlanțuiau acum în stare pură, în sine. Nu mai păreau nici măcar ritmice, nu mai pulsau în cadența unui sens; pur și simplu curgeau valurite numai de propriul lor capriciu și de propria lor forță, care se anunța ineputabilă”. Mai târziu, captiv el însuși al „complexului de reeducare”, eroul își lămuiește sensul aplauzelor executate mașinal și la nesfârșit, ca și pe acela al exercițiilor colective de gimnastică din „marile săli”, cu „repetarea mecanică a acelorași mișcări pe fondul sonor tumultuos și extrem de ritmat”. Erau componente ale unui proces la al cărui capăt se întrezărea perspectiva obținerii „ființelor colective”. Adică nediferențiate, reacționând la fel și având toate aceeași expresie, faptul acesta fiind mai important decât deosebiri fizice, de vârstă și chiar de sex: „Faptul că un personaj avea păr lung și săni, în timp ce altul umeri lați și gât puternic, se pierdea ca neimportant și putea trece neimportant pe lângă violenta uniformizare a expresiei, pe lângă mișcările identice, egal de misterioase, ale tuturor”.

Dar cum ajung oamenii, în lumile totalitare, să renunțe la ei înșiși, la identitate, la diferență?

Au de suportat, bineînțeles, constrângerile sistemului, acțiunea mecanismelor sociale pe care acesta le pune în funcțiune. Sistemul speculează în același timp slăbiciunile omenești din totdeauna, egoismul, frica, în primul rând frica. Iată acea întâmplare de la început, de la care pornesc multe fire ale romanului, cu invadarea locuinței scriitorului Alexandru Șerban de către cei trei necunoscuți, într-o seară în care el invitase câțiva prieteni la o mică petrecere. Una dintre acelea care, în anii '80, se deosebeau „de ședințe doar prin gradul mai mare de libertate al discuțiilor”, agrementate cu „prezența, destul de anemică, a unor gustări și băuturi alcoolice”, a sticlei de whisky adusă „totdeauna de marele chirurg”. Petreceri rutiniere și prin aceea că mereu se ajungea, ca și în seara cu pricina, la aceleași subiecte, poporul român, resemnarea mioritică ș.c.l. Invitații discuta astfel de lucruri, așadar, când se auzi soneria, insistent, percutant, fapt ce stârni mirare pentru că nu mai era așteptat nimeni. Gazda deschise și în apartament năvăliră trei bărbați necunoscuți, ei cunoscându-i în schimb pe toți cei de față. Știau cu ce se ocupă fiecare și le-o și spun, li se adresează familiar, pe numele mici, cu o jucăușă bunăvoință. Nu iau în seamă protestul palid al stăpânului casei, pronunțat cu o voce „neconvinsă”, și se comportă ei ca stăpâni. Vorbesc tare, cotrobaie peste tot și unul din ei, căruia ceilalți doi îi spuneau „patronul”, intră în baie, se dezbracă și dă drumul la duș, se scaldă zgomotos după care iese înfășurat numai în jurul șoldurilor cu „prosopul flaușat” al gazdei. Cere și o forfecuță să-și taie unghiile, cum face tot omul după ce s-a îmbăiat. Ceilalți doi răscolesc între timp totul, cărțile, deschid sertare, dulapuri, căutând nu se știe ce, pun în funcțiune pick-up-ul, demontează mașina de scris, iar după aceea unul trece alături să se întindă puțin pentru că ostenise. Nu dau explicații, pe care de altfel nimeni nu le cere, în afară de gazdă care-i întrebese la început cine sunt și i se răspunsese ironic-amenințător cu versul din *Scrisoarea a III-a*: „Eu nu ți-aș dori vreodată să

ajungi să ne cunoști”. Musafirii scriitorului, după clipa inițială de surpriză, acceptă invazia de parcă ar fi fost paralizați, drogați, spectatori și atâta ai ciudatei întâmplări din locuința prietenului lor, mai ales din momentul în care își dau seama că pe cei trei persoana gazdei îi interesează și nu a lor. Devin din ce în ce mai înțelegători, mai liniștiți, mai acomodați cu insolita situație. „Mi-am privit prietenii: nu păreau să se mire. Dimpotrivă, priveau liniștiți, cu un fel de demnitate a liniștii lor chiar, spectacolul pe care aveau aerul că-l prevăzuseră și că știau cum se va desfășura”. Simțindu-se singur, eroul fuge, nu găsește altă soluție decât să fugă, un mod totuși de a reacționa, de a nu rămâne chiar inert în fața agresiunii. Măcar atâta să fi făcut: „fuga era un act fizic, simbolic poate, dar oricum real, o alergare, o goană”.

A SFÂRȘITUL romanului invadatorii reapar. Traversând cele trei fluxuri narative îl ajung din urmă pe scriitor și vor face, simetric, o nouă descindere-percheziție, de data aceasta la baraca lui Alexandru Șerban de la Plai, satul dunărean unde el se refugiase ca să scrie. Deosebierea este că acum știm ce caută cei trei. Caută manuscrisul cărții pe care Alexandru Șerban tocmai o scria și în care ei înșiși figurau ca personaje. Găsesc manuscrisul, îi răvășesc foile, le rup și apoi le calcă cu bocancii naclăiți de noroi.

Așadar personajele ies din carte, se automaculează și se autodistrug, nepăsătoare de voința aceluia care le-a creat. „Cum vă permiteți?”, le admonestează el cu neputincioasă revoltă, „sunt fragmente dintr-o carte în care existati și voi, de ce o distrugeți?”. Gestul lor este desigur simbolic, după cum simbolică este toată factura acestui roman al Anei Blandiana, anticipat literar de prozele sale mai vechi, din *Cele patru anotimpuri* și *Proiecte de trecut*, cu deschiderile lor îndrăznețe către fantasticul vizionar. Iar dacă este să înscriem demersul prozatoarei și în altă filiație, acesta ar fi a unor Kafka, Orwell, Dino Buzzati, marii creatori de viziuni simbolice și alegorice din secolul XX, aluzive la lumile totalitare. Autoarea nu este peste tot încrezătoare în elocvența simbolurilor pe care le-a proiectat și le explică poate în exces, le „traduce”, dar în totul *Seratul cu aplauze* ni se impune ca o carte puternică și complexă a literaturii contemporane. O carte cunoscută prea puțin, chiar dacă se află acum la a treia ediție.

Gabriel Dimisianu

ÎN CĂ UNUL dintre cei legați de România prin mare dragoste și multe suferințe a murit departe de țară, Ion Ioanid.

S-a născut în comuna Ilovăț, Județul Mehedinți, la 28 martie 1926, liceul l-a făcut în București, la „Sfântul Sava” și „Spiru Haret”, a urmat în continuare Facultatea de Drept, dar marea școală a vieții lui a fost îndelungata închisoare politică, sub comunism. Mi-am dat seama de lucrul acesta cu mult înainte de apariția cărții lui, *Inchisoarea noastră cea de toate zilele*, în 1991, la Editura Albatros, o cronică de atroce precizie, dar tulburătoare seninătate, mai ales când îi cunoșteai firea lui aprig luptătoare, neînduplecată față de nesfârșitele metamorfoze ale neadevărului și fără nici o concesie față de asupritori.

Ion Ioanid nu negocia nici cu alții, nici cu sine însuși. De pildă, pe timpul când amândoi ajunși la München, pe căi diferite, devenisem prieteni și colegi la Radio Europa Liberă, iar eu eram captivat de frânturile de povestire despre itinerarul lui prin închisori, propunerea mea ca el să le aștearnă pe hârtie s-a izbit de auto-verdictul ferm că el nu are deloc darul scrisului și că, deci, nu avem decât să ne mulțumim cu narațiuni orale ocazionale. Și, ca întotdeauna cu Ion Ioanid, mi-a fost greu să-l fac să-și schimbe hotărârea. Nici măcar oferta mea ca cel puțin să înregistrăm, sub formă de răspunsuri la întrebări pe care i le-aș fi pus, coborând înapoi pe firul lungilor lui ani de temniță, nu s-a bucurat de asentimentul lui. Și totuși, nici eu nu știu prea bine cum de l-am convins, într-un târziu, să facă un mic experiment pe care să-l oprească imediat dacă paginile inițiale vor confirma incapacitatea deja postulată de el. Rezultatul acestei probe a contrazis în asemenea măsură scepticismul lui Ioanid, iar eu m-am grăbit să-l iau ca martor „imparțial” și pe Nicolae Balotă, încât Ion Ioanid și-a continuat însemnările, care, de altfel, în curând au început să-l poarte în vâltoarea lor de întunecimi și tălănice lumini care curgeau din ce

La moartea lui ION IOANID

Inchisoarea noastră cea de toate zilele
ION IOANID

în ce mai repede.

Am constatat că tocmai ceea ce considerase el ca fiind incapacitatea lui literară fundamentală constituia de fapt valoarea stilistică a amintirilor lui de închisoare. Îndrăznesc să spun că tocmai datorită refuzului lui spontan și radical de a literaturiza, cartea lui Ion Ioanid nu numai că realizează o frescă de mare profunzime și ne dăruiește o mărturie de indiscutabilă credibilitate despre pușcăriile staliniste, dar atinge și o remarcabilă valoare literară.

Ion Ioanid a fost un soldat neînfocat al credinței lui și în același timp un aristocrat al in-

dependenței necondiționate, al oroarei de orice compromis, al franchetei fără menajamente. Patriotismul lui era ca o prelungire la nesfârșit a unei dragoste din tinerețe care însă nu accepta ridurile așternute de timp. Mărturisise, nu demult, unei prietene comune, că ceea ce a iubit el cel mai mult nu a regăsit, nici măcar în Ilovățul mehedintețean, unde a trăit o copilărie de aur și unde se afla îngropate rămășițele pământești ale părinților lui.

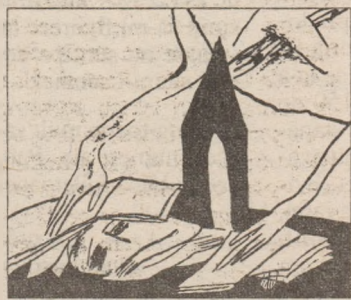
Lealitatea lui Ion Ioanid nu cunoștea nici o ezitare. Cât privește suferința și conștiința morții apropiate, pe acestea le-a înfruntat cu desăvârșit stoicism și sub semnul celei mai stricte discreții. Când ireversibilitatea hepatitei C, contactată cândva în închisoare, a intrat în faza finală, Ioanid a făcut în așa fel, ca numai doi, trei apropiați ai lui să știe despre aceasta, cerându-le să nu comunice nimănui că este grav bolnav.

ION Ioanid a cerut, prin testamentul lui, să fie îngropat alături de soția sa, Nora, la München, iar mai târziu, rămășițele lor pământești să fie depuse în România, în Ilovățul natal. Dragostea lui Ioanid pentru cea care i-a fost nu numai soție, ci și admiratoare a spiritului neînfocat și tovarășă de idei, nu l-a părăsit niciodată și își spune cuvântul și dincolo de mormânt. Mi-amintesc de cununia religioasă a lui Ion cu Nora, slujită de părintele Gheorghe Calciu, în 6 decembrie 1986, la München. Împreună cu soția mea, Inge, le-am fost nași.

La paginile 126 și 127 ale manuscrisului cărții sale despre închisori, Ioanid scria: „Împotriva oricărei logici, care îmi spunea limpede că timpul era factorul principal, care, în mersul lui implacabil, ne apropia încet, dar sigur de deznodământul fatal, cu fiecare zi care trecea, moralul meu devenea tot mai bun”.

Pe Ion Ioanid viața l-a dus pe poteci prăpăstioase și durate într-o stâncă tare, pe măsura vitejei lui. Dar iată că trecând prin această cremene a istoriei, ca un izvor limpede și neabătut, Ion Ioanid învățase mai demult că duhul poate birui materia.

Nicolae Stroescu Stînișoară

IMAGINILE Cercului literar s-au stabilizat mai întâi prin paginile de memorialistică sau de corespondență ale lui I. Ne-goiescu, apoi prin volumele consacrate lui Radu Stanca sau Ștefan Aug. Doinaș. A dispărut din (aproape) toate pozele, referințele, studiile numele lui Victor Iancu, primul semnatar al Manifestului... Au dispărut (aproape) orice referiri la semnatarii timișoreni ai Manifestului, Petre Sfetca și Ion Stoia-Udrea, ca și la articolele prin care aceștia susțin programul cerchist. Au dispărut orice referiri la șezătorile cerchiste la Timișoara. Despre Eugen Todoran și Deliu Petroiu se scrie din ce în ce mai rar în studiile dedicate Cercului literar, dacă totuși se scrie. Recent, volumul al șaselea din Agendele literare ale lui E. Lovinescu insistă (p. 303 și pp. 588-599) asupra rolului lui Victor Iancu în bătălia cerchistă a anului 1943. E o bună ocazie de a ne întoarce la cei uitați.

Arhiva Aurel Buteanu (pe care ne-a pus-o la dispoziție fiul scriitorului, Dan Buteanu) poate fi lămuritoare pentru multe din necunoscutele exilurilor clujene din anii 1940 - 1944 la Cluj sau la Timișoara. Și pentru multe dintre întâmplările deceniului al șaselea pe care le-au traversat cerchiștii.

Prin urmare... nu toate par a fi uitate. Dintr-o scrisoare trimisă în 1943 de Doinaș frunzașului t.r. Cornel Regman (și reprodusă de critic în volumul Dinspre Cercul literar spre optzeciști, Cartea Rom., 1997, pp. 94-97) putem decupa acest fragment:

„Cu noi sunt puțini. În Sibiu, Jacquier a recomandat scrisoarea noastră ca un act de curaj și libertate spirituală. Din Timișoara au aderat la manifestul nostru Ion Stoia-Udrea și Petru Sfetca. În Sibiu se pregătesc alte adeziuni. Dușmanii noștri au găsit rânduile noastre când plate, fără talent, când prea violente și subversive -, după cum au fost de deștepți. Noi ne pregătim pentru riposte...”

Despre Ion Stoia-Udrea am scris câteva pagini în Immediata noastră apropiere, Ed. Facla, 1980 și câteva zeci de pagini în Despre regi, saltimbanci și maimuțe, II, Ed. Marineasa, 2003. A fost un personaj cu inițiative extraordinare, cu mult de-asupra baladelor și a traducerile sale, nu neimportante. Despre Petre Sfetca am scris mai puțin. Jurnalist și poet rebel la începutul deceniului al cincilea, speranță a transformării poeziei bănațene, autor de manifeste revoluționare alături de prietenii săi din 1945 (Petru Vintilă, Alex., Jebeleanu, Pavel Belu), Petre Sfetca va face mai multe referiri la E. Lovinescu încă înainte de apariția Manifestului... Apariția Manifestului i se pare revelatoare, așa că va întâmpina apariția scrisorii către Lo-

vinescu (în Dacia, An V, nr. 110, joi 20 mai 1943, p. 2) cu aceste urale: „Ziarul Viața nr. 743 din 15 crt. publică o scrisoare adresată criticului Eugen Lovinescu de către un grup de scriitori din Sibiu în frunte cu d. Victor Iancu... Fondul acestei scrisori reprezintă atitudinea netă... față de o anumită stare prezentă dăunătoare literelor românești. Scrisoarea de la Sibiu lansează un adevărat manifest literar către țară, în care cheamă spiritele contemporane la o revenire la primatul esteticului în măsura în care vrem să creem o cultură majoră. E destul de rușinos că s-a revenit în secolul nostru la acești flănetari. Iată de ce noi auzim semnalele de alarmă ale Cercului literar de la Sibiu și ne grăbim să le secundăm. Mai cu seamă la noi în Banat, unde pericolul e mai evident...”

Cerchiștii sunt atacați dur de Ardealul care trăiește din plin drama rupturii. De fapt, încă nu cerchiștii. Un amplu articol semnat de Gabriel Țepelea îl crede pe Victor Iancu capul rătărilor. De la „estetica majoră...” la atitudini minore...! - Pe marginea scrisorii adresată dlui Eugen Lovinescu în „Viața” din 13 mai, de „Cercul literar”- Sibiu: „Ce vreau în fond dumnealor (sau mai bine zis dumnealui, d. Victor Iancu, fiindcă bănuim prezența unora dintre acești tineri dedesubtul unui astfel de manifest, numai datorită raporturilor de la asistent la ele)...?”

„Desigur, asemenea rânduri ar fi de natură să ne alarmeze, să ne întrebăm dacă Ardealul solidarilor lupte din trecut nu este astăzi o simplă ficțiune, dacă n-am cunoaște șeful de școală estetică de la Sibiu, pe acest nomad al atitudinilor care se numește Victor Iancu...” „Cazul” de la Sibiu mai are și un alt aspect. Pentru prima oară un membru al învățământului superior își justifică «ideile» prin semnătura studenților. Asta tot atitudine «majoră» se cheamă că este? (...) Universitatea din Cluj, refugiată la Sibiu, ce are de spus depre viața, opera și atitudinile «majore» ale estetului Victor Iancu? O simplă întrebare...”

NDACIA, anul V, din 9 iunie 1943, Petre Sfetca va interveni în apărarea profesorului, receptat ca liderul Cercului literar:

„Nu înțelegem expresiile forțate cu care încearcă d. Gabriel Țepelea să combată în Ardealul manifestul literar de la Sibiu în măsura în care dsa nu face o discuție academică, așa cum i-ar fi cerut obiectul, ci coboară de la poziția de preopinient la aceea de injurie... Ce vrea d. Țepelea atunci când aruncă în cărcă dlui Victor Iancu expresii de natură să nu onoreze pe autorul lor? D. Victor Iancu știu că este unul dintre cei mai fini, dintre cei mai culti, dintre cei mai

bine pregătiți scriitori din tânăra generație... Să păstrăm decența, să nu ne dăm în spectacol. D. Victor Iancu a lansat un manifest literar adevărat. D. G. Țepelea nu-l agreează. Adevărat (...) Dsa nu are nimic cu fenomenul literar în sensul pe care i-l dau scriitorii. Datori suntem să vestejim acest gest pe care n-am vrea să-l calificăm drept infamant.”

În Ardealul din 29 mai 1943 Gabriel Țepelea reia atacurile. Și le reia, profitând de faptul că Romeo Dăscălescu declară, în Porunca vremii, că n-a semnat nici o scrisoare. Se desolidarizează de cerchiști și Petre Hossu.

Victor Iancu ar fi capul rătărilor: „Omul a lansat un manifest în numele unui „cerc literar” care nu există (nevoia de firmă) și a început să semneze în alb vreo câțiva studenți. Faptul e nemaipomenit în analele literaturii. Cronicile judiciare vorbesc despre falsificatori de cecuri, falsificatori de bani, falsificatori de acte publice, dar un asemenea caz cred că nici cel mai iscusit reporter, Const. Virgil Gheorghiu, nu cunoaște; falsificator de iscălituri în manifeste culturale. Și aici Victor Iancu e într-adevăr un deschizător de drumuri...”

Și strigă triumfător Gabriel Țepelea:

„Vasăzică, iată adevărul, pe care noi dealtfel îl bănuiam: nu există nici un «cerc literar» condus de Victor Iancu...”

Iată elementele din care se recrotează a patra generație post-maioreșciană!!! Noi știm însă că cel mai de preț bun sufletesc al unui critic este onestitatea. Ori cum mai poate crede cineva în onestitatea ideilor unui asemenea om, când recurge la asemenea procedee: falsificarea semnăturilor?

Asemenea admiratori nu fac cinste dlui Eugen Lovinescu. Dar mai ales nu fac cinste Ardealului și Universității clujene!”

Atacurile sunt dure, Victor Iancu este apărat de puțini. Petre Sfetca e din nou alături de el. În Dacia, din 4 iunie 1943 timișoreanul îl îndeamnă pe acuzator la seriozitate. Bombardamentul la adresa lui Victor Iancu (dar și la adresa apărătorilor lui: a lui Petre Sfetca, de pildă) continuă la Poșta redacției.

Lângă Poșta redacției, anunțată la 27 iunie 1943, orele 11, o Șezătoare literară culturală în care vor citi „din operele lor” Iustin Ilieșu, V. Copilu-Cheatră, C. Bucșa, L. Valea, Gr. Bugarin, M. Beniuc și alții. Prezentarea scriitorilor, citim în anunț, va fi făcută de Aurel Buteanu, vicepreședinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat.”

Victor Iancu apelează la sprijinul lui Aurel Buteanu, pe care, de altfel, îl cunoștea din 1927. Iată prima scrisoare dintr-un lung sir.

Cornel Ungureanu

Aurel Buteanu

Rândul

Stimate domnule Doctor,

După cum ne-am înțeles la baul uniților din București, vă trimit acest foileton -, care după dorința exprimată de Dvoastră, cuprinde impresiile mele despre viața Capitalei, - care într-o măsură oarecare ar putea interesa și pe intelectualii Ardealului. Poate că a întârziat puțin acest întâiu foileton. Aceasta se datorește - după cum cred că bănuți și Dvoastră - șovăielilor firești, care însoțesc veșnic începutul unui angajament.

Foiletonul nu depășește limitele fixate de Dvoastră. Peste câteva zile v-aș trimite - întrucât acesta s-ar primi, - un foileton asupra locului pe care-l ocupă în istoria filozofiei europene Spinoza, de la a cărui moarte se împlinesc 150 de ani. Deși în mijlocul nostru stăpânește astăzi un spirit antisemit exagerat, eu totuși mă încumet, evitând bineînțeles, semnificația rasei, să relev ideile acestui mare filozof, mediul pe care l-a produs, - precum și înrăurirea pe care o mai poate

avea asupra vremilor noastre. treilea foileton, aș încerca să caracterizez fenomenele artistice raport etnografic, stăruind as notelor de diferențiere, pe care prezintă arta europeană pusă față celei din Asia. Și apoi ar iarăși o „scrisoare din capitală”. În consecință v-aș trimite foiletoane (dacă nu vor fi prea multe). Aș avea însă o singură minte.

Deși scrisul meu nu e deloc ligrafic, aș dori ca să nu se schimbe în cuprinsul foiletonlor mele. Acesta nu vrea să aspectul unei oarbe încrederi puterile mele - sunt foarte deșed așa ceva - însă n-aș putea simți să-mi figureze numele a - unde nu sunt pe deplin îndată să mi-l semnez.

Rog foarte mult să-mi trimite acele numere ale „Patriei” unde vor publica foiletoanele mele.

Cu profundă stă
București, la 17 III 1943
Victor Iancu

e

ul literar de la Sibiu alul timișorean în scrisori)

ru Sfetcă, N. Tirioi, Ion Stoia-Udrea

Îi scrie lui Aurel Buteanu nu doar Victor Iancu ci, în absență, și oția:

Stimate domnule Buteanu,

Iertați că Vă deranjez în așa fel, dar deocamdată nu îmi rămâne altceva de făcut. Victor a plecat cu escadronul său încă de Joi. Și între timp am așteptat cel puțin un semn de viață din partea Dvoastră.

Acuma Vă rog foarte mult să-mi dați suma aceasta promisă sau cel puțin o parte din ea. Dacă n-ați primit-o am să mă duc eu mâine la prof. Emil Hațieganu să-i explic cazul meu. Cred că nu poate să supărat dânsul pentru că situația extraordinară justifică măsuri extraordinare. În tot cazul e foarte enervant pentru mine, dar trebuie să o fac dacă nu vreau să văd fetița mea flămândă. Și încă mai mult, e trist dacă ești constrâns să cerșești unde ai drepturi.

Încă o dată scuzați deranjarea și Vă rog să faceți tot posibilul ca să nu fie nevoie să mă expun la o asemenea situație. - Dacă ați căpătat

deja banii, puteți să-mi le trimiteți prin servitoarea care aduce scrisoarea asta; ea e demnă de încredere. Cu multă stimă / A.(delheid) Iancu²

E nevoie de tot felul de ajutoare, iar Aurel Buteanu e în măsură să pună umărul:

Dragă Aurel,

Profit de drumul lui Victor Radu ca să-ți trimit câteva rânduri cu rugămintea... deosebit de fierbinte de a mă susține - așa cum numai tu știi - la acordarea permiselor. Este singurul avantaj de care mă bucur în vremurile acestea atât de grele pentru mine. Este adevărat că am neglijat de a mă înscrie în casa de pensii (ceea ce se putea și ca funcționar public, căci iată Boitor este) totuși având în vedere că și astăzi chiar neplătit activez în atâtea părți (*Transilvania, Luceafărul, Saeculum* - după ce am colaborat intermitent la *Rampa, Vremea*, ba chiar și în *Ardealul* lui Hoge-Costea-Chinez)

cred că nu s-ar comite o nedreptate dacă mi-aș menține acest favor. Dacă este... vorba că ceea ce fac eu azi nu e gazetărie, ci publicistică, iarăși se poate răspunde că nu sunt singurul care pe această bază sunt luat în considerare (Breazu, Boitoș). Te rog, deci, susține-mă! Nu știu dacă nu ar fi bine să-l rog și pe Seb(astian) Bornemisa să mă susțină la Minister?

Despre aceasta, cât și despre orice hotărâre ai lua în oricare din preocupările tale, te rog, țin-mă la curent. Poate mi-ai putea trimite, tot prin Victor Radu, câteva rânduri. / Prietenu-ți devotat, / Victor. / Sibiu, 27 februarie 1943

Atacurile din Ardealul nu-l lasă senin pe esteticianul care își simte amenințată situația de universitar și, evident, plăpânda remunerație. Aurel Buteanu, lider al jurnaliștilor, ardeleni și bănățeni, ar putea calma spiritele:

*Sibiu, 3 iunie 1943
Dragă Aurele,*

Sper ca rândurile de față să te găsească la Timișoara.

Datorită informațiilor greșite și a lipsei noastre de vigilență, n-am băgat de seamă că și în numărul din urmă al *Ardealului* este un nou și mai vehement atac împotriva mea personal, cu toate promisiunile domnilor... Parcă n-avea dreptate Dite și Prea Onoratul!

ATACUL CUPRINDE calomnii precise împotriva mea, făcându-mă falsificator de iscălituri. Cred că ar fi cazul să-l dau în judecată. Este într-adevăr intolerabil ca eu să fac concesii, să fiu îngăduitor și domniile acestia să-și facă de cap. Aș vrea să cunosc părerea ta în această chestiune.

Nu știu cumva ce-a mai aranjat Carandino?¹ Sau ai putut vorbi cumva cu d. Președinte?

De altfel *Ardealul* nu atacă numai sub semnătură, ci, după obiceiurile acestei sincere societăți, recurge din nou la *Posta redacției*, pentru a plasa noi intrigi. Te rog, citește rândurile insinuante la adresa lui *Petre Sfetcă, ziarist*, Timișoara.

Autorul bătaios va fi de altfel, după cum observ, oaspetele vostru la Timișoara. Ai avea prilejul să-i arăți că-i lipsește, în această chestiune, onestitatea.

Pe Romulus Rada l-am așteptat, pesemne, zadarnic. N-a venit nici el și nici decizia. Și de aceea și-aș fi recunoscutor dacă mi-ai da un răspuns la scrisoarea aceasta.

Transmite, te rog, Doamnei Tanți respectuoasele mele sărutări de mâini, cât și vii mulțumiri pentru buna ospitalitate de care am avut parte la Voi, în timpul scurtei mele șederi la Timișoara: iar tu primește îmbrățișarea prietenească a lui

*Victor Iancu
Sibiu, Str. Budai Deleanu, 9*

P.S. Cred că acum a sosit momentul să iei și tu tocul în mână și să scrii pentru a curma un scandal pe care au interesul unii să-l dezlănțuie. Apoi este iarăși de remarcat că toți cei care sunt de partea noastră ne tratează colectiv, iar adversarii mă atacă personal... Este un tratament oricum inegal, pe care iarăși numai tu l-ai putea îndrepta. V.I.

*Sibiu, 29 septembrie 1943
Dragă Aurel,*

Banii trimiși din Timișoara (5000L) i-am primit ieri. Îți mulțumesc că te-ai ocupat de chestiunea aceasta și mi i-ai trimis! Nu știu, cred însă că e cazul să-i scriu câteva rânduri și lui M. - Comemorarea lui Lovinescu n-am fixat-o încă, va fi după toate probabilitățile în prima jumătate a lunii Noiembrie. Bineînțeles, te vom aviza din timp. Zilele trecute am fost primit la spital de d. Președinte și am discutat unele chestiuni cu dsa. I-am arătat plângerile lui Mureșan: a promis că va interveni, dar nu știe realmente dacă se va face ceva pentru el. Tu ai fost pe la Brașov? Cărțile trimise Dnei le-ai primit? Te rog avizează-mă în două cuvinte despre aceasta. Victor Radu ar dori să plece pentru câțva timp la București. Transmite sărutări de mâini Dnei Tanți și primește îmbrățișarea mea prietenească

Victor

*Sibiu, 3 octombrie 1943
Dragă Aurel,*

Într-o carte poștală trimisă acum câteva zile îți mulțumeam pentru grija avută în chestia Nelu M. Cum nu am adresa lui, Te rog, revăzându-l talmăcește-i tu toate mulțumirile mele cele mai sincere. Ceea ce mă face să-ți scriu după trimiterea cărții poștale pe care o vei găsi la Timișoara este notița de pe cartea poștală trimisă de Tine la Timișoara care coincide cu alte vești pe care le am despre uneltirile Prea Onoratului împotriva mea. Aseară l-am revăzut după trei luni pe Pitu P., care pe timpul verii a petrecut câțva timp și la Timișoara, stând acolo mai mult în societatea prea onoratului, față de care nutrește, cum nutream și eu altădată, sentimente de sinceră simpatie. Ceea ce l-a izbit oarecum cu surprindere a fost insistența Prea Cuviosului de a mă bagateliza și de a mă bărfi tot timpul și înaintea tuturor. Nu-mi fac nici o iluzie despre omul acesta pe care sincer îl compătimeam pentru viciile sale incurabile, însă nu pot să nu fiu indignat că astfel mi se plătește greșeala de a-l fi tratat la un moment dat ca pe un prieten și de a fi încercat să fiu intim cu el.

Revenind acasă, am găsit multe lucruri într-o formă neplăcută: soția bolnavă de icter și pe șeful TG intrigând... împotriva mea. Am trecut peste dezagrementele acestea numai pentru a

face ca munca mea să nu sufere. Cum puțini prieteni am și între ei îmi place să te socot pe tine cel mai bun, te-aș ruga mult, nu mai da ascultare uneltirilor. Prea Cuviosiei Sale și arată-i totodată că aș dori să se ocupe mai puțin de mine, de ce am spus, de sentimentele mele, de șansele pe care le am, și mai ales pe care nu le am, întocmai cum persoana lui intră foarte puțin în preocupările mele și numai în măsura în care nici din depărtare nu-mi dă pace pentru singura împrejurare că am avut la un moment dat naivitatea să cred că nu este sufletește atât de stricat pe cât se dovedește din ce în ce mai mult. Aflând aseară cele relatate de Pitu, care, repet, îl simpatizează și nu-l dușmănește, și citind astăzi comunicarea ta, care însă pentru mine nu este de tot limpede, în primul moment aș fi dorit să-i scriu. M-am gândit însă că un asemenea demers ar duce tocmai la rezultatul contrariu: trebuie să fac totul ca Sfinția Sa să mă ierte, de abia atunci îmi va da și pace. Da, orice acțiune de protest nu ar face decât să mă actualizeze și mai mult în memoria Sfinției Sale. Cu amărăciune în suflet am reflectat asupra cazului acestuia psihologic și asupra așezământului unde asemenea nenorocite specimene găsesc un adăpost atât de primitor. M-am gândit că poate voi reuși să înlătur suspiciunea Ta permanentă contra mea, insufletită de aceeași persoană care se găsește la polul diametral opus legii pe care ar trebui să o servească.

Dragă Aurele, comemorarea lui Lovinescu o s-o ținem la începutul lunii viitoare. Aș ține mult să vii, cu atât mai mult cu cât nu știu dacă până atunci ne vom putea vedea, or eu aș avea astăzi multe de discutat cu Tine și cu privire la situația generală, precum și la a noastră în special. În cartea poștală trimisă zilele trecute, ți-am amintit că am fost aici la d. Președinte pentru a-i expune situația și dorințele lui Ionel Mureșan. A promis că va face totuși: se pare însă că unii nu doresc într-adevăr ieșirea sa, făcând totul ca să fie uitat. Am discutat și cu Pitu anumite lucruri, constatând că amintita cabală e azi mai puternică decât oricând.

Transmite, te rog, Doamnei Tanți sărutările mele de mâini, iar tu primește îmbrățișarea mea frățească.

*Al tău,
Victor*

P.S. La T. Vianu am stat două zile foarte plăcute.

Ai primit cărțile pe care ți le-am trimis din Hotel pentru a le transmite din partea lui Ionel Mureșan soției sale?

(continuare în pagina 18)

Cercul literar de la Sibiu (intervalul timișorean în scrisori)

(urmăre din pagina 17)

Sibiu, 4 august 1947
Dragă Aurel,

Am primit numai alaltăieri cartea ta poștală din 27 iulie. Sunt aici de două săptămâni și dacă-ți scriu numai acum se datorește unor neplăceri pe care le-am avut. Nici astăzi lucrurile nu sunt complet aranjate, îți scriu totuși deoarece au intervenit și alte complicații, pe care e bine să le cunoști și să le comunici lui Pavel. Astăzi l-am întâlnit pe succesorul Tău, profesorul Moga, care, spre deosebire de altădată, s-a comportat față de mine supărător și ciudat și expeditiv, într-o manieră prea puțin colegială. Aveam impresia că se teme de mine ca de un ciurmat (vezi bine, tocmai el, quislingul!) O altă persoană care-l însoțea mi-a comunicat scurt timp după aceea – bineînțeles cu rugămintea de a n-o divulga – că a aflat de la el că aș fi pus pe lista celor ce urmează la 15 august să fie comprimați! Te rog deci caută-l și tu pe Pavel și roagă-l să se intereseze. În împrejurările de față n-aș vrea deloc să cad în acest lot. I-am scris de altfel în acest sens și eu o scrisoare laconică, știind că nu-i place zeama lungă (am o singură speranță, că și Moga m-a confundat cu omonimul meu de la medicină).

Firește, numele lui Moga nu-l implica, deoarece eu i-am promis persoanei respective să nu-l divulg.

Peste necazurile acestea s-a îmbolnăvit acum și soția mea, este aproape imobilizată. Gospodăria o conduce Florica, iar eu tai lemne, ceea ce a influențat într-o măsură atât de hotărâtoare scrisul meu caligrafic.

Din pricina încurcăturilor ce le-am avut ajung de-abia acum să te informez cu privire la Păltiniș. Cred că nu-ți convin condițiile. În primul rând este multă lume clujeană în pavilionul Universității (un milion casa, masa pe zi), unde de altfel nu mai sunt locuri. Ele trebuiau cerute încă din luna mai. La militari e de asemeni plin în luna aceasta, iar pavilionul Mitropoliei ar prezenta alte dezavantajii. Mie îmi pare numai rău, căci m-aș fi bucurat să ne fi putut vedea aici.

Te rog mult de tot răspunde-mi și nu neglija rugămintea mea.

Cu toată dragostea,
al tău prieten,
Victor

Sibiu, 12 septembrie 1947
Dragă Aurele,

Din cauza imenselor greutăți materiale, neputând încă tipări anunțuri funebreale țin să-ți comunic că tatăl meu a decedat la Zlatna. la 1 sept. crt. și a fost ase-

zat spre odihnă veșnică la 3 septembrie. Eu am fost anunțat la o zi după moartea lui și cu toate că eram aproape complet lipsit de bani, totuși am reușit, între dificultățile de azi să găsesc suma necesară spre a putea fi la înmormântare. Dintre copiii lui, sora mea mai mare, măritată cu Giurchescu, și cu mine am asistat la trista ceremonie – dintre gineri, amândoi cumnații mei. Bietul a murit tocmai cu două luni înainte de a împlini frumoasa vârstă de 80 de ani. Totuși, pentru un copil întotdeauna este dureroasă despărțirea pe veci de tatăl său. După înmormântare eu am mai rămas câteva zile la Zlatna, pentru reglementarea unor chestiuni.

Astfel, cu satisfacție am constatat că văduva lui rămâne cu ceva, deși momentan și ea este lipsită de bani lichizi. În primul rând, ea are o pensie lunară după fiul ei mort pe câmpul de luptă ca sublocotenent în rezervă. Tot în această calitate are drept la un brevet pentru debit. I-am și recomandat călduros să nu neglijeze chestiunea aceasta. Apoi, încă în viață fiind, tata a transcris toate acțiunile de la Reșița pe numele ei. Afată de aceasta, are dreptul să încaseze pensia lui tata de la Remamevraneg Salgotarjan din Budapesta, pe patru ani până în ziua morții. Direcția generală a acestei societăți unde tata a... 30 de ani, tocmai scurt timp înainte de moarte îl avizase pe bietul tata că poate ridica oricând aceste drepturi neglijate din pricina războiului. Înainte de izbucnirea acestui război tata avea acolo aproximativ 14.000 de lei pe lună.

Mie mi-a rămas ceasul lui de aur, primit cadou odată de la regretata mea mamă, cât și a treia parte de la cuxele sale de la minele Cellini, care de asemeni aduceau odată destul de bine. Văduva lui dorește însă uzufructul după aceste drepturi. Eu aș fi dispus a i-l ceda, dar în testament nu se specifică aceasta cu nici un cuvânt. În consecință, nu am dat nici o declarație în sensul acesta, rămânând să mai examiniez cazul. Am luat de asemeni câteva ceva din îmbrăcăminte la el; aș fi dorit să am paltonul de iarnă din care puteam face soției mele un palton frumos, văduva lui nici n-a vrut să audă de așa ceva cu toate că ea are două paltoane...

În schimb am luat o haină neagră din care, potrivit unei vechi dorințe îmi pot face un sa-

cou. Firește, aș fi fost cu mult mai bucuros să nu am asemenea preocupări.

De la Radu care s-a întors la Sibiu și stă la sora sa, Dna Muțiu, adaptat vremurilor noi, am aflat câte ceva despre tine. De fapt îți scriu la nemereală la București, că ai putea fi tot atât de bine la Timișoara. La începutul lui August ți-am scris o scrisoare la care nu am primit nici un răspuns. Sper totuși că ai primit-o. Te rugam în acea scrisoare să vorbești Tu cu Pavel, Pavel să aibă bunătatea de a se interesa la Minister în chestiunile care în mod firesc mă interesează acum. I-am trimis și lui Pavel, cu diverse ocazii, trei scrisori și o telegramă, cu aceleași rugăminti și, cu vreo două zile înainte de moartea tatălui meu, am încercat să-i vorbesc la telefon, dar n-am găsit-o acasă decât pe Doamna sa. Te rog încă o dată fii atât de bun și amintește-i și Tu de această chestiune; este extrem de urgentă și de o imensă necesitate pentru mine. Fii bun și nu neglija chestiunea nici o clipă. Este momentul suprem! Știu că Pavel e amabil și-i sunt foarte recunoscător – mă gândesc însă că are multe alte preocupări, care eventual îl pot face să nu urmărească cu egală atenție această gîngășă afacere.

Afară de cele câteva zile petrecute la Zlatna am fost tot timpul la Sibiu. Am lucrat câte ceva, aș fi putut lucra cu mult mai mult dacă nu aveam câteva plictiseli variate... Aș dori mult de tot să te văd. Dacă nu intervine nimic rău, cred că pe la începutul lunii viitoare vom trece prin București, în drum spre Iași. Țin mult să te întâlnesc atunci. Cred că Universitatea nu-și va înceta activitatea până atunci.

Dacă primești rândurile de față, te rog confirmă-le prin două șire, ca să știu de tine și să fie restabilită odată legătura dintre noi. Transmite D-lui Constantin salutărilor mele, tot astfel și lui Radu Cioculescu... etc. Văd că Animalul are parte de onoruri speciale.

Te îmbrățișează cu prietenia lui de totdeauna,
al tău

Victor Iancu

(Pentru perioada 1948-1955 a lui Victor Iancu, am putea apela la scrisorile lui din Sibiu, ale lui Radu Stanca către I. Neagoșescu din Un roman epistolar. O scrisoare din 22 decembrie 1948 conține aceste fraze:

„Victor Iancu e într-o crescândă mizerie materială – și dacă îți spun că uneori nu are ce să mănânce nu fac un eufemism, ci spun lucrurilor exact pe nume.”

Dar cei rămași în Sibiul exilului nu speră în viitoarele ape culturale. În 15 noiembrie

1951, Radu Stanca îi scrie lui I.N. „Aștept cu nerăbdare Faust. Împreună cu mine, Richter și Iancu, ce abia așteaptă să-l audă”. Fără îndoială, Victor Iancu este mereu în panică și mereu în panică fiind, gafează. Caietul albăstru al lui Nicolae Balotă (II, 249 p., Ediția Fundației culturale, 1998) stăruie, fără răutăți, asupra gafeurului. Evident că scrisorile către Aurel Buteanu sugerează de ce foștii săi studenți îl tratau cu umor și de ce esteticianul de nădejde de odinioară e privit cu ironie. Corespondența e reluată după ieșirea din închisoare a lui Aurel Buteanu)

Note

¹Refugiații din Transilvania de Nord, nu puțini, au în scriitorii „variantei Tepelea” aliați importanți: autori care îi exprimă. Lucrul cel mai rău în această polemică ar fi ridiculizarea lor. Ei reprezintă „formula eroică” a momentului, cărturarii care trăiesc acut drama națională. Succesul pe care îl au la șezători „cei-lalți”, adică Iustin Iliesiu, Lucian Valea, Grigore Bugarin, atenția de care se bucură conferințele unor Vasile Netea sau Gabriel Tepelea vorbesc despre varianta patetică a Manifestelor culturale, numeroase în deceniul al cincilea. Vezi și volumele din seria Cartea Refugiatului ardelean, 9 și 10 fiind consacrate șezătorilor de la Căminul „Avram Iancu” din București.

²Adelheid Iancu este soția lui Victor Iancu: ca și Gerda Barbilian, este adusă de soț din Germania. Spre deosebire de soția lui Ion Barbu, va fi silită să împărtășească, cel puțin în anii patruzeci, mizeria materială a soțului, mereu în panică datorită diferitelor amenințări: mereu exclus și mereu inadecvat prezentului cultural.

³N. Carandino este mereu un prieten de cursă lungă și al lui Aurel Buteanu și lui al Victor Iancu. Nu s-a insistat niciodată suficient asupra componentei teatrale a Istoriei cerchiste: vasta corespondență dintre N. Carandino și Aurel Buteanu ar putea pune în valoare statutul de „oameni de teatru” al lui Aurel Buteanu și Victor Iancu. Pasiunea lui Victor Iancu pentru Schiller, înrădăcarea cu Giurchescu, încercările fiicei de a deveni om de teatru ar merita referințe speciale.

⁴Președintele e Iuliu Maniu, tratat cu deferință de tot staff-ul național-tărănist. Victor Iancu speră în sprijinul lui. Reamintesc că Aurel Buteanu, director al ziarului Patria, oficios al partidului, deputat țărănist din 1932, aparține grupului de lideri tineri. Amintesc că Victor Iancu credea în rolul său important pe care ar trebui să-l joace în acest partid. ■

Editura AULA

Colecția „CANON”

(monografie critică, antologie de texte, dosar de receptare)

Ștefan Bănuțescu de Monica Spiridon	45.000 lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	45.000 lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	45.000 lei
Emil Brumaru de Rodica Ilie	45.000 lei
Matei Călinescu de Ștefan Borbely	45.000 lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	45.000 lei
George Coșbuc de Andrei Bodiu	45.000 lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	45.000 lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	45.000 lei
Alexandru Ivasiuc de Sanda Cordoș	45.000 lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	45.000 lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	45.000 lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	45.000 lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	45.000 lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	45.000 lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	45.000 lei
Marin Preda de Rodica Zane	45.000 lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	45.000 lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	45.000 lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	45.000 lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	45.000 lei
Sorin Titel de Daniel Vighi	45.000 lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	45.000 lei

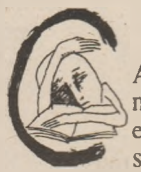
Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 500630

Despre Ceaușescu

ARTEA lui Ion Ianoși, recent apărută, e scrisă „la cald”, sub presiunea anilor de umilire, de frustrare și apoi a evenimentelor din decembrie 1989. De aici, subiectivitatea pe care o declară el însuși; de asemenea, că nefiind istoric de pro fesie, textul său prezintă „unele lacune și poate inexactități”. Ceea ce mi se pare important este *trăirea personală*, modul cum a perceput un distins intelectual, filosof și scriitor, dictatura ceaușistă, cu toate aberațiile ei, crescând progresiv, capabile parcă să provoace demența. Aceste însemnări scrise prin 1992, deși îi dădeau târcoale de mai înainte, constituiau pentru autor, parafranzând cunoscutul titlu cioranian, „exercițiu de supraviețuire”. El e conștient de faptul că mărturisirea sa („în sinceritate se mai insinuează și *partizanatul*”) poate să nu coincidă cu a altora. Dar, precizează mai departe, pe bună dreptate, sunt necesare asemenea documente confesive, spre a fi confruntate. Condamnabilă este absența amintirii și a opiniilor, neutralitatea care „îngrașă ignoranța”.

Ion Ianoși s-a simțit, și nu a fost singurul, profund traumatizat: „Istoria m-a marcat, mi-a trecut prin nervi și i-a tocat.” Pe fondul suferinței comune, el mai e apăsător și prin aceea că aparține unei categorii a minoritarilor (evreu ungar) și că a rămas credincios „ideilor și idealurilor socialiste”, care, să subînțelegem, „fuseseră întinate”, căci își va exprima dezamăgirea și tristețea pentru iluziile lui despre o societate umană a libertății și dreptății. Într-adevăr, fuseseră numai naive iluzii, care au cunoscut aceeași soartă oriunde s-a instaurat dictatura proletariatului (Petre Pandrea o numea a „profitariatului”).

Ion Ianoși începe însemnările de *martor* prin descrierea succintă a evenimentelor din 21-22 decembrie 1989, când crede că a avut loc „o *revoltă* și spontană, și manipulată” și mai ales a bucuriei după fuga lui Ceaușescu de pe acoperișul C.C.-ului, cu elicopterul. Autorul se afla în tren și călătorilor nu le venea să creadă. Într-o secundă, lumea a fost cuprinsă, ne amintim și noi, de o stare euforică. Exuberanța

nu mai avea limite. Se făcea semnul victoriei din mașini, sirenele locomotivelor sunau continuu. „Părea că s-a instaurat *fericirea generală* pe pământ.” Domnea însă, constată lucid Ion Ianoși, o mare *naivitate*, „oamenii având iluzia unor schimbări rapide și a rezolvării tuturor problemelor.” (Nici până azi, după trecerea a 14 ani, cea mai mare parte nu și-au găsit soluțiile mult visate). Atunci, în decembrie 1989, lumea era, în același timp nerăbdătoare să vadă filmul cu executarea Ceaușeștilor. Autorul cărții (și cei din jurul său) nu-și făcea „scrupule de legalitate”. Nu l-a deranjat prea mult procesul efectuat în grabă de un tribunal improvizat (ceea ce a stârnit, adaug eu, consternarea și vii critici din partea Occidentului). Ion Ianoși, și firește nu era singurul, voia să scape fără întârziere de el. (Așa îl va numi tot timpul și nu pe numele lui adevărat, ca și când ar fi fost Ucigă-l toaca). Pentru autor, procesul este o *răzbunare*, sentința îl înfioară, dar îl și satisfăce. „Cu gândul, declară, că era și el unul dintre călăi”, recunoscând că avea un comportament de fiară, moralitatea fiindu-i suspendată, că devenise *vindictiv* și, ca unuia căruia i se umpluse paharul, *neiertător*.

Încă înainte de 1989, Ion Ianoși mărturisește că imaginase mai multe scenarii de ucidere a cuplului prezidențial: pilotul elicopterului să-i arunce în mare, când veneau de la Neptun, un commando să-i răpească din Palatul Primăverii, un *kamikadze*, ce i se părea greu de înfăptuit în „orașul lui Mitică”, întrucât lașitatea era generală; „... în fiecare din noi se ascunde un Mitică.” Drept concluzie, notează neputincios, că „bestiarul său personal” era plin de „cruzimi infantile”.

Schițează apoi portretul moral al lui Ceaușescu și al soției sale. El se credea o persoană infailibilă. Raportul cu ceilalți era de la *stăpân* la *slugă*. Se autocontempla „în postura unui Hercule solitar, sabotat de pigmei”. Construia pentru el bunkere sofisticate și împânzea orașul, pe traseul prezidențial, cu agenți mai numeroși decât pietonii. Țara părea militarizată. Nu avea încredere în nimeni. Îi suspecta pe toți. „Terorist fricos, ne-a terorizat cu frica”. El era monomaniac, ea, de o *prostie impenetrabilă*.

A SĂ FIE și mai convingător, dacă mai era nevoie, Ion Ianoși îi reface biografia, bineînțeleș, cu totul alta decât aceea falsificată în documentele propagandistice de partid. Se ridicase din *lumpențăranime* și nu din țărănimea pe care a asuprit-o până la distrugerea fizică. Nu avusese nici o meserie, nici pe aceea de cizmar, nu prestase nici o muncă. Era „un *neisprăvit* încărcat de complexe.” Visceral, îi ura pe intelectuali. El și ea, niște agramăți, voiau să se instaleze în locul celorlalți. „Au fost uzurpatori în istorie, în politică, în știință.” El se credea atotștiutor. În schimb, cunoștea bine tehnica manipulării pârghiilor puterii, așa a ajuns urmașul lui Dej, ajutat și de naivitatea lui Maurer și Bodnăraș, care credeau că-l puteau domina. Îi plăcea enorm să fie adulat, și slugile plecate imprimaseră ovații puternice și prelungite pe care le transmiteau la toate numeroasele ocazii prin amplificatoare. Își cosmetiza fotografiile și exploata până și dezastrele naturale în *interes propriu*. Nu concepea „drepturi, ci numai datorii ale altora față de el.” Era proprietar absolut. Megalomanul a demolat cartiere întregi, de tradiție, ale vechiului București, ca să ridice acel monument al prostului gust „Casa poporului”.

Am prezentat doar câteva din trăsăturile personajului, altminteri, știute de toată lumea, dar puse foarte bine în pagină de Ion Ianoși, observator acut al unei tenebroase psihologii de dictator.

Reluând semnificative precizări ale autorului, cartea se resimte pe alocuri de „*partizanat*” și prezintă „unele lacune și inexactități”. Astfel, în pasajul despre Gheorghiu-Dej, e semnalată pe bună dreptate cruzimea acestuia, care cred că ar fi trebuit exemplificată cu distrugerea vechiului sistem politic, economic, social, cultural „burghez”, cu închisorile și coloniile de muncă forțată, unde a avut loc un adevărat genocid. Frica și teroarea au fost inițiate la noi de către stalinistul Gheorghiu-Dej. Ion Ianoși vorbește despre desființarea personalității în „epoca de aur”. „Nu contăm *eu* decât cel mult aglutinat în *noi*.” Fenomenul e mai general, figurând, se știe, printre țelurile comunismului de oriunde. L-a comentat pe larg și documentat C. Rădulescu-

Motru în seria de *Revizuri și adăogiri*, un veritabil jurnal, publicat în ultima vreme. Primitivismul gândirii lui Ceaușescu despre artă nu era nici el cu totul nou. Toate regimurile comuniste, în frunte cu cel bolșevic, nu concepeau arta altfel decât ca „reflectare” a realității, datorare să întruchieze ideologia partidului. Nu dizertase Lenin despre „literatură de partid”? Dictatorul român se înscria deci într-o „ilustră” tradiție.

Mi se pare de asemenea inexactă, în orice caz, exagerată, afirmația lui Ion Ianoși că Ceaușescu a pus surdina pe antisovietismul lui Dej și că „nu l-a reeditat vreodată cu o violență comparabilă.” Dar gestul de împotrivire categorică față de ocuparea Cehoslovaciei de către tancurile rusești ce reprezenta? Nici relațiile lui cu Brejnev și mai târziu cu Gorbaciov n-au fost deloc amicale. Referindu-se la evenimentul din august 1968, Ion Ianoși recunoaște că „neparticiparea (lui C.) la ocuparea Cehoslovaciei rămâne un merit.” Și mai departe: „Pentru o dată, interesul personal coincidea cu cel național.” Dar să nu ne amăgim, decisiv continua să atârne în balanță interesul dictatorului. Fără îndoială, Ceaușescu a speculat politic gestul său, aducându-i sporul de popularitate în țară și aprecierea și răsplata occidentalilor, însă în august 1968, atitudinea lui de împotrivire față de „Big Brother” era, orice s-ar spune, riscantă chiar pentru propria persoană fizică, spre a nu mai vorbi de „consolidarea interesului.” Cred că Ion Ianoși are tendința, poate involuntar, de a-l judeca mereu pe Ceaușescu prin perspectiva sumbră a ultimilor vreo zece ani, când într-adevăr „se proiecta în eternitate numai pe sine.” Pornind de la afirmația de mai sus că „interesul personal coincidea cu cel național”, să adăugăm că liberalizarea din anii imediat următori de după 1965, cu voia sau fără voia lui Ceaușescu, a creat un climat mai propice literaturii, care, cu toate îngrădirile știute, a putut lega firul tradiției, întrerupt de proletcultism, cu literatura clasică și cea dintre războaie. Altfel a arătat literatura română după „obsedantul deceniu.” Că acel „dezgheț” a fost de scurtă durată, acesta a coincis cu interesele dictatorului, care în anii '70 și mai

eu - și el

Însemnări subiective despre Ceaușescu

Ion Ianoși

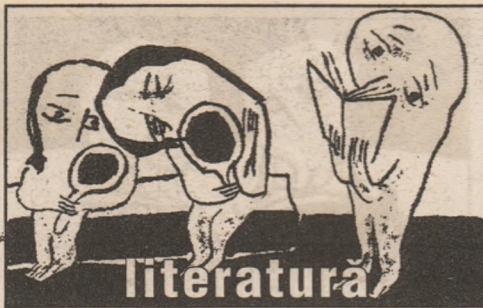
Ion Ianoși, *eu - și el. Însemnări subiective despre Ceaușescu*, Ed. Dacia, 2003.

BSERVAȚIILE mele se referă doar la câteva detalii, ce au putut scăpa în elanul redactării, concentrată asupra unui singur personaj, pe care l-am detestat și noi deopotrivă. Autorul nu și-a propus un „studiu”, ci exprimarea, spontană și înflăcărată, a unei *atitudini*, care convinge prin ea însăși. Ion Ianoși spune foarte multe adevăruri, azi unanim cunoscute, filtrate printr-un temperament sensibil. Judecățile lui sunt nu o dată emoționale, cum recunoaște și el din capul locului. Mărturisesc, la rândul meu, că atunci când sufeream de frig lângă caloriferele înghețate, când citeam încotoșmănați în căciuli și paltoane la Biblioteca Academiei, când stăteam umiliți la cozi cu orele pentru un kilogram de zahăr sau un litru de ulei, mă bătea și pe mine gândul scenariilor (naive) de lichidare a dictatorului paranoic. Mă amăgeam și eu cu zvonurile îmbolnăvirii lui grave, mereu infirmate. Ion Ianoși îi desenează un portret, oricât de subiectiv, îl surprinde în posturile lui cele mai semnificative, „erou între eroi”, care ne cerea iarna să mai punem o haină pe noi în apartamentele congelate și în 21 decembrie le oferea zecilor de mii de manifestanți din Piața Palatului încă 100 de lei (un fel de bacșiș), în scopul de a-și păstra cu îndârjire și dispreț scaunul dictatorial.

Ion Ianoși face foarte bine că ne aduce aminte, pentru că poporul nostru e foarte generos, lesne iertător și uită prea repede. Și nu numai anii de domnie ai lui Ceaușescu, dar în general, ravagiile comunismului, care au scos România din tătăni pentru multă vreme.

Al. Săndulescu

ochiul magic

Oameni la radio

NU CU FOARTE mult timp în urmă am ascultat pentru prima dată la Radio Contact o emisiune de nici 5 minute făcută de Daniel Buzdugan, de fapt, o farsă telefonică în buna tradiție a Lumii lui Gaiță. Conceptul e cât se poate de simplu: cineva care vrea să facă cuiva o farsă trimite datele respectivei persoane la radio, iar de aici își intră în drepturi imaginația realizatorului. Difuzată (în reluare) la fiecare doua ore începând cu ora 10:15, am început să urmăresc și să mă minunez zilnic de farsele puse la cale de acest inventiv Daniel Buzdugan. Să povestesc câteva din cele auzite în ultimele două săptămâni.

O doamnă este întrebată de un pretins angajat al Primăriei dacă primește căldură „trupească” la calorifer și doamna respectivă se pune pe dovestit cum are centrala personală și cum de mai bine de 4 ani prin caloriferul ei nu mai trece căldura „trupească” a Primăriei. Un domn se lasă convins să coboare în fața scării pentru a ridica un pat livrat de o firmă de mobilă, un pat plătit de domnul... Procust. Un alt domn este convins de un medic să se vaccineze împotriva virusului Azucar Moreno cu un „vagin” antigripal special, ba chiar completează o cerere pentru obținerea acestuia. Întrebat cam cât costă repararea „erecției” la mașină, un mecanic se lauda că poate repara orice „erecție”, că numai el știe câte a reparat la viața lui. Un licean este anunțat că se va scoate din „bibliofilia” de bacalaureat poezia Sara-n Predeal.

Urmează farsele gen „ați câștigat din partea firmei”: o domnișoară se alege cu un „oripilator” de picioare marca Feelings, iar tânăra se bucura căci înainte se „oripila” cu ceară; altcineva câștigă un bilet de avion pe ruta București - Vulpăsești - via Buhăiești - Paris; o familie e de acord să filneze o reclamă în care să-și arunce pe geam televizorul vechi în schimbul unui model nou cu ecran cu „platfus, citoplasmă și nucleu” marca Sonia; un domn e încântat de noii dinți din „termopan”, altcineva acceptă o invitație la Teatrul Masca de fier pentru reprezentarea Scufița infraroșie...

CATEGORIA „oficiali”: o directoare de liceu din Moldova este sunată de un pretins secretar de la Ministerul Învățământului și este convinsă să organizeze în liceu lansarea manualului alternativ de zoologie Capra: animal sau pozitie?, Editura Zoofilia - București; o altă directoare se angajează să selecteze toate fețele „sexagenare și septagenare” ale liceului în vederea con-

cursului Tinerețe, tinerețe... organizat de minister și transmis de televiziunea americană Tele 7 TBC; în timp ce o altă directoare este entuziasată când un oarecare domn pe nume Deza-xatu de la Clubul Sportiv Avântul-Prăbușirea se oferă să țină în liceul respectiv niște ore de „ateism viteză” și „ateism rezistență”. Unui ofițer al Stării Civile nu i se pare deloc suspect faptul că de acum înainte întrebarea „Cetățeanul... iei în căsătorie pe...” „va fi „grila”, cu variantele de răspuns: a) da, b) nu știu, c) nu prea, d) pot întreba părinții?, e) nu sigur.

Ei bine, în nici un singur caz (din cele date la radio), nimănui nu i se pare suspect ceea ce i se spune, toți iau de bune cele transmise, nimeni nu cere lămuriri, toți sunt entuziaști (directoarele de liceu sunt în top), mai mult, realizatorul are grijă ca cei în cauză să repete de câteva ori informațiile deformate pentru a nu exista bănuiala că n-au auzit/înțeles bine. Dincolo de râsul sănătos stărnit de confuziile create (mă întreb, totuși, cât la sută e pur și simplu prostie), nu se poate să nu mă uimească până la îngrijorare naivitatea acestor oameni care, vreau să cred, sunt excepții. Pe de altă parte, tare mi-e teamă că acești oameni păcăliți la radio formează și așa-zisa audiență în numele căreia se realizează acele insipide grile de programe TV, din cauza cărora televiziunile difuzează zeci de telenovele, Știrile de la ora 5, Star Factory, Vacanța Mare, manele ș.a.m.d. și-atunci ce să ne mai mirăm!

Marius Chivu

calendar

- 15.10.1896 - s-a născut *Dumitru Gațișanu* (m. 1979)
 15.10.1945 - s-a născut *Dorina Grăsoiu*
 15.10.1976 - a murit *Traian Lalescu* (n. 1920)
 15.10.1982 - a murit *Nicolae Jianu* (n. 1916)
- 16.10.1836 - a murit *Nicolae Dimache* (n. 1777)
 16.10.1907 - s-a născut *Moldov* (m. 1966)
 16.10.1924 - s-a născut *Lidia Bote*
 16.10.1930 - s-a născut *Theodor Mănescu* (m. 1990)
 16.10.1935 - a murit *Gib I. Mihăescu* (n. 1894)
 16.10.1939 - s-a născut *Nicolae Damian* (m. 1997)
 16.10.1962 - a murit *Al. Claudian* (n. 1898)
 16.10.1991 - a murit *Leon Levițchi* (n. 1918)
 16.10.1996 - a murit *Stelian Gruia* (n. 1937)
- 17.10.1892 - s-a născut *Dragoș Protopopescu* (m. 1948)
 17.10.1897 - s-a născut *Ștefana Velisar-Teodoreanu* (m. 1995)
 17.10.1904 - a murit *D. Th. Neculuță* (n. 1859)
 17.10.1905 - s-a născut *Al. Dima* (m. 1979)
 17.10.1923 - s-a născut *Constantin Bărbuceanu* (m. 1995)
 17.10.1930 - s-a născut *Felicia Marinca*
 17.10.1973 - a murit *N. Dunăreanu* (n. 1881)
 17.10.1981 - a murit *Tașcu Gheorghiu* (n. 1910)
 17.10.1983 - a murit *Romulus Guga* (n. 1939)
- 18.10.1802 - s-a născut *Damaschin T. Bojincă* (m. 1869)
 18.10.1875 - s-a născut *George Ranetti* (m. 1928)
 18.10.1903 - s-a născut *Sandu Tzigara-Samurcaș* (m. 1987)
 18.10.1907 - s-a născut *Maria Arsene* (m. 1975)
 18.10.1907 - s-a născut *Mihail Sebastian* (m. 1945)
 18.10.1911 - s-a născut *Robotos Imre*
 18.10.1926 - a murit *Ioan I. Ciorănescu* (n. 1905)
 18.10.1928 - a născut *Ștefan Mihăilescu*
 18.10.1933 - s-a născut *Coman Șova*
 18.10.1936 - s-a născut *Ion Aramă*
 18.10.1938 - s-a născut *C. Stănescu*
 18.10.1939 - s-a născut *Efim Junghietu* (m. 1993)
 18.10.1980 - a murit *Teodor Mazilu* (n. 1930)
- 19.10.1897 - s-a născut *Jacques Byck* (m. 1964)
 19.10.1904 - s-a născut *N.N. Condescu* (m. 1966)
 19.10.1908 - s-a născut *Dumitru Almaș* (m. 1995)
 19.10.1912 - s-a născut *George Popa* (m. 1973)
 19.10.1941 - s-a născut *Aurelian Chivu*
 19.10.1946 - s-a născut *Ana Selejan*
 19.10.1961 - a murit *Mihail Sadoveanu* (n. 1880)
 19.10.1993 - a murit *Ion Iuga* (n. 1940)
- 20.10.1827 - s-a născut *Ion Catina* (m. 1851)
 20.10.1866 - a murit *Al. Donici* (n. 1806)
 20.10.1892 - s-a născut *Tache Papahagi* (m. 1977)
 20.10.1893 - s-a născut *Ion Crețu* (m. 1970)
 20.10.1895 - s-a născut *Al. Rosetti* (m. 1990)
 20.10.1924 - s-a născut *Valentin Silvestru* (m. 1996)
 20.10.1928 - s-a născut *Pompiliu Marcea* (m. 1985)
 20.10.1930 - s-a născut *Ioan Grigorescu*
 20.10.1933 - s-a născut *Ion Bălu*
 20.10.1948 - s-a născut *Ioan George Șeitan*
 20.10.1985 - a murit *Marius Robescu* (n. 1943)

**Ți-e sete
de cultură?
Bravo!**

**Te aștept la
cafeneaua literară**

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

**băutura - discount 25%
cărțile - gratis**

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 29 octombrie

Întîlnirile României literare
„Despre plagiat...”
cu Nicolae Manolescu

19⁰⁰

JOI, 30 octombrie

Teatru:
Repetiție cu Barrymore
cu Adrian Pintea și Marius Chivu
regia: Adrian Pintea

20⁰⁰-21³⁰

VINERI, 31 octombrie

Concert rock:
Saga

21⁰⁰

**Discotecă - Muzica anilor '80
SÎMBĂTĂ, 1 noiembrie**

Muzică live:
Mara & 4-Given Band

24⁰⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

Muzică live:
4-Given Band

21⁰⁰

DUMINICĂ, 2 noiembrie

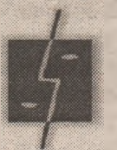
Jazz live:
4-Given Band

21⁰⁰

MĂRȚI, 4 noiembrie

Muzică clasică live:
George Popescu - chitară clasică

20⁰⁰

**CLUBUL
PROMETHEVS**

FUNDATIA ANONIMVL

Piața Măgurele, Hala S.S. sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Aceste ființe ciudate...

Pieter Bruegel cel Bătrân - Apicultori

SCRITORII au toate atributele unor extraterestri. Mi-am dat seama de acest lucru revăzând, cu aceeași plăcere ca prima dată, dar din altă perspectivă, celebrul film *E.T., Extraterestrul*. Relația dintre public și autor, dintre ființele umane obișnuite și ciudata ființă care scrie, seamănă pînă în detaliu cu cea dintre copilul din filmul lui Spielberg și memorabilul *E.T.*

Povestea copilului. Totul începe într-o zi obișnuită, în care copilul, atît de dormic de a fi acceptat ca egal în rîndul celor mai vîrșnici, se simte din nou exclus. Pleacă de lîngă aceștia și, singur într-un loc oarecare, în fața unei magazii, aude dinăuntru un zgomot. Se sperie, dar nu într-atît încît să renunțe la a ști ce vîetate se ascunde acolo, *cine e acela*, așa că aruncă o minge spre magazie. Curiozitate, joacă sau un moment cînd n-avea ceva mai bun de făcut. Cu o promptitudine uluitoare, mînea îi este trimisă înapoi. Mai tîrziu, prima întîlnire a copilului cu ființa necunoscută se transformă într-un strîgăt de spaimă. Și acestuia i se răspunde prompt, iar spaima vîetății seamănă cu o imagine reflectată într-o oglindă. După ce se mai obișnuiește cu blîndul monstru, atît de altfel decît el și totuși asemănător și după ce se convinge că acesta nu-i vrea răul, băiatul îl găzduiește, în

mare secret, la el în cameră. Constată curînd că s-a împrietenit cu făptura, iar restul lumii nici nu-l mai interesează. E prins cu totul în preocuparea pentru musafirul necunoscut. Încetul cu încetul află mai multe

despre el. Universul mare i se deschide, nou și misterios, grație vizitatorului care se dovedește că are experiența unor alte lumi. Copilul îi descoperă, mereu mai uimit, și puterile cvasimagice: un singur gest al musafirului e suficient pentru a închide o rană care sîngerează, o simplă plimbare pe bicicletă poate deveni, grație lui, un zbor deasupra pămîntului. Uneori i se pare mic, mai mic decît el și mai copil, alteori pare mare, chiar bătrîn și foarte înțelept. În cea mai mare parte a timpului însă, are aceeași vîrstă cu el. Oricum, legile fizicii și legile biologice sînt depășite cu ajutorul noului prieten.

Apoi se mai întîmplă ceva important pentru băiat, ceva care schimbă din nou relația dintre cei doi și o adîncește. Făptura îl învață să simtă ce simte ea și ea simte tot ce simte el. Trăiesc unul prin intermediul celuilalt. Cînd făptura bea prea multă bere și-și pierde echilibrul, celălalt simte efectul în același timp și se clatină, cînd unul are febră, celuilalt i se îmbujorează obraji, cînd unul e nefericit, celălalt o știe. Ce gîndește unul se naște simultan și în mintea celuilalt. Cînd copilul se pregătește să facă rău, făptura nu-l lasă, veghează asupra lui.

Curînd, secretul nu mai poate fi ascuns. Află mai întîi cei din familie. La început și ei se sperie, apoi, sora mai mică transformă vîetatea în ceva pe placul ei. "Ar trebui să-i res-

pecti demnitatea", o apără copilul, căci e deja în etapa în care nu mai poate să rîdă de ea. Apoi află însă și străinii, specialiștii din lumea mare, despre vizita făpturii cosmice la copil și acum încep adevăratele probleme. Străinii vor să disece făptura, s-o măsoare, s-o secționeze, s-o treacă prin tot felul de teste. Nici un argument neștiințific nu are valoare în ochii lor. Se miră și ei cînd constată că cei doi, copilul și făptura, gîndesc la fel, simt în același timp. Vîetatea e tot mai tristă, puterile i se împuținează. La un moment dat pare să moară, în timp ce copilul, dimpotrivă, își revine. Se simte însă ciudat, nimic nu mai este ca înainte. "Trebuie că ai murit, din moment ce nu mai știu ce să simt", spune copilul.

Povestea extraterestrului. Face parte dintr-o specie ciudată, și copil și ființă matură și bătrîn, are ochii mari și rotunzi, ca niște bile și puteri care pentru oameni tîin de magie. E o ființă prin excelență empatică, știe tot ce se întîmplă cu ceilalți, fără să aibă nevoie de confesiuni. Între oameni, extraterestrul se simte înspăimîntat, dar cu cei care cred în el se înțelege bine. Cînd ai lui îl uită "jos", fuge și se ascunde. Primește un semn de la un necunoscut și îl ia drept semn de prietenie. La început își imită interlocutorul, ca o maimuță sau ca o oglindă, dar nu se știe dacă nu cumva imitația este forma lui de a se apropia

de lumea în care se află, dacă nu cumva se prefacă sau se joacă. Oricum, despre ce gîndește el știm puține lucruri. Pe lîngă lumea aceasta, el cunoaște și alte lumi, cu alte legi: lumi în care degetele devin luminoase, bicicletele zboară, trupul se lungește și se micșorează după voie. Creierul *celuilalt* e ușor de descifrat pentru el, indiferent cui îi aparține. Fiecare îl vede asemenea lui, băiatul îl vrea băiat, fata îl îmbracă în straie femeiești. E o ființă care nu vrea decît să dăruiască. La tipul ei de inteligență nu poți avea acces doar prin cuvinte, făptura e mai complicată decît atît și vorbește greu, pentru că limbajul ei e altul, nu e format din cuvintele tuturor. Ca să se poată înțelege cu cineva trebuie să comunice total. Fără să-ți dai seama, te trezești într-o zi simțînd în același fel, simțînd același lucru cu ea. Vîetatea extraterestră se adaptează repede la lumea celorlalți, dar rămîne mereu cu nostalgia lumii ei. Ca să poată trăi, are nevoie de lumea ei. Dacă stă prea mult departe de casa ei neștiută, se usucă ca o plantă și moare. Cînd toți constată că a murit, nu se știe cum, învie.

Povestea cititorului. E un om ca oricare altul. Într-o zi, cînd e sătul de ceilalți se retrage cu o carte, într-o magazie, într-un pod, ca Bastian din *Povestea fără sfîrșit*, într-un ungher din camera lui. Se sperie cînd primește prima dată înapoi o imagine proprie reflectată în carte. Apoi se împrietenesc cu cartea și e curios să o descopere, în fiecare zi mai mult. Se împrietenesc cu scriitorul și-i caută cărțile și începe să învețe să simtă ca el. Uneori specialiștii îl pot îndepărta de carte, pot omorî viața din ea. Dar între ei, între specialiști, va fi întotdeauna măcar unul "îndrăgostit", care îl ajută pe cititor să o salveze. Iar dacă totuși cartea moare, cititorul, derutat, nu mai știe ce să simtă.

Povestea scriitorului. Vine între oameni din universurile sale fictive, din lumile lui posibile. Are nevoie să se împrietenască însă cu oameni reali și e gata să le dea tot ce are, adică arta de a vindeca rănile sau pe aceea de a zbura. Știe ce simt și îi ajută. Îi ajung cîteva zile sau cîteva ore ca să înțeleagă dramele lor. Nu poate fi păcălit, pentru că simte o dată cu ei. Uneori se rîde de el, alteori e prost înțeles. De obicei se bînuiește doar ce a vrut să spună. Poate fi ucis.

Cît despre relația *interplanetară* descrisă aici, cea care începe cu simpla curiozitate și cu întrebarea *cine ești*, ea mai are un nume, mai banal. Se numește și dragoste. ■

Scriitorul Thomas Bernhard și copiii

Cvartetul de elicoptere

U CÂTVA TIMP în urmă am trecut prin Viena. Întâmplător, am dat de un afiş ce anunţa un eveniment interesant: la Salzburg, în cadrul celebrului festival Salzburger Festspiele, era programat *Helicopter String Quartet* de Karlheinz Stockhausen, legenda vie a avangardei muzicale postbelice. Evenimentul a avut loc la sfârşitul lui august, într-un hangar special construit pentru această ocazie, şi a fost înconjurat de o publicitate imensă, multe monitoare, tehnologie de ultimă oră şi, bineînţeles, mulţi bani. Care este ideea acestei piese?

Fiecare membru al cvartetului de coarde este plasat într-un elicopter şi cântă, de unul singur, muzica scrisă de compozitor. În acelaşi timp, cele patru elicoptere zboară, iar rezultatul sonor este transmis unei unităţi centrale care re-mixează toate cele patru partituri într-o textură acustică violentă. Totul durează în jur de 50 de minute.

O mulţime de VIP-uri au fost invitate la concert şi majoritatea au părăsit hangarul după 5 minute. Compozitorul şi dirijorul Pierre Boulez, un fin muzician şi prieten cu Stockhausen, a comentat într-un interviu după concert: „Mi-a părut rău că nu am văzut interpreţii!”

Ce înseamnă asta? Nimic despre „muzică”, nimic despre „eveniment”, nimic despre întregul „cerc” mediatic şi, în fine, nimic despre „bani”. Întreaga manifestare a costat „numai” 200.000 Euro şi a fost sponsorizată de patronul băuturii răcoritoare Red Bull. Bineînţeles, presa şi televiziunea din Germania şi Austria au fost revoltate de extravaganta întregului spectacol. Câţiva muzicieni respectabili, dintre cei care promovează muzica contemporană, au luat poziţii critice împotriva excentricităţii lui Stockhausen, evidenţiind nebunia proiectului. „Asta nu e muzică nouă!”, au spus. Toată lumea a fost de acord cu ei şi, într-o săptămână, povestea era deja uitată. Au rămas însă două fapte: 1) imaginea de demat a compozitorului de muzică nouă; 2) succesul din ce în ce mai mare al produselor Red Bull.

Un nou spirit al timpului

ACEST exemplu ne arată una din strategiile de a face bani şi faimă în artă: *scandalul*. Dacă la începutul secolului al XX-lea

scandalul era rezultatul unui *credo* artistic – cel al avangardei şi valorilor ei –, astăzi scandalul devine un mijloc de a câştiga bani şi imagine publică (indiferent dacă bună sau rea). De aceea, trebuie să ne întrebăm serios ce mai înseamnă *arta* acum, la începutul unui nou mileniu. Noi ne schimbăm, societatea se schimbă şi, împreună cu ea, şi gândirea despre artă.

Putem deja observa cum renumita polaritate *tradiţie-avangardă* nu ne mai este de folos. Mişcarea avangardistă are propria tradiţie şi propriul academism. Vechea tradiţie nu mai există în forma teoretizată de Adorno în anii '50. Această tradiţie a fost „reciclata” în anii '90, de către generaţia de artişti postmoderni. Parodie, citate, ironie, poante constituiau câteva dintre *topos*-urile preferate de aceşti (de cele mai multe ori) tineri artişti. Actualmente, se ridică o nouă modă, care transformă postmodernismul în tradiţie şi reciclează atitudinea experimentală a anilor 1960, dar dintr-un alt punct de vedere, cu un mai slab conţinut artistic, dar cu un management şi o publicitate mai profesionale.

În acest moment al istoriei artei, *cultura globală* promovată de mediile de informare în masă devine, pe zi ce trece, tradiţia comună de bază. Putem vedea cum, pe de o parte, impulsurile moderne şi postmoderne se combină într-un nou mod, la fel cum, pe de altă parte, impulsul experimental se combină cu cel comercial. Cultura înaltă este din ce în ce mai mult absorbită în cultura de divertisment şi *underground*. De asemenea, observăm cum condiţiile producerii artei s-au schimbat drastic în zilele noastre sub presiunea care vine din ştiinţă şi societate.

Referinţele vizuale, limbajul *software* şi sintaxa computaţională determină stilul de gândire al multor tineri artişti: *menu*, *update*, *copy and paste*, *edit*, *cancel*, *delete*, *help*, *print*, *plug and play*, *what-you-see-is-what-you-get*, sunt doar câteva dintre conceptele care au marcat felul de a face artă în zilele noastre. *Tehnologia* devine cel mai influent factor al creativităţii artistice al tinerei generaţii. Modelele furnizate de industria de *software* schimbă potenţialul, viteza şi cantitatea producerii operelor de artă. Cu ajutorul calculatorului putem scrie mai repede cuvinte şi fraze, putem

corecta întregi paragrafe mai bine decât cu mâna, putem scrie mai mult decât înainte, putem avea acces la informaţie *online* şi ne putem prezenta direct *online* noile piese muzicale. Opera de artă devine un produs comercial şi toţi artiştii par a căpăta aceeaşi valoare. Premiile Grammy sunt un exemplu de amestecare a culturii înalte cu cea de divertisment. În 1999, bunăoară, compozitorii de muzică simfonică John Tavener şi Mark-Anthony Turnage au împărţit acest premiu cu grupul Spice Girls.

Concluzia este previzibilă: judecata de valoare a unei opere de artă lipseşte aproape cu desăvârşire din sistemul producerii obiectelor artistice. Bineînţeles, este foarte greu să valorizezi lucrurile: e nevoie de o mulţime de cunoştinţe într-un domeniu specific, bun gust, atitudine critică. De aceea avem o atât de mare nevoie de persoane specializate, critici sau – mai septic – „experţi” care ar putea clarifica peisajul artistic al momentului.

Public

SĂ NE concentrăm pe problema cultură înaltă *versus* cultură de divertisment. Este foarte clar faptul că se pot câştiga mult mai mulţi bani prin cultura de divertisment decât prin cultura înaltă. Desigur, acesta nu e un motiv în sprijinul „adevărului” culturii de divertisment şi al falsităţii culturii înalte. Dar acest lucru se întâmplă astăzi destul de des: *derivăm criteriile noastre de succes din cultura pop şi le aplicăm în contextul culturii înalte*. Aud fără întrerupere: vedeta pop X a strâns un public atât de numeros, în timp ce cvartetul de coarde Z (nu cel cu elicopterele) – cu un program exclusiv de muzică contemporană – a avut numai un mic public de specialişti.

Desigur, publicul este un semn de interes şi răspuns al oamenilor vizavi de opera artistului. Dar publicul nu conferă valoare estetică evenimentului ori lucrării artistice. Din această cauză, cantitatea publicului nu implică calitatea artei, ci numai impactul ei social. Valoarea unei opere de artă este o problemă de *impact personal*.

Pe de altă parte, nici nu ne

putem permite să adoptăm ca mentalitate călăuzitoare faimosul titlu al lui Milton Babbitt: „Să ne pese dacă ei ascultă?” Problema pare să fie foarte complexă şi se poate înţelege provizoriu schiţând patru posibilităţi, patru combinaţii cu ajutorul termenilor *cultură şi public*:

1. *cultură înaltă cu public masiv*: cazul întregii tradiţii artistice şi literare;
2. *cultură înaltă cu public restrâns*: întreaga mişcare modernistă şi artele contemporane;
3. *cultură de divertisment cu public masiv*: întregul sistem show-biz;
4. *cultură de masă cu public restrâns*: forme de divertisment aparţinând altor generaţii.

Din toate aceste posibilităţi, doar cea de-a doua – *cultură înaltă cu public restrâns* – are nevoie să fie sprijinită şi finanţată. Celelalte îşi produc singure banii necesari supravieţuirii, câştigând de pe urma publicului lor.

Strategiile de finanţare

INSTITUŢIILE care sprijină proiecte artistice sunt nevoite să adopte diferite strategii de finanţare. Politica lor se desfăşoară pe trei direcţii: *prezervare* (a continua ceva care deja posedă o valoare culturală), *experimentare* (a găsi altceva, indiferent dacă bun sau rău – ideea provine din zona cercetării ştiinţifice) şi *sincretism* (fuziunea artelor în fel şi chip). Majoritatea proiectelor sunt orientate pe grupuri, astfel încât opera de artă sau evenimentul devine rezultatul unei echipe. Acest rezultat poate fi numit o formă de „artă-reţea”. Grupurile au diferite structuri: unii refac, voit sau nu, ideea wagneriană de *Gesamtkunstwerk*, adunând artişti din diferite domenii, alţii au proiecte concentrate pe teme specifice (minorităţi, femei compozitoare, de exemplu).

Mecanismul finanţării este foarte simplu: arta contemporană are nevoie de sprijin financiar. Acest sprijin depinde de bugetul instituţiei finanţatoare. Bugetul este insuficient pentru toate proiectele. Atunci, se impune o alegere. Care sunt criteriile pe baza cărora se face alegerea? *Unu*: forma prezentării. *Doi*: numărul persoanelor par-

ticipante (cantitatea). *Trei*: conţinutul artistic.

Ce înseamnă acest lucru? *Unu*: artistul trebuie să devină propriul său manager, chiar unul foarte bun. *Doi*: artistul nu mai poate face nimic singur, fără parteneri, pentru că mai multe persoane înseamnă mai mult public. *Trei*: conţinutul nu contează prea mult.

Aici ajung la un punct pe care doresc să-l evidenţiez: criteriile de selecţie ale strategiilor de finanţare trebuie să se îmbunătăţească. Ele au o mare influenţă asupra felului de a concepe şi a face artă în prezent şi în viitor. Schimbarea ordinii acestor criterii va putea fi un bun început. După părerea mea, ceea ce contează aici într-adevăr este *conţinutul artistic* al proiectului. Desigur, în cercetarea ştiinţifică este posibil ca cineva cu o idee nebunească să obţină sprijin pentru un răstimp, tocmai pentru a vedea unde conduce acea idee şi ce foloase materiale se pot extrage din ea. În artă, noi nu avem multe proiecte cu ţeluri utilitare. Avem doar satisfacţia de a revela o mică parte a potenţialului uman. Viziunile şi emoţiile sunt părţi ale fiinţei noastre. Trebuie să le îngrijim şi să rafinăm modalităţile de a lucra cu ele în diferite contexte.

Concluzia mea e simplă: strategiile de finanţare trebuie revăzute. *Criterii ce derivă din ştiinţă sau din cultura pop nu funcţionează bine dacă sunt aplicate artelor contemporane*. Mai mult, fiecare domeniu artistic posedă însuşiri specifice, ceea ce conduce la necesitatea unor criterii diferite pentru fiecare artă în parte.

La începutul unui nou mileniu timpul se schimbă şi noi ne schimbăm odată cu el. Instituţiile trebuie să se schimbe şi ele. Regulile şi criteriile lor trebuie revăzute periodic, pentru a menţine o legătură puternică cu realitatea vieţii. În acest sens, instituţiile care finanţează artele contemporane au un foarte important rol în păstrarea *libertăţii* artistului. Comenzile sau bursele lor trebuie să ajute artiştii în *a crea liberi de condiţiile pieţei*.

Gilles Deleuze spunea odată că artiştii contemporani sunt precum luptătorii de *guerrilla*: ei trebuie să reziste într-un mediu anticultural. Instituţiile dedicate finanţării artei trebuie să înţeleagă acest fapt şi să sprijine rezistenţa lor. Desigur, nu cu elicopterele. Pentru asta există deja Red Bull.

(Text prezentat la conferinţa anuală a *European Council of Artists*, Bucureşti şi preluat de *Dansk Kunstnerråd*, Copenhaga, nr.42, septembrie 2003.)

Dan Dediu

Festivalul filmului francofon

Cordialitate și cinefilie

DACĂ Festivalului Internațional al Filmului Francofon de la Namur i se potrivește un epitet, acesta este cu siguranță "cordial". Căci, chiar dacă te afli pentru întâia oară, aici, în acest străvechi oraș al Belgiei valone (ghidurile turistice îi plasează începuturile ca așezare romană), toată lumea te întâmpină ca pe un vechi prieten. Așa că imediat te simți ca acasă *sur chapiteau*, un imens cort alb ridicat în Place d'Armes, unde se află "statul major" al festivalului, adică centrul de presă, platoul de filmare a interviurilor, spațiul rezervat conferințelor de presă și, tot aici, găsești zilnic și ziarul festivalului, intitulat "Clap!" (pesemne că așa face clacheta în valonă), scris noaptea de o mână de tineri entuziaști, de unde afli ce ai de văzut în ziua în curs sau ce ai pierdut în ziua precedentă.

Dar, cel mai populat și mai animat loc rămâne barul ziariștilor, spațiu obligatoriu de frecventat, dacă vrei să te familiarizezi rapid cu lumea pestriță - la propriu - a festivalului: tineri blonzi, majoritatea în jeans, (ei sunt "băștinași"), adică gazdele) alături de oaspeți, mai mult sau mai puțin tineri, dar foarte oacheși, chiar tuciuiri, și colorat & exotice îmbrăcați. Sunt tunisieni, algerieni, camerunezi, marocani, senegalezi, centrafricani, gabonezi etc., etc., fiindcă anul acesta *invitat de onoare* a fost continentul african (drept pentru care, mapa oferită de organizatori ziariștilor a fost *mov critari*). Alături de acești *majoritari* se găsesc și *minoritarii*: canadieni (din Quebec), elvețieni (romanzi), francezi (get beget), vietnamezi (fiindcă, odinioară au fost colonizați de francezi), câțiva polonezi (căci Andrzej Zulawski este președintele juriului), trei bulgari (care, desigur, urmăresc la ei acasă TV 5 - canalul francofoniei mondiale), un argentinian (care suferă din cauza umidității de aici)... De altfel, numărându-mă printre acești *minoritarii*, sunt chiar din prima zi întrebată, de o colegă ziaristă din Burkina-Fasso, dacă România este țară francofonă. Încerc s-o lămuresc că mai degrabă este francofilă sau a fost așa pe când Bucureștiului i se spunea *Micul Paris*. "A!",

exclamă ea luminată, "București, Dracula, Ceaușescu (sic!). Da, Da"! Zâmbesc politicoasă și, în gând, îi dau dreptate lui Jean-Louis Close, actualul președinte al festivalului, cu câțiva ani în urmă primar al Namur-ului: "Un festival ca cel de la Namur înseamnă aventură și gust al descoperirii. Trebuie să-i lași pe oameni să guste surpriza!".

N ACEST sens, oferta celei de-a 18-a ediții a Festivalului de la Namur a însemnat 170 de filme și, mai ales, descoperirea unei cinematografii - cea africană. Desigur, o întrebare firească pentru spectatorul român (dar, am constatat, valabilă și pentru cel european) hrănit intensiv și aproape în exclusivitate cu filme americane: *există filme africane și, dacă există, sunt ele de văzut?* Un posibil răspuns ar fi: "Da!.. «Out of Africa». Cu Robert Redford". Lăsând gluma la o parte, la Namur răspunsul l-a oferit secțiunea intitulată "*La valise de la Guilde*. Bobine africane... De la nomazi la sedentari": un proiect cofinanțat de Uniunea Europeană și care a prezentat șase filme ce au marcat istoria acestui cinema, inclusiv celebrul "Le damier, papa national oye!", premiat în 1996 la Fespaco - o satiră incisivă la adresa regimului din Zaire, dar și o metaforă despre putere și supunere în general. Această *focus* a fost completat de prezența și a altor filme africane în programul festivalului, mai ales "Madame Brouette", o coproducție Senegal - Franța - Quebec semnată de cineast de 45 de ani, născut și crescut la periferia Dakar-ului, al cărui nume e bine să-l reținem - Moussa Sene Absa - deoarece are ce spune (mai ales despre cartierele marginase pe care le cunoaște foarte bine) și știe să spună cu umor, tandrețe și simț suspansului, fiindcă este un cineast înăscut și un creator complex: pictor, scriitor, compozitor, actor, regizor de teatru și film. Așa încât după ce am văzut aceste filme, mi-a venit să exclam: "L'Afrique? Quel cinema!" - de altfel, acesta este și titlul volumului lansat în zilele festivalului de criticul & istoricul de film belgian Guido Convens. Din păcate, conchide autorul "aceste filme, multe extraordinare, nu au aproape

nici o șansă de a fi distribuite". Concluzie regăsită și în alocuțiunile simpozionului "Difuzarea, promoția și distribuția filmelor francofone: realități și perspective" (printre participanți s-a numărat și faimosul realizator TV Frederic Mitterrand) și unde protagonista filmului "Madame Brouette", actrița senegaleză Rokhaya Niang (frumoasă și statuara ca o regină africană, dar spirituală, inteligentă și răzvrătită precum eroina ei, pentru care a obținut, de altfel, premiul de interpretare feminină) a spus răspicat: "Rămânem închiși în festivaluri ca în ghetouri. Filmele noastre nu-și găsesc decât rareori distribuitori. Chiar francofonia e înțeleasă mai degrabă ca o diversitate, ca un mozaic, decât ca un liant între culturi".

D AR NAMUR a însemnat și alte "descoperiri", mai puțin exotice, dar nu lipsite de culoare, inedit, farmec. În majoritate *chipuri de femei* - personaje, actrițe, regizoare. Regizoarea de origine islandeză stabilită în Franța, Solveigh Anspach perseverează în a prezenta destine atașante de femei și în "Stormy Weather", film unde pune în discuție (cu tactul & discreția ei binecunoscută, apreciată în "Haut les coeurs!", prezentat la recenta ediție a "Sărbătorii filmului francez" de la București) condiția femeii și pleacă să filmeze în locurile natale, cu Elodie Bouchet cap de afiș. Marocana Narjiss Nejjar, regizoarea și scenarista filmului "Les yeux secs", câștigă trofeul "Bayard d'Or" pentru cel mai bun scenariu, istorisind cu simplitate, brutal chiar (dar cu multe notații foarte personale) povestea stranie a unui saut berber de munte, teritoriu al femeilor ce-și oferă trupul și unde bărbații, ca să locuiască, sunt obligați să plătească. Simplitate, dar și multă forță în documentarul de lung metraj semnat de Nina Tousseint și Massimo Ianetta "La decomposition de l'ame" (*Bayard d'Or - Prix TV5* pentru documentar) - un fel de "Memorialul durerii" ce are ca protagoniști trei victime ale Stasi și ca loc de filmare fosta închisoare pentru deținuți politici a Ministerului Securității de Stat din

fosta RDG. Cunoscută din filmul "Opt femei", simpatica și vivace actriță Firmine Richard a fost una dintre cele mai solicitate vedete ale festivalului, chiar dacă aici, la Namur, nu a venit cu vreo peliculă, ci a fost doar membru în juriu. Explică ea cu umor: "Am avut noroc cu Ozon. El m-a băgat în ochii publicului. Acum toată lumea mă cunoaște, îmi cere interviuri. De fapt, eu am rămas aceeași: la fel de neagră, de urâtă și de grasă. Și nu cred că am devenit mai talentată. Poate ceva mai bătrână!" La 65 de ani, Bernadette Lafont (descoperită de Truffaut în "Les Mistons" și devenită muză inspiratoare a multor cinești din *Nouvelle Vague*, mai ales Chabrol) nu arată de fel bătrână (deși mărturisește, evident cu cochetărie, că ceea ce-și dorește "mult, mult de tot" este să joace rolul unei bunicuțe!) A sosit la Namur (un oraș pe care, evident, îl iubește "mult, mult de tot") deoarece este omagiată de festival (împreună cu o altă figură emblematică a cinematografului francez - Jean-Claude Brially), printr-un *Coup de Coeur* (cu filmele "L'eau a la bouche", "Un bon petit diable", "La maman et la putain" și "Personne ne m'aime") și o *Lecție de cinema*, prilej de a-i aprecia naturalețea, spontaneitatea, umorul, farmecul, dar și frănchețea remarcilor: "Francofon sau nu, un film

trebuie să fie în primul rând un film bun. Sigur, sunt pentru cinematograful francofon - el este, dacă vreți, *tarlăua* mea. Eu nu filmez în străinătate. Nu sunt un produs de export. Sunt un produs local, ca brânza de Brie!"

F IINDCĂ vorbim de *Coup de Coeur*, atunci trebuie să spunem că filmul care a sedus atât publicul, cât și juriul s-a numit chiar așa: "La grande seduction / Marea seducție"; e un debut în lung metrajul de ficțiune și este semnat de Jean-Francois Pouliot, un regizor canadian de 46 de ani, fost asistent de cameră la "A fost odată în America" al lui Sergio Leone și autor de filme publicitare, recompensat cu multe premii internaționale. Motivând decizia de a-i acorda Marele trofeu al Festivalului (*Bayard d'Or pentru cel mai bun film* și 17.000 de euro!), președintele juriului Andrzej Zulawski a arătat: "Am văzut în festival multe filme bune, am văzut multe chipuri de a fi francofon. Dar, ceea ce ne-a emoționat la acest film a fost că ne-a arătat cum poți să fii om, și aceasta cu bonomie, cu zâmbetul pe buze, cu o privire - inclusiv cinematografică - proaspătă și cordială. Găsesc că așa trebuie să fie cinematograful francofon: o privire cordială către *celălalt*".

Viorica Bucur

cronica plastică

de Pavel Șuşară

Laureatii Premiului Prometheus – 2003

Silvia Radu și Vasile Gorduz

SILVIA Radu și Vasile Gorduz, doi dintre cei mai importanți artiști români de astăzi, au primit, de curând, Premiul Prometheus, acordat de Fundația Anonimul, pentru Opera Omnia. Cea mai importantă recompensă culturală și materială care se acordă astăzi la noi, Premiul pentru Opera Omnia nu a revenit unui artist, nici unei opere, ci unei conștiințe artistice și unei construcții morale care se ridică dincolo de stricta prezență individuală, asemenea unei anvelope fluorescente în jurul unui nucleu în plină combustie. Juriul, compus din Andrei Pleșu, Sorin Ilfoveanu, Sorin Marin și Dan C. Mihailescu, a făcut cea mai justă și mai neconvențională alegere dintre posibilele variante, premiind, simultan, o operă, un destin, un model uman și o prezență publică fără fisură. Fiecare dintre aceste componente și toate la un loc, poartă un singur nume. Adică *Silvia Radu și Vasile Gorduz*.

A treia cale

SILVIA Radu se naște în anul 1935, în localitatea Pătroaia. Absolventă, în 1960, a Academiei de Arte Frumoase (Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu”), participă la numeroase expoziții din țară și din străinătate. Premiul UAP pentru sculptură – 1966 și 1974 și premiul UAP pentru artă monumentală – 1964. Locuiește în București și este soția sculptorului Vasile Gorduz.

I

De mai multă vreme, dar lucrurile abia acum s-au manifestat suficient de pregnant pentru a fi remarcate, Silvia Radu a început o luptă, s-ar putea spune

acea luptă pe viață și pe moarte care a însoțit permanent marea noastră sculptură încă de la nașterea sa, cu imperativul figurativismului explicit, cu epica reprezentării dacă îi putem spune așa, pe care se sprijină ontic limbajul sculpturii. Iar când invocăm limbajul sculpturii, în mod evident referirea se face la statuarul occidental, în mod particular la cel din perimetrul catolic, a cărui ascendență în spațiul clasicității greco-latine constituie o evidență care nu mai are nevoie de nici o demonstrație. Dacă Dimitrie Paciurea, primul sculptor român care a resimțit imposibilitatea coabitării unei arte realiste, de multe ori documentare, așa cum se regăsește sculptura în spațiul său originar, cu aspirația spiritualității și cu vocația transcendenței din doctrina creștinismului oriental, rezolvă această problemă,

aparent insurmontabilă, prin preluarea în tridimensional a bidimensionalului icoanei sau prin fuga în gigantism și în alegorie, dacă Brâncuși se adâncește în arhaic sau se înalță pînă simte tactil lumina glacială și eternă a formei pure, Silvia Radu, minată fatal de aceeași neliniște, găsește o a treia cale. Ea nu este interesată nici de epica lui Paciurea, de simbolismul său narativ și puțin livresc, după cum nu are în vedere nici depozedarea de materie și dobîndirea stării de levitație pe care Brâncuși le-a experimentat cu atîta strălucire. Lupta ei cu lumea denotativă, cu redundanțele materiei și cu inconvenientul gravitației se duce, de fapt, pe două fronturi: din punctul de vedere al cadrului fizic și moral, aceasta se desfășoară în spațiul eclezial – a se vedea abundența iconografiei sacre, de la îngeri și pînă la formele asimilabile, în repertoriul său de imagini –, iar, din punctul de vedere al viziunii formale și al codificării stilistice, interesul ei merge către modelele inocente ale copilăriei, ale începuturilor de civilizație și, în general, ale marilor momente fondatoare. Există, în aceste forme, la nivelul unor reprezentări ezitante, fără expresie particularizată și fără nici o finalitate proprie, semnele evidente ale unei mari devoțiuni față de modelul originar. Silvia Radu reușește astfel să identifice un spațiu expresiv în măsură să transmită atît o vibrație afectivă profundă și ingenuă, cît și să inducă sentimentul că respirația blîndă a transcendenței este consubstanțială formei și inseparabilă de existența ei immanentă. Iar această performanță rară este obținută fără a sacrifica, prin abuz de materie sau prin fugă excesivă, miracolul incarnării, dar și fără a cădea în iluzia că forța plasmuirii și a fabulației poate mîntui lumea de pleonasmele substanței. Artista și-a găsit un orizont optim de contemplație și de manifestare în acele momente în care nevoia de exprimare și de mărturisire este opanajul exclusiv al conștiințelor pure, fie că acestea se regăsesc în lumea copilăriei indivi-

duale sau în aceea a umanității care n-a ajuns încă la gîndirea abstractă și la expresia noțională. În acest fel, criza profundă pe care tridimensionalul o trăiește permanent în spațiul cultural răsăritean și-a găsit o nouă rezolvare. Nevoia irepresibilă de a crea forme spațiale, de a transmite mesaje prin discursuri care implică o anumită organizare a materiei, se poate, pînă la urmă, împăca în mod firesc cu interdicția de a crea *chipuri cioplite*. Și asta nu prin subterfugii multiple sau prin manipularea abila a diferitelor sofisme, ci prin depozedarea *chipului* de aroganța propriei identități și de pretenția intrinsecă a substanței de a se comunica doar pe sine însăși. Dincolo de fabulație și de interjecție, soluții deja experimentate la nivel maximal, sculptorița a găsit în viziunea populară și în devoțiunea simplă resursa cea mai eficientă a

concilierii. Fără a renunța la figurativ, dar și fără a cădea în ego-ul sonor și arogant al acestuia, Silvia Radu s-a întors către expresivitatea crudă, adică necoaptă, și, nu de puține ori, sălbatică, a icoanei populare, fie ea pe lemn sau pe sticlă. Dacă unii dintre îngerii săi expresioniști descind evident din reprezentările fruste ale unei lumi pentru care ordinea vizuală nu este o practică, ci doar componenta strictă a unei irepresibile nevoi interioare, Sf. Gheorghe pare a coborî direct din tiparul fragil și ingenuu al unei icoane pe sticlă de Nicula. Prin această stilistică ambiguă, în care frăgezimile materiei coabitează perfect cu vibrația spirituală și cu o pietate pură, nesistemată încă prin meditații teologice, în care *chipul* este doar mărturia înaltă a creației și nicidecum semnul de vanitate al creaturii, Silvia Radu realizează una dintre cele mai interesante

Silvia Radu

Silvia Radu

Vazile Gorduz

și mai profunde experiențe ale statuarului românesc. Iar Sf. Gheorghe rămîne, cel puțin pînă în acest moment, expresia maximă a celei de-a treia concilierii, după momentul Paciurea și Brâncuși, a formei clasico-renascentiste, antropocentrice și eroizante, cu spiritul contemplativ și introvertit, nonfigurativ și nondiscursiv, al unui Orient generic, dar și bizantin, în particular.

II

Dar chiar și atunci cînd Silvia Radu mută accentul pe un alt gen artistic și își modifică natura limbajului, adică atunci

cînd devine grafician și pictor, datele ei fundamentale rămîn neschimbate. Lumea sculpturii sale, aceea în care elenismul, paleocreștinismul și hieratica bizantină se îngîna spre a dezvălui o expresivitate plastică inconfundabilă, se transferă deplin în pasteluri. Figuri angelico-elenistice, portrete încremîtate într-o atitudine monumentală și într-o expresie de multe ori cutremurătoare, populează acest univers - auster în profunzime -, dar care irumpe cromatic în tonuri expresioniste. Schimbînd doar datele iconografice, aceleași caracteristici se regăsesc și în guașe. Convențional peisaje, în sens strict localizate în Vama Veche, acestea se

Silvia Radu

înscriu într-o dinamică similară a trăirii și a gândirii artistice, aducînd în același plan atît o austeritate de fond, o reală nevoie de rigoare și de interiorizare, cît și gestul liber și tonul fovist. Mult mai restrînse ca număr, uleiurile păstrează și ele caracteristicile generale, deși, la o primă privire, par mai apropiate de spiritul acelor artiști care au impus în peisagistica noastră de astăzi o componentă mai curînd panteistă și o atitudine jubilară, de celebrare pură, cum ar fi Horia Bernea, Florin Niculiu, Horia Paștina, Constantin Flondor etc.

Între Materie și Absolut

VASILE Gorduz se naște în anul 1931, în localitatea Trifești - Orhei. În 1961 absolvă secția de sculptură a Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu”, din București, clasa profesorului Ion Lucian Mumu. O activitate prodigioasă îl aduce de timpuriu în prim planul vieții noastre artistice, deși prima expoziție personală o deschide abia în anul 1992, la Galeria Catacomba. Participă la importante expoziții în țară și în străinătate, realizează mai multe lucrări de for public și instalează, la Sevilla și la Roma, o remarcabilă sculptură reprezentîndu-l pe Împăratul Traian. În 1983 primește Marele Premiu al Uniunii Artiștilor Plastici din România, iar în 1992 Premiul Național oferit de Ministerul Culturii. Locuiește în București și este soful sculptorului Silvia Radu.

I

Mai degrabă scund, cu mîini grele și butucănoase, cu degetele maronii de la aburul satanic al nicotinei, cu unghiile înămolite, cu fața brăzdată, nebărbierită și pămîntie, cu priviri candide și sfoase de țaran, de țaran exilat din geometria severă a pămîntului și din armonia ciclurilor pastorale direct în vîltoarea ilogică și în ceremonialul barbar al unui oraș care nu și-a găsit nici ordinea, nici scara, și nici cadența, taciturn și febril în același timp, scufundat ca un fœtus în pîntecele umed și nocturn al materiei, cu zoaiele face-rii curgîndu-i ca secrețiile unui vulcan noroios printre degete, dar incurabil însetat de lumină, de mlădierea ei pe vibrațiile cărnii, Vasile Gorduz reface, asemenea tuturor reformatorilor din arta plastică românească, întreaga istorie a statuarului. Ca și Brâncuși, dar într-o altă perspectivă și cu alte instrumente, el pornește dinspre lumea

aproape amorfă a culturilor preistorice, dinspre situl arheologic integrat cu totul ordinii naturale, pentru a descoperi valorile perene al clasiciității, acele efigii absolute ale biruinței spiritului asupra materiei discontinue și obosite. Dacă, în principiu, pasul imediat următor ar fi fost eliberarea de normele exterioare și de codurile prestabilite, adică plonjarea în geometria pură a lumii și în latențele profunde ale limbajului, așa cum dădea de înțeles lucrarea *Conversînd cu o pasăre*, în realitate n-a fost așa...

univers, poate să le strige pe nume, să le dea formă și viață și, mai apoi, să le arunce în brațele tuturor ca pe niște ofrande ale pămîntului, ale pietrei, ale aerului, ale apei, ale focului și ale visului, a descoperit altceva, o valoare mult mai înaltă și cu mult mai adîncă: aceea a invocației, a contopirii cu scîncetul facerii, cu nemărginirea Creației și cu atotputernicia Creatorului. Și atunci, Vasile Gorduz a pornit înapoi către credința mus- toasă și fragedă a primilor creștini, către lumea văzută cu ochii

Vazile Gorduz

II

...n-a fost așa, pentru că îngînduratul și solitarul luptător cu materia, cel care simte suflul ei primordial gemînd încă sub povara geologiei, creatorul de chipuri și cioplitorul de imagini, omul fără memorie personală, fără posesia mărunță a propriilor plasmui și fără orgolii, mărturisite sau numai subînțelese, de stăpîn peste o împărăție de fantasme pe care doar el singur le vede și pe care tot numai el singur, în întregul

lor virgini și extatici în fața martiriului și plămădită sumar, doar atît cît să acopere nevoile Logosului, în buza catacombelor. Și în loc să se ducă în sus, către lumina stelară și către ideea pură, despovărată de orice reziduu al cărnii, așa cum a făcut-o Brâncuși, Gorduz a luat-o la stînga, direct către cutremurele inimii și către lumina blîndă a credinței, adică înspre acel loc în care se întîmplă cea mai radicală și mai discretă dintre schimbări. Locul în care *negația* devine *mîntuire*. ■

Silvia Radu

O nuvelă de Dimitri Bakin

Țara de obârșie

PREA MULTE date despre autorul povestirii pe care o propunem cititorilor *României literare* nu se cunosc, din simplul motiv că acesta ascunde cu grijă tot ceea ce ține de existența sa. Personaj fantomatic, scriitor neprofesionist, fiu de jurnalist, a optat totuși pentru meseria de șofer de tir și a început să publice în revista *Ogoniok* povestiri care l-au consacrat și au atras atenția editorilor. În 1995, editura petersburgheză *Limbus Press* îi adună cele mai reușite texte în volumul ce poartă titlul *Strana proishojdeniia* (*Țara de obârșie*), pentru care, în anul următor, la vârsta de numai 35 de ani, i se acordă *Antibuker* pentru proză (premiu literar independent, instituit de „Nezavisimaia gazeta” la sfârșitul anului 1995, ca replică rusească la cunoscutul premiu englez *Booker*). Publicul nu a reușit să facă însă cunoștință cu tânărul și talentatul prozator, deoarece și-a delegat soția să ridice premiul, fapt ce i-a făcut pe unii literați să creadă că acest Bakin este un personaj fictiv, în numele căruia semnează altcineva. În pofida acestor suspiciuni, autorul există în carne și oase, fiind totuși un om ciudat, aparținând aceluși tip răspândit în Rusia de gânditori autodidacți pentru care autoritatea recunoscută nu mai este autoritate. În consecință, nu pune prea mare preț pe recunoașterea oficială, nu se preocupă de literatura rusă, fiind mai degrabă atras de autori anglo-americani de genul Faulkner sau Woolf și, neconsiderând literatura scopul suprem al vieții sale, prețuindu-și mai mult familia și mașina, scrie și publică destul de rar, aproximativ o povestire pe an, în cunoscuta revistă literară *Znamea*. Dimitri Bakin a mărturisit într-un rând că cel mai bine a scris înainte de satisfacerea stagiului militar, când proiecta chiar un roman despre războiul de 30 de ani, ceea ce l-a determinat să se ofere voluntar în războiul din Afganistan, dar a fost refuzat. În ciuda acestor excentricități, talentul de prozator al lui Dimitri Bakin este certificat de povestirile pe care le publică și care au atras atenția Occidentului încă de la debut, măturie stând traduceri aparute în Franța, la Gallimard, în Germania, Anglia, Italia.

DIN VIAȚA de dinaintea, rămăsese cu un vuiet în urechi, însă acesta nu mai era atât de puternic cum fusese odinioară, când i se părea că îi vîiește tot trupul, că îi vîiesc oasele, dinții, unghiile; nu mai era atât de absorbitor, încât să i se pară că se năruie în el peștera întunecată a organismului; nu mai era acel vuiet dincolo de care nu se mai deslușesc cuvintele oamenilor, îndreptate direct spre urechi; însă el de mult își spusese – acesta este vuietul inimii mele. Și, dacă odinioară nu-și putuse distinge bine propriile cuvinte, dar cel puțin își cunoscuse gândurile, acum, căsătorindu-se cu o femeie, care îl adunase dintr-o gară și îl dusesese acasă, depunându-l înaintea privirilor mamei sale, acum putea să le audă pe amândouă, străduindu-se să se deprindă a se lăsa pătruns de vorbirea limpede ce se transformă cuvintele necunoscute în ceva palpabil la nivel fizic, percepându-le cu pielea feței, ca pe niște ghemotoace ușoare de vată, aproape imponderabile; lepădându-se totuși de obiceiul de a striga din răspuneri în plină liniște, în încercarea de a acoperi vuietul surprării sale interioare, dar, chiar și așa, nu reușea, iar glasul său strident, urlând cuvintele, al căror sens părea cu atât mai absurd, cu cât le striga mai tare, făcea să zăngăne geamurile ferestrelor, tulbura apa translucidă, stârnea cenușa în sobă.

Cum se petrecuseră lucrurile în gară, mama Mariei nu află niciodată, păstrând în memorie, cu zgârcenie, dar și cu migală, ziua în care fiică-sa apăruse cu un bărbat de vreun metru și jumătate, a cărui îmbrăcăminte era numai bună de pus pe foc; revăzuse acea zi, ca într-o tranșă hipnotică, în nopțile de nesomn din toți acei șapte ani pe care îi mai trăise după aceea; și deslușise care fusese cea mai importantă întâmplare din ziua aceea abia pe patul de moarte, cufundată în curgerea doamoa, negrăbită a firii – și ei plutiră împreună cu ea, încremenind în conștiința ei, așa cum și-i întipărise în minte pe vecie – cum încă nu apucaseră să deschidă gura, când încă nu apucaseră să devină soț și soție și să facă tot ceea ce făcuseră mai apoi – fiică-sa cu viitorul ei soț, de vreun metru și jumătate, ce stătea înaintea ei fără să scoată o vorbă, pregătindu-se, fără să-i ceară măcar binecuvântarea, să-i aducă la cunoștință hotărârea lor.

Dar, cum era și de așteptat, fapta Mariei nu-i surprinse prea mult pe cei ce o cunoșteau, și o cunoșteau destui; cu alte cuvinte, se așteptau la așa ceva din partea ei, mai cu seamă în ultima vreme, observând-o cum, în decursul a cincisprezece ani, privind iscoditor cerul nopții, își căuta steaua, trimițându-și în energia cosmică turbata ei sete de maternitate; poate de aceea era neîndoios faptul că, în clipa în care își va găsi steaua, cel târziu în acea dimineață, va ieși în stradă, cu mreje și funii, va prin-

de și va lega primul bărbat ce-i va ieși în cale și-l va târî după ea în casă.

L ADUSE într-o miercuri, la unsprezece dimineață, iar, la unsprezece și jumătate, deja stătea gol în mijlocul curții, între staulul vacilor și hambarul în care depozitau fânul, înaintea unui lighean mare și adânc, plin cu apă caldă; vechile lui haine, frumos împăturite, erau puse deoparte și, apoi, când Maria, înarmată cu un burete aspru și cu săpun, îl aplecase tăcută deasupra ligheanului, săpunindu-i impasibilă trupul bărbătesc, cu desăvârșire alb, aproape fără păr, el, încordându-și grumazul, trăsesese mereu cu coada ochiului înspre hainele sale, căroră le dădeau târcoale găinile. Tot ritualul spălării, înfăptuit cu grijă, nu dură mai mult de o jumătate de ceas, după care, ștergându-l bine de tot cu un prosop plușat și luându-i vechile haine, îl duse în casă, în camera pe care de la șaisprezece ani o socotise a ei, unde, pe patul mare, feciorelnic, îl așteptau haine bărbătești noi, cu prețul încă pe ele – o rubască de culoare crem deschis, pantaloni călcați, închiși la culoare, ce aveau și o curea nouă, scârțâitoare, băgată deja prin găici, șosete albastre și pantofi negri, strălucitori – tot ce alesese ea cu migală și pe-ndele, între douăzeci și treizeci și cinci de ani, presimțind maritul iminent, pentru bărbatul pe care și-l imaginase potrivit ca statură și alcătuire; și îi spusese – poftim! – și-i mai zise – astea sunt noile tale haine, îmbracă-le – și apoi ieși, închizând ușa după ea, lăsându-l singur, doar cu duhul nevăzut al singurătății femeiești care, după părerea ei, trebuia să-l convingă de faptul că aici el este primul și ultimul bărbat, cel puțin cât această cameră va fi a ei.

Îmbrăcat din cap până-n picioare în haine noi, se ivi în spațele ei, în vreme ce ea, lângă plita din bucătărie, îi cotrobăia deja prin buzunarele hainelor vechi, înainte să le arunce și, neobservându-l, căci nu se uită deloc înapoi, zăbovi, într-o mână, cu o foaie de hârtie groasă, împăturită bine de mai multe ori, iar în cealaltă, cu o cârpă de culoare închisă, în care era împachetat ceva; în secunda următoare, foaia de hârtie împăturită zbură în găleata de gunoi și, chiar în acea clipă, brusc, el tipă – stai! – și, din nou, a-

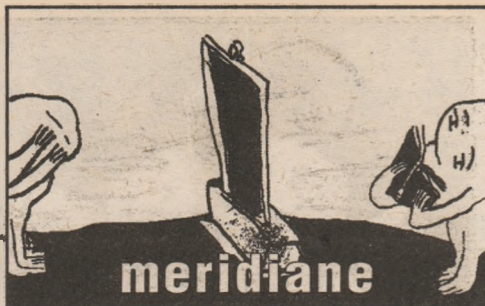
proape fără oprire, tipă sălbatic – stai! – năpustindu-se deja asupra găleții, răsturnând-o cu zgomot pe preșul curat și împărștind cojile de cartofi, măruntăiele de pui și zeama cleioasă ca un terci, destinată porcilor, apuca cu amândouă mâinile hârtia uzată pe margini și începu grijuliu să o scuture de mizerie, stând în genunchi, chiar lângă găleata răsturnată. Atunci ea, care nu-și venise încă în fire, spusese cu voce sugrumată – doamne – și mai spusese – da' ce e aia?; iar el strigă îndreptându-se de spate, dar neridicându-se din genunchi – ce e, ce e?! – și, schimonosindu-și fața, parcă prea mică pentru un cap așa de mare, se răsti – e arborele meu genealogic! Ea rămase în fața lui, cu gura întredeschisă de uimire, înlemnită, albă ca varul, atunci auzind pentru prima oară că, în afara de câinii de vânătoare și de pisicile persane, cineva poate avea arbore genealogic, iar el, scuturând hârtia jilavă, se ridică în picioare, așa caraghios cum era, îmbrăcat cu haine ce nu erau pe măsura lui, dar nepăsându-i parcă de acest lucru, simțind cum timpanele îi plesnesc din pricina vuietului monstruos și, întinzând repede mâna, îi smulse cârpa în care era ceva împăturit și zbieră – da-o încoace! – apoi strigă – așa! – iar apoi ieși din casă și stătu mult timp în grădina, proptindu-și privirea pe trunchiul prunului și trupul său fu zguduit de bătaile inimii de parcă ar fi fost lovit cu pietre, în timp ce tot bolborosea – la dra-

cu, la dracu, numai de nu mi-ar crăpa coastele, numai coastele de nu mi-ar crăpa.

Dar, chiar în aceeași seară, când vuietul din urechi se mai potoli, iar inima i se mai îmblânzi în piept, după ce stătu tăcut lângă fereastră câțva timp, în liniștea amurgului, se apropie de masă și despături în fața Mariei hârtia cu pricina, ce se dovedi a fi veche, dar destul de rezistentă, o hârtie groasă, ca cele de desen, de un metru pătrat, și-i porunci s-o cheme și pe maică-sa. Și amândouă se aplecară deasupra mesei, în lumina blând-gălbui a abajurului, și umbrele le căzură peste nenumăratele nume de botez și de familie, orânduite într-o succesiune riguroasă, având notate semne distinctivă, până și cele privind înălțimea, cu semne cabalistice stranii, cu cruci și cifre, cu semne zodiacale și săgeți mici, egale, indicând legătura de sânge – și dacă ele s-ar fi priceput să se orienteze cum trebuie, să cerceteze cu de-amănuntul acea schemă heraldică desăvârșită, foarte riguros întocmită, în care urma să ocupe un loc și una dintre ele, ar fi urmărit atunci istoria neamului ce se degradase încetul cu încetul, degenerare despre care mărturiseau atât continua diminuare a staturii, cât și continua avansare a bolii în mădularele reprezentanților acestui neam, întemeietorul căruia figura un uriaș, în jurul numelui de familie al căruia nu exista nici cea mai mică urmă care să indice vreun cusur al

Ilustrații din ediția de la Limbus Press, Sankt Petersburg 1996

vigurosului său organism, cu excepția semnului zodiacal și a cifrei 99, desemnând numărul anilor trăiți. Zece minute stătura ele într-o tăcere desăvârșită, aplecate asupra mesei, nedezipindu-și privirile de pe desenul exact, dar fără viață, încât lui, în cele din urmă, i se păru că cele două deja vad în fața ochilor chipurile încremenite, posace, ale tuturor acelor oameni, ascunși dincolo de măștile impenetrabile ale aceluiasi unic neam și, apoi, punându-și degetul pe rândul cel mai de jos, ce se desprindea solitar dintre rândurile compacte ale vitei, spuse – așa sunt eu.

Și aceasta fu singura dată când le îngădui să vadă cu ochii lor obârșia sângelui său, câtă vreme el, cel puțin o dată pe săptămână, despătură hârtia și stătea în fața ei ore în șir, întocmai ca un arheolog călător prin lume doar pe hartă, descifrând cu îndârjire semnele, scoțând la iveală după îndelungi căutări, indiciile bolii de inimă. În aceste ore, mama Mariei, profitând de ocazie, îi spunea mereu fiică-si – omul asta se ascunde de lege – și-i spunea – uite, o să vezi – și repeta neîncetat acele cuvinte ce exprimau îndoilele pe care le avea din pricina îndărătniciei fiicei sale, până când aceasta din urmă se ridica în cele din urmă, cedând atacurilor de furie justificată, și începea să strige – și ce dacă? – și apoi spunea, mai liniștită, zâmbind strâmb nu știu-cărui gând – eu nu's legea – și spunea – eu doară nu-s legea; însă maică-sa îi zicea – asta e adevărul, simt că asta e adevărul; atunci Maria, privind-o pe maică-sa în ochi, rostea cu voce tare singura normă pe care se pricepu s-o exprime în treizeci și cinci de ani de viață – nu este decât un singur adevăr și acela e că noi locuim aici și nu în altă parte, și doar acest adevăr trebuie respectat, doar în acest adevăr trebuie să crezi, iar toate celelalte sunt minciună, fiindcă toate celelalte se pot răstălmăci.

Cu două zile înainte ca el și Maria să-și oficializeze relația, cumpără de la văduva pictorului Pal un costum cenușiu, nu prea vechi, în schimbul unei sume mai mult decât modeste, ca să îl îmbrace la nuntă. Înainte să i-l dea, văduva îi spuse – trebuie să știi, soțul meu a murit în costumul ăsta; atunci el îi spuse – iar eu o să trăiesc în el; ea îi răspunse – așa să faci – și-i mai spuse – numai să nu trăiești cum a trăit el. Iar în ajunul nunții, Maria, văzându-l cum își mută din buzunarul de la rubașcă în buzunarul sacoului cărpa murdă, acea cărpă în care era ceva împăturit, apropiindu-se de el, îi spuse – așteaptă – și-i întinse un saculeț pentru tutun, pe care îl găsisse într-un sertar din vechea comodă, printre bani ieșiți din

circulație, batiste vechi și scrisori îngălbenite; el o privi tăcut; iar ea îi spuse – aruncă cărpa aia – și-i spuse – pune totul în saculețul ăsta și poartă-l cu tine dacă vrei; el o privi la fel de tăcut, apoi despături cărpa din care se iviră buletinul, livretul militar, nu prea mulți bani și două ghemotoace împachetate în foiță de țigară; ea întrebă – da' aici ce-i? – arătând spre pachetele; atunci el despături încet, cu grijă, foița de țigară fășăitoare și ea văzu șapte dinți albi, frumoși și o buclă de păr, și întrebă, atingându-le ușor cu degetul – sunt dinții tăi?; el îi spuse – da – și spuse – dinții ăștia mi-au căzut când eram mic și apoi mi-au crescut alții; ea zâmbi, el o privi și acesta fu unul dintre puținele momente când în pieptul său domni o liniște surdă; ea spuse – iar asta este părul unui copil; el îi zise – al unui copil de șapte ani; ea întrebă – e părul tău?; el îi spuse – nu – apoi rosti liniștit – este părul Ideii.

Și chiar a doua zi după nunta modestă ce trecu neobservată, el îmbracă din nou costumul cenușiu, netezit cu fierul și în care murise pictorul Pal, și se duse la biroul local al forțelor de muncă, unde, într-o cămaruță pătrată, cu cactuși și aloe înșirați pe pervazul coșcovit, o femeie între două vârste, cu o față galbenă și impenetrabilă, ca un cantalup, aflând că i se pierduse cartea de muncă nu se știe pe unde, cu o voce plictisitoare, narcotică, ce părea că rostește doar un singur cuvânt, în feluri diferite, și părea că-i propune doar o singură slujbă, însă cu intonații diferite, începu să enumere profesiile, aruncându-și ochii pe tot felul de hârtii ce se ridicau în teancuri pe masa lăcuită, în timp ce el, tăcut, rozându-și prostetea unghiile, așezat pe un scaun schiop, amestec de foșgăială acelor hârtii nesuferite, îi răspunse o singură dată, atunci când femeia îi propuse o muncă de funcționar iar el înfuriat spuse – nu pot să sufăr să scormonesc prin hârtoage!; și, în cele din urmă, ea spuse – bine atunci – și întrebă – la ce te pricepi?; ce știi să faci?; atunci el, fără să se gândească, răspunse – să trag cu pușcă.

Și își găsi de lucru într-o sală de tir murdă și coșcovită din piață, în care, în decurs de patru zile, făcu o ordine cum nu mai fusese vreodată, căci în aceasta vedea un sens adânc. Ferm convins că a isprăvit-o pentru totdeauna cu traiul searbăd și fără rost, venea la serviciu de cum se crăpa de ziua și până la ora deschiderii își făcea de lucru cu îndârjire și uitare de sine, în încăperea uscată și rece a sălii de tir, curățând puștile, pictând figurinele de animale și păsări, tăiate din foi subțiri de fier, folosind pentru această operație nu-

mai vopsele viu colorate, pentru a le înlesni oamenilor cu vederea slabă nimerirea țintei; schimbă becurile palide ce abia pâlpăiau și încăperea deveni luminoasă și spațioasă; meșteri bănuțe solide, stabile pentru cei mici și chiar și suporturi pentru țevile armelor. La ora zece dimineața deschidea sala de tir, se așeza la ghișeu și număra gloanțele, distribuind în schimb orice foșnet, orice zgomot de sub pământ, căci bataile inimii nu-l împiedicau să audă sunetele universului. Și, în acele clipe, oamenii care își încrucișau privirile cu el începeau să observe în ochii lui o înțelepciune calmă, rece, iar cei care vorbeau cu el erau nevoiți să-și încordeze auzul ca să perceapă glasul lui domol și stins. Iar seara, după ce făcea meticuloasă curățenie în sala de tir, se ducea acasă, strângând la piept în dreptul inimii fără zgomot, saculețul de tutun, în care se păstrau șapte dinți albi și șuvița Ideii.

ÎN TRE TIMP, mama Mariei, ale cărei picioare îmbătrânite, ce semănau cu niște butelci vechi, cu împletituri de vene umflate, verzi-albăstrui, aveau nevoie de căldură, începu să simtă deslușitul curentul de frig izvorât din mișcărilor aspre ale ginerelui, și acest frig, în decursul celor trei luni de conviețuire, se împrăstie prin toată casa, impregnând pereții de cărămidă; începu să perceapă răcoarea pătrunzătoare ce

se răspândea din scândurile vopsite ale dușumelei și de pe suprafața meselor, răcoarea ce ieșea din oglinzi, dulapuri și mașina de cusut; pe lângă acestea, începu să observe că în casă trebuia să se îmbrace mai bine decât atunci când ieșea afară; că din casă dispărură muștele, iar cele care nu apucaseră să zboare, amorțiră și muriră, ca toamna târziu; că sfânta cruce, pe care o săruta mereu noaptea pe ascuns, deveni ca de gheață și n-o părăsea senzația că dacă ar fi ținut buzele mai mult de un minut pe picioarele christosului de fier ar fi trebuit să folosească lapte fierbinte pentru a și le dezlipi de cruce, cum se întâmplase cu mulți ani în urmă, când într-o zi geroasă, își atinsese buzele de stâlpu de fier al scrânciobului. Îi spunea Mariei – nu simți, nu simți că bărbatu-tău a prefăcut casa într-o pivniță? – și o întreba – cum poți să dormi în același pat cu el, dacă eu, în altă cameră, când stau întinsă în pat, parcă aș sta sub un troian de zăpadă?; Maria însă nu observa nimic, mișcându-se prin casa înghețată întocmai ca un chibrit aprins, purtând în ea vâpaia infernală a iubirii sale năvalnice, în stare, nu să topească gheața, ci să o ardă, să-i dea foc să ardă ca o bucată de spirit solid; iar maică-sa îi spunea – doamne, o să murim aici de frig, între aceste cearșafuri țepene. Și, deși temerile mamei erau mult exagerate, totuși uneori aceasta surprindea la ginerele său câte un lucru care l-ar fi făcut pe orice om să nu se simtă în largul său: de exemplu, fu de față când el ținu în mână o bucățică de unt mai mult de cinci minute, dar unul nu numai că nu se topi, ci, dimpotrivă, îngheță și mai tare, fapt ce-i întări convingerea că în

venele lui, în loc de sânge, curge acel lichid care se folosește pentru producerea frigului în congelatoare. Și pe măsură ce se apropia iarna, tot mai des îi spunea Mariei – mi-e frig – și îi spunea – îngheț, înțepenesc. Maria îi spunea – îngheți din cauza gândurilor tale prostesti. Dar veni și ziua când, întorcându-se de la lucru, Maria o găsi pe maică-sa șezând pe un balot făcut din lucrurile sale. Oprindu-se în fața ei, îi spuse încet, cu răutate calmă – ce-i asta? și-i spuse mai încet – unde ai de gând să te duci?; iar maică-sa, cu privirea fixată în colțul unde atârna un cuier pe jumătate gol, îi răspunse ca de pe altă lume – azi am visat că a murit vaca noastră; Maria zise – doamne, Dumnezeule – și zise – tu mereu visezi câte ceva – apoi o întreba – și unde te duci?; maică-sa îi zise – mă duc să stau la sorămea; Maria întreba – de ce?; maică-sa privea înspre colțul acela fără să scoată un cuvânt, ținându-și buzele strânse; Maria tipă – de ce? Poți măcar să-mi spui – de ce?; atunci maică-sa îi răspunse – acolo e cald.

El fu de față la plecarea mamei, dar nu dădu prea mare importanță acestui fapt, nedorind să tulbure raportul ce se statornicea în organismul său, între ceea ce-l apăsa și ceea ce-l susținea, prețuind mai mult ca orice echilibrul aparent, posibil doar în arhitectonică, echilibru ce se nascuse în el de când își găsisse de lucru la sala de tir unde, pe zi ce trecea, calm, egal, neobosit, menținea o ordine ideală.

Prezentare și traducere de
Carmen Brăgaru

(continuare în pag.28)

Dimitri Bakin

Țara de obârșie

(urmăre din pag. 27)

Nu se despărțea decât noaptea de puștile cu aer comprimat, lustruite lună și de figurinele viu colorate ale animalelor sortite pieirii, nede-zlipindu-și din dreptul inimii cei șapte dinți albi și bucla de păr; și în acest răstimp nu băga de seamă frigul uscat, care umplea, contamina casa, nu observă ireversibilul proces de descompunere, ce pătrunsese deja în piatra din zidurile casei unde, cu înversunare tăcută, ardea iubirea soției sale, iubire născută din singurătatea extremă și trecerea necruțătoare a timpului.

Și cursul vieții lui după plecarea mamei rămase la fel de domol, neschimbat, fără a mai pune la socoteală puținele noutăți legate de munca la sala de tir, ca, de exemplu, vânarea șoarecilor vii pe care o executa cu o precizie infailibilă, supranaturală, iată, deja de două săptămâni, după care ivirea întâmplătoare a unui șoarece în incinta sălii de tir îi sugera ideea de a însufleși prea mecanica tragere la tir, introducând în ea patima animalică a jocului pseudomortal, febrila desfășurare pe care o cunoscuse din plin ruda lui din vechime, în timp ce vâna mistreți în veacul trecut, rudă căreia, după toate probabilitățile, îi datora

ireproșabila apreciere, doar din ochi, a distanței, iușimea fulgerătoare a reacțiilor și execuția necruțătoare, rudă al cărei sânge predomina în sângele lui, ale cărei instincte trăiau mai departe în trupul său, conferind mădurelor sale o iușime electrică – de la strămoș luase totul, mai puțin proporțiile, mai puțin măreția omului și aceea a salvăciunii. Între timp, spre deosebire de Maria și de mama acesteia, nu putea să nu observe vizibila degenerare a spiței, când stătea cu orele în fața foii cu arborele genealogic, cuprinzând cu privirea toate ramurile putregaiului prezent, amintindu-și tot ceea ce merita să-și amintească, scoțând la lumină oasele albe ale datinii aproape uitate, în tot acest răstimp încercând sentimentul pe care îl resimte un om când privește printr-un binoclu întors; dar conștient de toate acestea, de la o vreme, începu să creadă cu evlavie într-o posibilă regenerare după modelul lobeilor și al begoniilor, ce-i întăreau ideea că în lumea aceasta degenerarea unui neam se afla la graniță cu regenerarea acestuia, iar uneori ele sunt legate atât de strâns, încât o privire indiferentă nu se sizează exact momentul de trecere de la una la alta. Convingerea lui era atât de puternică încât, presimțind în sine sămânța, în stare să dea lumii mlădița

unui neam măreț, într-o dimineață târziu în casă scara de lemn din grădină și se urcă în pod cu gândul să îngroape acolo hârta, ca pe un lucru incriminant și de ocară; și în razele tulburi ale luminii cenușii ce pătrundea în pod printr-o fereastră, acoperită cu pânză de păianjen, mișcându-se lent, stângaci, prin stratul gros de praf, tot balmăjea ceva – transform natura în rac – și îngăima – mă port cu natura așa cum cred de cuviință; și furișându-se în cel mai îndepărtat colț al podului, ascunse hârta printre grinzile cioplite și astupă cu reviste vechi, din timpul revoluției, acest loc pentru ca, asemenea florilor, să uite odată pentru totdeauna de trecutul implacabil.

Apoi, nedespărțindu-se de săculețul pentru tutun și de ce avea în el – de acest modest, aproape inconștient relicvariu, care în conștiința lui atârna greu și însemna nu mai puțin, dacă nu mai mult, decât un stăvilă și un mausoleu – se consacră în întregime vânătorii de șoareci, meșterind în acest scop, un sertăraș din plexiglas, închis cu zgomot de un mecanism primitiv care, totuși, funcționa cu precizie, folosind pe post de momeală bucatele de cașcaval uscat.

Din când în când, pe Maria o vizita maică-sa. Intra în casă și, din prag, întreba dacă bărbatu-său este acasă și, primind răspuns negativ, cutreiera camerele târșându-și picioarele și fața ei, smochinită tragic, exprima uimire. Odată, Maria o întreba – de ce te miri așa?; iar maică-sa, resimțind suflul apăsător al stricăciunii, ce răzbătea din pereți, zise foarte sincer – mă mir că această casă nu s-a năruit încă. Mănată de o bucurie răutăcioasă și de disperare, își mișca buzele uscate, numărând cu râvnă crăpăturile și dărele galbene de pe tavan, care nu existaseră înainte, concentrându-și atenția asupra tuturor lucrurilor care se desprindeau, cădeau și erau acoperite de mușgaiul vorace; lingurile și furculițele de argint înnegrit îi induseră o stare ca de șoc, căci era convinsă că argintul nu se poate înnegri, și dacă metalul nobil se înnegrea, însemna că nu exista pe lume un material care să nu fie prefăcut în praf și pulbere de atingerea ginerelui ei, cu excepția, poate numai a fiicei sale. Într-una din vizite îi spuse hotărât Mariei – trebuie neapărat să-i furi săculețul ala diavolesc și să-l îneci în mlaștină cu tot ce e în el; Maria întreba sec – de ce?; maică-sa îi

spuse – dar el de ce-și poartă peste tot dinții căzuți și şuvița aia de păr?; Maria îi zise – asta-i treaba lui; mamă-sa o întreba – al cui e părul ăla?; Maria zise – cred că e al unei femei; mama o întreba – ce femeie?; Maria răspunse în surdina – o femeie pe care o cheamă Ideea; atunci maică-sa spuse cu milă amestecată cu dispreț – Ideea nu e o femeie – și apoi spuse – Ideea vrea să zică ideea.

Din momentul în care se desatorosise de hârtie, îngropând, sub teancurile de ziare vechi din timpul revoluției, harta biologică a neamului său, și împreună cu ea logica solidă a proceselor vieții, convins că nu există și nu pot exista alte mâini, decât propriile-i mâini, care să reînvie și să ducă mai departe lista familiei sale dosită în pod, timpul pentru el se opri în loc și începu să se gândească serios la nemurire. După vreo trei săptămâni când ajunse la esența nemuririi, biziindu-se pe imobilitatea timpului, față de mobilitatea materiei, când conștiința lui fu pregătită să se verse în vid, îi apărură brusc în vis niște armăsari negri gonind în galop și cursul vremii se pomi din nou. Din acel moment, se sculă cu capul greu și, cu presimțirea amară a nenorocirii, plecă la lucru. Și aceea fu ziua în care i se aduse la cunoștință că sala de tir se închide pe timpul iernii. Și atunci, pentru prima dată în ultimele trei luni, își auzi inima și, asurzit, uitând într-o clipă de jocurile sale pseudomortale și de gândurile despre nemurirea materiei, se năpusti afară din sala de tir, deschizând cu piciorul ușa ușoară și, la început tot mai repede, apoi tot mai lent, fugi în pustiu văjăitor al timpului, până când picioarele începură să i se împleticească din cauza greutății peste fire a trupului său mărunț, vibrând tot; apoi prăbușindu-se, atinse cu buzele pământul nepăsător și, în creierul său, răsări o floare neagră.

Uncheașul, care, cu o căruță scârțâind din toate încheieturile, transporta bidoane cu lapte, mănând, cu o funie de cânepă, o mârțoagă roșcovănă și pleșuvă, îl duse la spitalul din cărămidă roșie, unde doi sanitari, îi ridicară și îi purtară pe o targă trupul încă tremurând tot și mirosind din cap până-n picioare a lapte prelins pe la hărtoape.

În salon, îl dezbrăcară și îl așezară pe un pat făcut neglijent și, până seara, zăcu în delir cufundat în adâncul toamnei, încercând cu ajutorul florii negre răsărite în creier să înțeleagă cărei ticăloșii se datora faptul că fusese lipsit de munca lui îndrăgita, pe motivul stupid că dintr-o zi într-alta o să înceapă să ningă. Spre seară, veni la el Maria, însă toate cuvintele ei, neliniștea ei chinuitoare, mișcărilor frac-

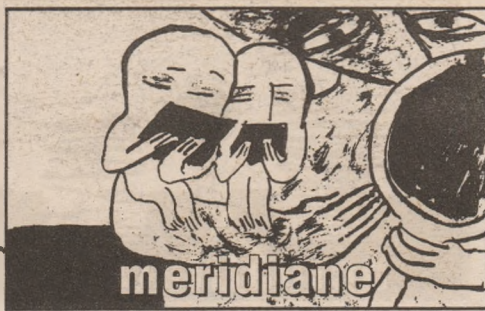
turate – însăși existența ei, se scufundară în vuietul inimii sale, precum și existențele tuturor celorlalți oameni, ce trăiau alături de el în acea țară.

SI, ULTERIOR, tot ce-i făcură doctorii de acolo, ca și cei chemați de la oraș, ce îl examinară în nesfârșite cabinete și camere, radiografiindu-i cu raze Roentgen sufletul, printre albele raze ale coastelor, radiografiindu-i inima bătândă, în care îngroziți descoperiră, înfipt în mușchiul ventricolului stâng, un glonte de plumb în jurul căruia crescuseră țesuturi fibroase ce pompau sângele prin artere împreună cu mușchiul sănătos, examinându-i pieptul alb, plâpând, și fără păr, în speranța de a descoperi orificiul făcut de glonte ajung în inima lui, dar negăsind absolut nimic, în afară de sfârc; tot ce-i făcură, îi făcură ca să facă lumină în creierul lui întunecat și să dea o semnificație prezentă și unică semnului în cifrat aflat deasupra numelui de familie al vânătorului de mistreți care fusese uitat pe nedrept, dar care spunea că acel om trăise jumătate din viață cu un glonte în inimă, care i se implantase la o vânătoare, fie din greșală, fie din rea intenție – pentru ca acum, după șapte generații, urmașul său să aibă aceeași soartă, moștenită însă din naștere, fără să fi fost împușcat, și tot ce-i făcură, îi făcură ca să-i reamintească că ciclul iernii este resimțit tot atâta timp ca și cel al verii, iar ciclul vuietului tot atâta timp ca și cel al liniștii și ciclul degenerării tot atâta timp ca și cel al regenerării – și asta nici prea lent, nici prea rapid. Veniră la el și îl întrebară – ce simți înăuntru? – îl întrebară de fiecare dată – ce simți, acolo, înăuntru?

Și acțiunea lor își atinse scopul, nebanuit nici măcar de ei, în acea noapte în care, căzând într-un somn adânc, văzu pădurea vânătorii de odinioară, și un om ivindu-se din pământ. În dimineața următoare îi ceru asistentei hainele, dar ea întreba – pentru ce?; el spuse – plec acasă – și spuse – am înțeles totul. I se interzise însă să părăsească spitalul, și atunci, așteptând venirea Mariei, îi ceru răspicat să-i aducă de acasă costumul. Și chiar în acea zi, îmbrăcat cu costumul pictorului mort, strângând în pumnul mic săculețul de tutun în care se păstrau șapte dinți albi și şuvița de păr a Ideii, se înfățișă înaintea medicului șef și spuse – am înțeles totul; acela spuse – dar nu ai voie să pleci; el zise – plec; – iar acela închise ochii pe jumătate și întreba – ce simți înăuntru?; și atunci el spuse apăsător – încredere.

Prezentare și traducere de
Carmen Brăgaru

EDITURA PARALELA 45		BELETRISTICA	
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA BIBLIOTECA DE PROZĂ SCURTĂ			
Hugo von Hofmannsthal Femeia fără umbră		Feodor Sologub Țărână din țărână	
format 10 x 18, 252 p., 99.000 lei		format 10 x 18, 324 p., 140.000 lei	
Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.			
PARALELA 45 EDITURA			
Comenzile se primesc pe adresa: Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130 Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492 e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro			

B.D. cu scandal

● În 1954, psihiatrul newyorkez Frederic Wertham publica o carte, *Seduction of the Innocent*, în care afirma că popularele benzi desenate erau principala cauză a delinvenței juvenile. O jumătate de secol mai târziu, același vînt de panică morală suflă asupra acestei regiuni a culturii populare. Iscat acum de albumul B.D. *The Rawhide Kid*, lansat în iunie de Ed. Marvel Comics din New York. În primul episod, o bandă de rău-făcători năvălește în orașul Wells Junction în galop, producînd panică. Dar, chiar în timp ce pistolarii îl urmăreau pe șerif, apare cow-boy-ul justițiar Kid, arhetipul american al băiatului bun și curajos, care-i sfidează pe brutalii călăreți. E greu de crezut că un scenariu atît de comun și inocent i-a putut scandaliza pe conservatorii americani, căci, deși albumul poartă mențiunea „pentru cititorii avizați”, el nu conține desene sau scene șocante, iar umorul provine în mare măsură din referirea parodică la stereotipuri. Doar că eroul pozitiv, creat de Marvel în anii '50 plecînd de la un foarte popular serial TV, *Rawhide*, explică aluziv de ce nu s-a îndrăgostit niciodată de fetele salvate din ghearele bandiților: Kid e homosexual. O asociație neo-conservatoare ce apără valorile familiale și creștine, Family Research Council, a deschis ostilitățile împotriva lui *The Rawhide Kid* - 2003, calificînd albumul drept „un nou exemplu de îndocitrinare și incitare a copiilor la homosexualitate”. I s-a alăturat și Asociația Familieiilor Americane (AFA), la fel de indignată. Editorul a replicat: „Marvel Comics vrea să facă albume BD care să reflecte societatea sub toate aspectele ei. Nici vorbă de incitare la homosexualitate. În general, personajele BD sînt fie monumente de virtute, fie ticăloși, fie victime. *The Rawhide Kid* nu e nici una din astea. E doar cow-boy-ul enigmatic care se bate cu mîinile goale împotriva mai multor desperados și apoi își scutură hainele și își aranjează frizura.”

rează totuși pe o listă de „lecturi recomandate”, ce va intra în vigoare în 2005, iar predarea lor la clasă rămîne la latitudinea profesorilor...

Scoși din manuale

● Boris Pasternak (în imagine), Isaak Babel, Iuri Dombrovski și alți scriitori victime ale represiei sovietice au dispărut din noile manuale ale liceelor din Rusia. Un grup de scriitori cunoscuți a trimis un memoriu Ministerului Educației pentru a protesta împotriva acestei măsuri a „birocratilor nostalgici care, fără să o spună deschis, nu vor ca elevii să fie impresionati de paginile cele mai tragice ale istoriei sovietice”. Ministerul a răspuns că marile romane ale victimelor stalinismului figu-

Pelevin, dezamăgitor

● Cronicar extravagant al Rusiei postsovietice, moscovitul Viktor Pelevin este, la 40 de ani, un scriitor de succes nu numai în țara sa, unde cărțile i se vînd ca pîinea caldă, ci și în Occident, unde e tradus la edituri mari. *Mitraliera de lut*, *Omon-Ra*, *Viața insectelor* și *Generația P* (tradusă în franceză, la Seuil, sub titlul *Homo Zapiens*) au sedus atît elita intelectuală, cit și marele public. Ultima sa carte, lansată la Moscova luna trecută, era așteptată cu nerăbdare după cinci ani de tăcere. Intitulat *Dialectica perioadei de tranziție de la nicăieri la niciunde* (Ed. EKSMO), noul volum al lui Viktor Pelevin, care conține un roman și cinci povestiri, a dezamăgit vizibil prin manierism. „Izvestia” regretă că trebuia să folosească de atîtea ori cuvîntul „iarăși”, săptămînalul „Ejenedelni

Jurnal” estimează că „e același lucru ca *Generația P*, doar că actualizat”, iar „Novaia Gazeta” îi reproșează că își folosește previzibil fierea, sarcas-

mul spiritului său ireductibil independent și jocurile inteligente de cuvinte într-o proză sulfuroasă. În imagine, Viktor Pelevin văzut de David Levine, desen reprodus din „The New York Times Book Review”.

Un editor meseriaș

● Paul Otchakovsky-Laurens are 59 de ani și inițialele numelui său sînt marca uneia din cele mai apreciate edituri franceze, POL. După un stagiu în 1969 la Ed. Christian Bourgois, tînărul redactor s-a mutat la Flammarion, unde a creat în 1972 colecția „Textes”, iar o carte editată de el a obținut în 1976 Premiul Medicis. În 1983 și-a creat propria editură, POL, la care a atras scriitori precum Marguerite Duras, Martin Winkler, Emmanuel Carrère, Camille Laurens, Valère Novarina ș.a. Astăzi, Editura POL are în catalog 600 de titluri și a ajuns să publice în jur de 40 de cărți noi pe an, datorită „POLiticii de autori” și profesionalismului cu care selectează și editează manuscrisele.

Detectiva botswaneză

● Alexander McCall Smith s-a născut în urmă cu 55 de ani în fosta colonie britanică Rhodesia de Sud (azi Zimbabwe), e profesor de Drept medical la Universitatea din Edinburgh și scriitor. Bibliografia lui numără vreo 50 de titluri, între care lucrări juridice, volume de nuvele și mai multe cărți pentru tîneret. Dar numele lui a devenit foarte cunoscut în lumea anglofonă abia anul acesta, datorită seriei de cinci romane polițiste *The no. 1 Ladies' Detective Agency* (Prima agenție de detectivi pentru doamne). Publicată în 1998 de o mică editură scoțiană, seria a fost reeditată de Ed. Anchor Books din Londra și a fost best-seller-ul verii în Anglia, iar în SUA s-a vîndut în peste un milion de exemplare. Captivantele romane au ca eroină o negresă din Botswana, Precious Ramotswe, o grăsană de 50 de ani care își vinde vitele moștenite de la părinți pentru a înființa singura agenție de detectivi din țară. Fără studii, dar excepțional de inteligen-

tă, d-na Ramotswe aliază în persoana ei cultura tradițională africană cu idei progresiste, umor, bun simț și înțelepciune. Anchetele ei încep modest prin căutarea unui soț dispărut, a dovezilor de infidelitate, a unui copil răpit și iau amploare, făcînd-o să ajungă în inima tenebroasă a Africii, să înfrunte situații periculoase, cu o încredere absolută în puterea bună-tății, a curajului și dreptății. Succesul romanelor lui McCall Smith se datorează calității morale și înțelegerii umane a detectivului, reconfortului psihic produs de lectură și cadrului exotic în care evoluează dna Ramotswe, Botswana, o țară pe care autorul o cunoaște bine și o iubește cu pasiune (el a înființat Facultatea de Drept din capitala statului, Gaborone). În cronică pe care publicația londoneză „New Statesman” o consacră best-seller-ului, se avansează ideea interesantă că lumea s-a saturat de detectivi aroganți, nevrotici, de excentricități psihologice, perversiuni și violențe, de mizerabi-

lism și simte nevoia unor eroi asemănători celor din romanele polițiste clasice, precum raționalul Sherlock Holmes, intuitiva Miss Marple, rafinatul Hercule Poirot. Mica țară Botswana care are sub două milioane de locuitori și păstrează vechi coduri de conduită nu e un paradis, dar felul cum rezolvă Precious Ramotswe problemele clientelor ei, cu calm, înțelepciune și umor, cucerește publicul occidental, intoxicat cu „filme de acțiune” de serie B.

Mondadori - Berlusconi

● Pentru cei care nu știau că importanta editură Mondadori aparține premierului Silvio Berlusconi, vestea a fost o surpriză: Marina Berlusconi, fata controversatului om politic, a fost numită președintă a grupului de presă și editură Mondadori, care controlează și Editura Einaudi, precum și numeroase publicații, între care săptămînalul „Panorama”. În vîrstă de 36 de ani, ea este și vice-președintă la Fininvest, societatea-mamă a imperiului Berlusconi. Femeia de afaceri a declarat într-un comunicat că e atașată „valorilor fundamentale” ale Editurii Mondadori: „un profund respect pentru cititor și piață, fără a dori să le reorienteze sau indoctrineze; primatul pluralismului de idei și opțiuni.”

Fata lui Arthur Miller

● Tatăl ei este dramaturgul jucat în toată lumea Arthur Miller (cunoscut și ca fost soț al nefericitei Marilyn Monroe). Mama, Inge Morath, a fost fotograf de artă. Soțul ei, cu care are doi copii, e carismaticul actor Daniel Day-Lewis. Dar toate astea nu o definesc pe Rebecca Miller, cineastă și scriitoare de talent. Cel de al doilea film al ei, *Personal Velocity* (adaptare a unor nuvele proprii) a primit marele premiu al Festivalului de la Sundance, un fel de Cannes al

cinemaului independent american. Într-un interviu din „The Independent”, Rebecca Miller vorbește despre dificultatea de a-ți găsi propria cale, atunci cînd crești într-un mediu de artiști străluciți. După ce a studiat pictura la Universitatea Yale, s-a înscris și la cursuri de artă dramatică, fiind vag atrasă de o carieră de actriță. Dar, începînd din 1990 și-a descoperit vocația de regizor de film și acum are mai multe proiecte cinematografice, pe scenarii proprii despre relația tată-fiică.

post-restant

de
Constanța Buzea

DEOCAMDATĂ nimic despre fragmentul (minuscul) de roman. Despre *Marele Bic* însă, neridicând pretenții, versurile fiind destinate unei cărți de colorat pentru copii foarte mici, simplitatea lor și candoarea poveștii sunt chiar de dorit. Ceea ce aveți de făcut neapărat și urgent este să reparați aritmiile ce se simt pe alocuri, accentele nu cad peste tot acolo unde ar trebui. Lucrul acesta, pe cât de ușor de dus la capăt, pe atât de important mi se pare că este. Copilul iubește și primește din instinct versurile armonioase, corecte în muzicalitatea lor. Încercați, având în vedere atenția lui la perfecțiune, să înlocuiți asonanțele facile cu rime interesante care să-l intereseze și să-i solicite până la fericire ușurința lui la această vârstă de a memoriza. (*Ina Ramian*, București) ☒ Singura condiție pentru a publica este talentul. Cine are talent trebuie să aibă însă și multă, infinită răbdare. Studiați medicina, veți avea o profesie minunată căreia vă veți dedica cu pasiune și sacrificiu de sine. Răbdarea de care aminteam va fi calitatea de bază și pentru scris, și pentru lupta cu suferința umană. Medic și poet, unul prin altul se vor îmbogăți, dacă și Dumnezeu va fi pe aproape. Despre poeziile trimise, vă pot spune că sunt modeste deocamdată, ca exerciții de pastel, convorbiri cu divinitatea și cu ființa iubită. Stăruțiți, și poate că nu peste mult veți și publica. (*Asiris Zăgrean-Chiba*, București) ☒ În primul rând, pentru că mi-am dat seama că nu dați importanță problemei, vă rog să fiți mereu atentă la cacofonii. Ele se pot evita splendid căutând alte cuvinte. De pildă *seacă* urmat de *când*, chiar dacă primul apare la finele versului anterior și care se încheie cu punct, în timpul lecturii rapide, efectul se simte dezastruos. Apelând la un similar, *seacă* = *uscată*, ori, dacă nu vă puteți deloc dispensa de primul, tăiați pur și simplu cacofonia prin introducerea unui artificiu, *când* = *atunci când*, și totul se repară. Iată cum poate arăta începutul sensibil al poemului *Gol*: „Floarea de piatră/ Nu plânge./ Ochii-i sunt goi/ Și inima uscată./ Când altă piatră plânge/ Ea se miră...” Poemul

s-ar putea termina foarte bine aici, restul fiind un adaos diluat la o idee frumoasă. Sigur că vă puteți compara cu o floare de piatră care a uitat că se poate plânge din iubire. Era bine dacă poemul nu s-ar fi încheiat minor melodramatic. Poate că va mai trece vreme până ce veți atinge niște performanțe. Înclinați să credeți că persoana care v-a îndreptat încoace, a citit mult și chiar a publicat, cum spuneți, într-o revistă de provincie. Este util să-i urmați exemplul în ambele ipostaze. Citind mult, sunt sigură că veți și scrie nu versuri ci *poezie*, nu ocazional ci dintr-o vocație pe care să v-o luați în serios. Transcriu romanțioasă *Odă*, doar pentru a vă înmulți încrederea și a scrie cu mai mult curaj în reușită: „Gingășe și fragile jucării/ În mâini nebune./ Anii!/ Ce înseamnă anii!/ Marionetele pustii/ Cu fardul șters/ Spoite și bătrâne./ Atârna legă-nate/ În mâna Păpușarului/ Cum le-a vrăjit/ Ce le-a făcut/ Când a suflat pe(ste) ele?/ Din minunate jucării/ Le-a transformat/ În lele”. În fine, poate că sugestia mea ar părea prea îndrăzneată? Cer cuvenitele scuze. Întâmplător și în numele dvs., transcris ca nume de autor, există un ligament cacofonic. Semnați-vă scrierile și cu numele de fată al mamei pe care să-l plasați înaintea numelui dvs. de familie! (*Rodica Comșa*, București). ■

N LUNGA și zbuciumata sa istorie, omenirea și-a înfrumusețat sufletul retrăind – cum au dus-o priceperea și interesele, iubirea dintre marile cupluri: Paris și Elena, Ulise și Penelopa, Tristan și Isolda, Dante și Beatrice, Petrarca și Laura, Emil Constantinescu și Zoe Petre, Adrian Năstase și Mugur Mihăescu... Ceva mai încoace spunând un DA, cam parkinsonic, e drept, și Traian Băsescu & Theodor Stolojan, după cum s-a putut constata la emisiunea „Marius Tucă show” – țineți aproape! În treacăt fie spus, dacă Florin Segărcanu și Adrian Marcu s-ar fi bazat pe „dublul” Năstase-Mihăescu în meciul de tenis cu Ecuadorul, românii ar fi valsat în ritm de oină pe arena din Quito, ecuatorienii s-ar fi naturalizat în apa Amazonului, iar frații Lapentti ar fi făcut plajă pe malul Voislavei murmurând sado-venian; „*Acolo șezum și plânsem*”... Am această convingere, mai ales după ce am văzut cuplul în cauză la emisiunea

cronica tv

Cupluri care au zguduit lumea

„Teo” și l-am auzit pe Domnul Prim-ministru cântând și mirându-se vesel ce melodie interpreta, deși părea tot mai convins că era vorba despre o compoziție proprie în primă audiere. Cel puțin la această concluzie a ajuns, în urma unei psihanalize, vecinul și prietenul meu Haralampy, psiholog și psihiatru.

N.B. Respectiva operațiune freudiană a fost efectuată după un test-șablon preluat din Occident, cu aplicarea normelor metodologice elaborate de un colectiv de specialiști în *copiraité* (!), coordonat de Domnul ministru Mircea Beuran și sub înaltul patronaj ocrotitor prezidențial și guvernamental.

(În ceea ce privește șlagărul interpretat de Domnul Prim-ministru, așteptăm CD-ul difuzat prin canalul Etno Tv la emisiunea lui Aurelian Preda).

...Privind la Teo (și la sclava sa Tanța) cum se zbuciuma erotic și turuitor asemenea unei mori plutind în derivă pe Siret – Sadoveanu aflându-se la vânătoare în Delta cu Petru Groza – ne-am dat seama că, sub ochii noștri, se naște o campanie electorală distrugătoare pentru opoziție. Acțiunea propriu-zisă urma să fie organizată și condusă după o strategie subtilizată

(plagiată?) de la cuplul Blair-Bush (înainte de căderea Bagdadului și a lor în dizgrație) de maiorul Garcea aflat în vacanță mare pentru a lucra sub acoperirea sintagmei „director artistic de imagine” (sau cam așa ceva) pentru campania electorală adrianastasistă. Și, pe loc, din motive în veci inexplicabile, am și citit pe ecranul memoriei un fragmentel superb: „*Când cu ciurma lui Caragea, orășenii fugeau (?) prin sate, iar sătenii prin pustii.*” Eu?! ar zice imediat Topârceanu, „...*Ba mata ești tip ridicol! Eu n-am scris nici un articol!*” (Întru apărarea Muzii,)/ *Despre cel la care/Pare/Că-mi faci treizeci de aluzii.*”// Sau, dacă tot am intrat sub incidență literară, parcă-l aud pe-un ardelean (cult!) exclamând:

–Ay, trăzni-m-ar! De-i pune Salinger peăștia doi *De veghe în lanul de secară*, mâncam la pită goală mai cu nesaț ca Domnu’ Năstase mămăligă cu smântână și chiflele cu crumpeni la Iași. Mă cuget, că Doamne feri, să nu se fi ars, că era cam în grabă...

Poșta redacției. (UNU ARDELEAN). Nu. Deocamdată. Mai reveniți(-vă).

Dumitru Hurubă

scrisori către editorialist

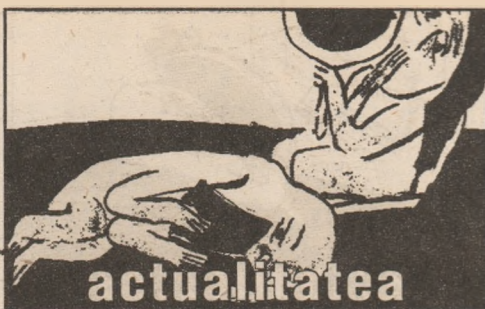
(urmăre din pag.1)

Tranșant, fără complexe, de un individualism radical, cum se definește undeva, este capabil să acopere un larg câmp ideatic, de la conservatorism, liberalism, democrație, societate civilă, instrumentalizare ideologică, globalizare, postmodernism, utopii și idiosincrazii intelectuale la regionalizare, manipulare, propagandă, demagogie, mistică, etc. Cu un instrumentar analitic adecvat el radiografiază cu echilibru și luciditate oameni, cărți, idei, citește (recitește) cu un ochi proaspăt și e capabil să clatine poncife, inerții critice, prejudecăți. Știe pune corect accentele axiologice, adeseori chiar punctul pe i. Toate eseurile din volum sunt incitante, vii, pot întreține dialogul, chiar controversa, textul major fiind desigur *Maiorescu și românii*, admirabilă reevaluare a accepției conservatorismului, reacționarismului pontifului *Junimii*, văzut ca un pro-occidental, adept al modernizării noastre împotriva lungii tradiții de percepere defor-

mată, paradoxală uneori, a ideilor lui (Ibrăileanu, Lovinescu însuși – fapt cu adevărat surprinzător, chiar dacă venea din partea unui neo-liberal – Zeletin, Marino, Ornea, S. Alexandrescu etc.). În fond nu paternitatea tezei „formelor fără fond” e în discuție (disputele de prioritate sunt întotdeauna oțioase) cât faptul că ideile social-politice ale lui Maiorescu au fost rău citite. Dl. Șiulea restabilește adevărul cu aplomb și spirit *more geometrico*, recitând atent *Discursurile parlamentare*. Un polemism de calitate irigă toate paginile – seria interpretărilor pertinente jalonate de nevoia „revenirii în Europa”, de rătăciră încă labirintică spre această țintă, analistul fiind capabil să demonteze *simulacre, imposturi*, să indice incongruențe, caricaturizare, simplisme, deficit de originalitate etc., indiferent că e vorba de optica, scriitura, pecetea stilistică a lui A. Marino, Al. Paleologu, O. Paler, I. Bogdan Lefter (viziunea sa despre postmodernismul românesc) sau G. Andreescu ori H.-R. Patapievici cu *Omul re-*

cent – cea mai severă „execuție” din volum. Oricum, dl. Șiulea citește cu atenție, coboară la detalii (diavolul și Dumnezeu se ascund în amănunte, cum s-a spus bine), contextualizează adecvat și va fi, de nu cumva este deja, un excelent analist. Domnule Manolescu, văd că pariați pe el. Nu greșiți. Cartea lui poate intra în competiția pentru acordarea unui premiu de debut. Noica, Cioran din generația „furioșilor” dintre războaie au fost încununați, la vremea lor, cu un premiu al tinerilor scriitori. Dacă societatea noastră tinde, fie și cu dificultate, spre meritocrație, valoare, constituirea și afirmarea unor elite culturale, Ciprian Șiulea, și el, poate fi o ilustrare a acestei tendințe. De ce n-ar fi? Militantismul său în favoarea *spiritului critic* e exemplar, tonifiant.

Cu veche stimă și afecțiune,
Valentin Chifor

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

Papa și Portugalia

POATE CĂ niciodată apropierea, tragică și vizibilă, a sfârșitului unui om n-a fost în același timp patetică și fericită precum cea a Papei Ioan Paul II; spectacolul degradării fizice a acestui „atlet al lui Hristos” se realizează în văzul tuturor, dar într-o Glorie căreia nu-i putem găsi alt nume decât *divină*. Spiritul încearcă eroic, încă o dată, să învingă materia sau, cel puțin, să-i reziste pînă la capăt. Și aici umbra Portugaliei se profilează din nou.

În viața lui Carol Wojtyła, Portugalia a jucat un rol esențial

și discret – așa cum, de multe ori, doar portughezii sînt capabili să joace. Cînd au planificat detaliile atentatului din 13 mai 1981 contra Papei, în Piața San Pietro, comanditarii de la Moscova se gîndiseră aparent la toate: au ales drept executant un „păgîn”, un turc; au compus portretul acestui personaj în așa fel încît el să treacă drept extremist de dreapta; nu au acționat direct, ci prin intermediul Ambasadei Bulgariei; au antrenat intens asasinul; i-au pus la îndemînă cincizeci de mii de dolari pentru deplasarea în Italia. Etc. etc. Dar, ca liber-cugetători ce erau, nu s-au gîndit la un singur lucru: au fixat în chip imprudent data asasinatului pentru ziua de 13 mai: n-au știut că 13 e ziua Sfintei Fecioare de la Fátima, ziua în care celor trei copii-păstori portughezi li se arătase Fecioara Maria în urmă cu o jumătate de secol. Și, mai ales, n-au știut că Sfîntul Părinte, de cînd rămăsese orfan de mamă la o vîrstă fragedă, îi consacrase Fecioarei un adevărat cult personal, oferindu-i o devoțiune totală.

Asasinul profesionist a tras în Papă două gloanțe de la un metru distanță: punct ochit, punct lovit. A fost însă o nimica toată pentru Sfînta Fecioară să devieze traiectoria gloanțelor în așa fel încît acestea – printr-un miracol ce survine, după opinia

chirurgilor, doar într-un caz la un milion – să nu atingă nici un organ vital, să treacă la cîțiva milimetri de artera stomacală și să nu lezeze nici un traseu nervos principal. În acea zi de 13 mai 1981, Papa a scăpat. Pînă astăzi Ioan Paul II este convins că își datorează viața Sfintei Fecioare și Fătimei. Imediat ce s-a vindecat complet, prima vizită a făcut-o în Portugalia la Fátima, unde a închinat rugăciuni de mulțumire pentru minunea înfaptuită. De altfel, Fecioara anunțase păstorilor, în urmă cu o jumătate de secol, că atentatul va avea loc. Glonțul tras de asasinul turc se află acum în coroana ce ormează statuia de la Fátima.

Poate că puțini își mai aduc aminte de circumstanțele în care atentatul a legat definitiv numele Pontifului Suprem de Portugalia. La doar cîteva luni după alegerea sa ca Papă, fostul cardinal Wojtyła facea prima vizită oficială în Polonia, coagulînd – sub semnul bisericii – toate forțele anticomuniste din țară. După alte cîteva luni, lua ființă *Solidaritatea*. Papa îi primea apoi oficial la Vatican pe Lech Walesa și pe fruntașii primului sindicat liber din lumea comunistă. Cînd sovieticii, speriați că scapă din mîna Polonia, pregăteau deja intervenția militară după cunoscuta schemă, Ioan Paul II i-a adresat un mesaj personal și confidențial lui Brejnev, în care îl avertiza că, dacă rușii intră în țara lui, el se va întoarce în Polonia invadată, pentru a se pune în fruntea rezistenței. Era prea mult! Brejnev și Andropov au decis, probabil, că un asemenea Papă trebuia neapărat eliminat. A urmat 13 mai 1981.

DUPĂ CE comunismul devine treptat istorie în partea de Est a Europei, prăbușirea lui a început să fie atribuită – dincolo de păcatele capitale și inocultabile – acțiunii unor personaje politice precum Ronald Reagan, George Bush, Mihail Gorbaciov, Boris Elțin, Helmut Kohl etc. În istoria recentă, toți aceștia au fost însă efemeri, deținători de putere pentru cîțiva ani, relegați apoi în umbră. Artizanul genial, determinat și tenace al prăbușirii comunismului rămîne Papa Wojtyła, omul care a ridicat lancea contra balaurlui, atunci cînd acesta părea invincibil, și care nu s-a lăsat pînă n-a văzut fiara mușcînd țărîna.

Poate că, din punct de vedere teologic, imaginea lui Ioan Paul II va intra în istorie cu alte attribute. Pentru noi însă, europenii din Est, pentru cei din rîndul cărora Papa s-a ridicat, Ioan Paul II va rămînea nu doar ca urmaș al Sfîntului Petru, ci mai ales ca reîntrupare a Sfîntului Gheorghe. ■

la microscop

de Cristian Teodorescu

Referendum în nocturnă

INSENINAT că românii au sărit pragul celor 50 de procente, salvînd referendumul în nocturnă, dl Iliescu n-a uitat să pună punctul pe un i de care credeam că uita-se. Și de această dată, țărani, oamenii simpli au fost cei care ne-au scos basma curată! Dl Iliescu a întrebuițat chiar o formulare din care reiese că România săracă a fost salvată și de această dată de locuitorii satei. Marota omului simplu, pe care a agitat-o insistent dl Iliescu, după încheierea referendumului, face parte din arsenalul unei propagande primejdioase. Ca să nu mai spun că și insultătoare.

Eu, unul, am votat pentru Constituția modificată. Dar îi înțeleg foarte bine și pe cei care au stat acasă și pe cei care au votat împotriva.

Mult mai grav i-a insultat, însă, CV Tudor pe românii care au votat Constituția. Aceștia s-au lăsat momiți de un mic și o bere, ca să se ducă la urne, a declarat președintele PRM, revoltat că fluturașii băgați prin cutii de scrisori și aruncați pe străzi, prin care eram îndemnați să nu mergem la vot, nu și-au făcut efectul dorit. Asta e o calomnie ordinară pe care cei ce s-au prezentat la referendum ar trebui să n-o uite. Cum n-ar trebui s-o uite nici cei care au stat acasă, dar nu pentru că așa i-a sfătuit PRM-ul.

Fără doar și poate că din votul pentru Constituție cel mai mult are de pierdut CV Tudor. Dacă fluturașii prin care am fost îndemnați să stăm acasă și-ar fi făcut efectul și modificarea Legii fundamentale ar fi rămas de izbeliște, cu siguranță că în străinătate ar fi apărut un curent de opinie greu de contrazis, că PRM-ul controlează atitudinea majorității în această țară.

Dar am serioase îndoieli că atît „afară” cît și în țară cred prea mulți că alegătorii au ieșit la vot fiindcă au fost îndemnați de dl Iliescu sau de activiștii

partidului de guvernămînt. Dacă în ultimele cinci ore ale referendumului s-au dus să voteze aproape 20% dintre cei care s-au prezentat la urne, după cum rezultă din cifrele furnizate de Biroul Electoral Central, toți aceștia au făcut-o mai curînd pentru că radiourile și posturile de televiziune au transformat aceste ultime ore într-o cursă contra cronometru. Fără premii, fără amenințări și fără vorbe pompoase, radiourile și televiziunile i-au făcut pe cîteva milioane de alegători să meargă la vot, spunîndu-le că mai au doar patru, apoi trei, apoi două și în cele din urmă, doar o oră pentru a vota.

Uriașă campanie publicitară prin care eram trimiși la urne a fost un eșec. Constituția a fost tratată ca un obiect de larg consum care nu are cumpărători și care trebuie vîndut cu orice preț. Iar ideea și mai nefericită de a întinde referendumul în două zile, ca și cum modificările Constituției ar fi o marfă în-doielnică, i-au făcut pe alegători la fel de neîncrezători ca față de un obiect care li se dă degeaba, numai să-l ia.

Dacă partidul de guvernămînt nu și-ar fi închipuit că votarea Constituției poate fi ambalată în contul succeselor sale politice, lumea s-ar fi dus la urne fără rezerve. Însă cînd Puterea organizează tombole și tot felul de alte comicări pentru a-i aduce pe oameni la vot, firește că alegătorul refuză să participe la un asemenea circ.

Cînd însă, la spartul tîrgului, n-au mai contat aceste promisiuni, ci a rămas în joc doar simpla votare, românii au început să se înghesuie la urne.

Din nefericire nu sînt sigur că așa au stat lucrurile. Și asta tot din vina partidului de guvernămînt care a intrat în panică și a pus în mișcare urne mobile plimbate prin piețe și pe la casele oamenilor, instituționalizînd astfel cerșetoria electorală. După ce a epuizat promisiunile și amenințările cu care n-a reușit să convingă. ■

POLIROM

NOUTĂȚI
octombrie 2003

Ioan Petru Culianu
locari serio

John Cheever
Falconer

David Lodge
**Muzeul Britanic
s-a dărîmat!**

D.H. Lawrence
Șarpele cu pene

În pregătire:
Kurt Vonnegut
Serban Foartă

Galapagos
Clepsidra cu zăpadă

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămînii pe site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzile CP 266, 700506, Iași. Tel. & Fax: (0232)214100 (0232)214111 (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7. Tel.: (021)3138978. Timișoara, Tel. 0722/548745
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

revista revistelor

Pericolul neotroțkismului și al modernismului

ÎN REVISTA 22 din 30 sept.-6 oct. și în **OBSERVATOR CULTURAL** din 7-10 oct., putem citi o scrisoare adresată de dna Carmen Mușat ministrului Învățământului. Dna Mușat este, se știe, cea care a semnalat anul trecut, în patru numere (138, 139, 140 și 142) ale **Observatorului cultural** un plagiat: pagini întregi din capitolele semnate de dna Florina Rogalski din manualul de limba și literatura română pentru clasa a XII-a de la Editura Corint. Dacă revine astăzi, autoarea articolelor din **Observator** o face obligată de reeditarea fără modificări a manualului cu pricina și de repunerea lui în circulație și în anul școlar curent. Nici dna Rogalski, nici coordonatorul manualului, care este președintele Academiei, dl E. Simion, nici editorul nu par să se fi sinchisit de plagiatul ca atare. Dna Rogalski a dat o jumătate de răspuns redactorilor unui cotidian central care au atras și ei atenția asupra reeditării, susținând că a modificat cele (numai!) *câteva* pagini din manual identice (sau aproape) cu pagini din alte cărți de specialitate. Așadar, dna Rogalski a recunoscut implicit că există astfel de pagini în manualul aprobat de MEC în 2002. Din scrisoarea dnei Mușat rezultă însă că nu e vorba de *câteva* pagini (aștea puseseră în paralel articolul din **Observator**, fatalmente limitat ca orice text dintr-o revistă), ci de mult mai multe. Le-o fi cosmetizat dna Rogalski pe toate? Și, în fine, e vorba nu de o singură carte plagiată (aceea a lingvistei Mioara Kvasnii), ci de mai multe. Cazul Beuran nu dă roade, s-ar zice. Ministerul, informat de dna Mușat, ar trebui să reacționeze. Mirarea cronicarului este că un intelectual serios ca dl Simion și care știe cu siguranță să distingă un plagiat de un text original, chiar dacă nu avea neapărat cum să observe de la început fraudă colaboratoarei d-sale, n-a dispus retragerea manualului și înlăturarea dnei Rogalski din echipă. ● La împlinirea a doi ani de la reparația revistei **ARGES**, sub direcția protocronisto-creștină a dlui Mihail Diaconescu, patru pagini în format mare din nr. 24 sînt umplute cu *Mesajele solidarității*. Asta vrea să zică, ați înțeles, saluturi ale confratilor, autorităților și cititorilor. Se poartă astfel de lucruri, chiar dacă, de obicei, nu la frageda vîrstă de doi ani, ci mai încolo,

spre un deceniu ori mai mult. Ceea ce citim însă în unele mesaje este absolut aiuritor. De exemplu, dl I.D. Bălan scrie: „Într-un climat ideologic și cultural bîntuit de ispitele «înnoirii» moderniste, prin mimetism slugarnic față de valori discutabile de aiurea, de un dispreț prostesc și ciocoiesc zvîrlit peste tradiția românească, în atmosfera viciată, înecăcioasă, sufocantă pentru spiritul și identitatea națională, revista **Arges**, pe care o omagiam la împlinirea a doi ani de la apariția noii serii, este o zonă de ozon, de sănătate morală.” Dăm pagina și cădem peste salutul dlui Paul Dugneanu: „Salutara apariție, în urmă cu doi ani, a revistei **Arges**, într-un context cosmopolit și, nu de puține ori, neotroțkist și neostalinist etc.” Nu mai continuăm. Cu fantomele trecutului comunist nu e bine să te pui. Înecăcioase cum sînt... ● Un editorial dramatic semnează în **TIMPUL** ieșean (nr. 9) dl Liviu Antonesei, directorul publicației. Este, de altfel, ultimul care-i poartă semnătura, căci dl Antonesei a demisionat de la conducerea revistei și a fundației care o edita. În ce împrejurări, ne-o spune el însuși. Finanțatorii publicației, Consiliul Local, a amenințat de-a dreptul sau prin interpuși redacția cu suprimarea sprijinului dacă linia actuală va fi menținută și dacă directorul va continua să scrie ceea ce scrie, afiș în **Timpu**, cit și în cotidianul **Lumea ieșeanului**, pe care-l dirijează de asemenea. Cu alte cuvinte, s-a urmărit ca dlui Antonesei să se cumpere tăcerea cu prețul subvenției. Și fiindcă n-a vrut nici să tacă, nici să distrugă o gazetă pe care o edita de doi ani buni, dl Antonesei a preferat să se retragă. Spre liniștea preelectorală a celor din Consiliul Local al Primăriei care, la sugestia unora ca dl Dăncu de la București, de exemplu, nu mai vor să dea bani decât pentru cei care le cîntă în strună. Cronicarului i se

pare firesc, deoarece, spre deosebire probabil de dl Antonesei, n-a crezut niciodată că aleșii noștri locali sau centrali au ațita educație culturală încît să înțeleagă pluralismul altfel decît ca pe dominația exercitată de către un partid asupra altor partide.

● Sîntem surprinși să citim într-o revistă căreia nu-i lipsește spiritul critic cum e **APOSTROF** (nr. 9) o recenzie foarte favorabilă la cartea de memorii a lui Petru Groza. Nu știm cine este autoarea recenziei, Maria Ghitta, care dă dovadă de o „înțelegere” neașteptată față cu făcătura fostului prim-ministru, unul din marii duplicitari ai țării, funciarmente necinstit și nesincer. Dar să nu-și fi dat seama nimeni în redacție cum sună textul recenziei, începînd de la titlu: *Memoriile unui dac ambițios?*

Demisii de imagine

ÎN ÎNCEPUSERĂ ziaristii de investigație să se plictisească tot făcînd dezvăluiri despre miniștrii Puwak, Beuran, scoțîndu-l de la naftalină pe mai vechiul lor client, Șerban Mihăilescu, s-a hotărît și premierul Năstase „să accepte” demisia celor trei. Înainte de a-i trimite la plimbare, dl Năstase i-a laudat pentru „profesionalismul” lor. **EVENIMENTUL ZILEI** și-a anunțat cititorii despre plecarea miniștrilor, legînd demisia lor de scandalul referendumului: „Prins la înghesuială cu scandalul urnelor, guvernul sacrifică demnitarii compromiși. Extirpare de miniștri”. Cotidienele centrale n-au uitat să amintească însă faptul că semnalul demiterii a venit dinspre Cotroceni, cu cîteva zile înainte. Întrebat de ziaristi dacă prezența în guvern a miniștrilor Puwak și Beuran nu dăunează imaginii României în străinătate, președintele Iliescu a fost de acord că ar cam dăuna.

Drept care Andrian Năstase i-a trimis să-și repare imaginea, punîndu-l primul pe listă pe Șerban Mihăilescu. „În loc să răspundă pentru faptele lor, Puwak, Beuran și Mihăilescu, scoși pe ușa din față pentru imaginea guvernului” titrează **ADEVĂRUL** în vreme ce **ROMÂNIA LIBERĂ** e de părere că demisiile miniștrilor trimiși la plimbare sînt tardive. În privința scandalului Puwak, acesta a început în luna iulie a acestui an. De atunci au trecut trei luni. Chiar în ziua demisiei celor trei, știrea a fost difuzată în lumea largă, de agențiile internaționale de presă, la concurență cu informațiile privind scandalul referendumului. Revenim la **România Liberă** care a descoperit că Virgil Teodorescu, funcționarul demis de la guvern sub acuzația de corupție, ar fi fost ofițer acoperit la DIE: „După Revoluție s-a mutat din casă în casă pentru a i se pierde urma. Ni s-a sugerat, printre consilierii de la Secretariatul General al Guvernului mai trebuie căutați și alți foști ofițeri de Securitate” se scrie în încheierea articolului apărut pe prima pagină a ziarului. ● Citat de **ZIUA**, Traian Băsescu a afirmat că prezența reală la referendum a fost de 44 %. Același cotidian a calculat că în ultimele două ore în care alegătorii au mai putut merge la urne ar fi trebuit să se înregistreze un vot pe minut, la toate secțiile de votare din țară, pentru a se ajunge la procente anunțate în final de Biroul Electoral Central. ● **APADORCH** și Agenția de Monitorizare a Presei sînt de părere că la referendum a avut loc “o mineriadă electorală” ● Vădit iritat că presa a reflectat negativ succesul referendumului, președintele Iliescu a ținut o conferință de presă *ad hoc*, prin care i-a arătat cu degetul pe absenți, fără a fi însă contrariat de felul în care au fost folosite urnele mobile și nici de transformarea

votării în concurs cu premii în bani, obiecte și excursii în China. Dl Iliescu a propus ca alegerile și referendumurile să fie validate de la prima strigare, indiferent de numărul celor care se prezintă la urne. Asta e o propunere rezonabilă, pînă la un punct. Dar ca președintele țării să dea binecuvîntarea urnelor volante cu care s-a mers prin piețe și supermarketuri sub motiv că dacă nu merge alegătorul la urne, se duc urnele după alegător, asta înseamnă intenția de a consfinți un precedent periculos în perspectiva alegerilor. Cu urnele mobile, cine organizează alegerile le poate cîștiga liniștit, luînd voturi și de la vii și de la morți. Și ca și cum asta n-ar fi fost de ajuns, dl Iliescu a mai fost de părerea că premiile cu bani sau obiecte a persoanelor care merg să voteze nu contravine legii (Ba contravine! n. Cronicar), dar, a admis domnia sa, cc. trvine spiritului democrației.

Erată. Un comentariu al întregii istorii ați putut citi în pag. 2 cu semnătura lui Mircea Mihaies în nr. 40 al revistei noastre. În pagina de față, au apărut două erori de tipar: pe soția marelui poet rus Osip Mandelștam, autorea a unei cărți de memorialistică tipărită în românește la Ed. Polirom, o cheamă *Nadejda* (nu Magda, cum a apărut); iar în versurile despre poet ale lui Mihai Ursachi, reproduse de noi, cel care a vrut să clădească o piramidă în Țicău n-are cum fi *ziarul*, ci *zidarul*. Cerem scuze cititorilor.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației “România literară” pe adresa Fundația “România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV1198944450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediție. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
S.C. Ana-Maria Press

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei